

P 900

PROSTOR
SZAKKÖNYVIA
DSZK

'89 | 12

Könyvtáros

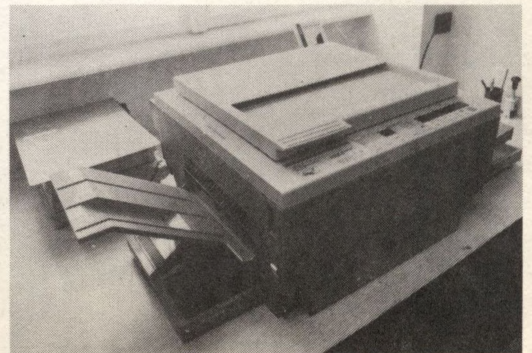

**Dr. Vágó István egyetemi tanár,
a könyvtár főigazgatója (jobb oldalt)**

**Képek
a Kandó Kálmán Műszaki Főiskola
Központi Könyvtáráról
Híradásunkat lásd a 731. oldalon
(Révész András felvételei)**

39. évfolyam, 12. szám
1989. december

TARTALOM

Bereczky László	Így állt össze a decemberi szám	699
Bereczky László– Vajda Kornél	„Koccintsunk egyet pályám emlékezetére is...” Beszélgetés Futala Tibor ral, az Országos Műszaki Könyvtár nyugdíjba menő igazgatójával	700
VISSZHANG		
Sonnevend Péter	Önigazgatási irodát vagy szolgáltató intézetet?	707
Kovács Lászlóné	Így látom a KMK-t belülről	710
	A kultúra haszna	713
Dr. Zeller Gyula	A kultúra piaca és a piac kultúrája	713
Szücs István	Kulturáltság és gazdasági kibontakozás	716
Dr. Fülöp Géza	Könyvtártudomány és szakirodalmi tájékoztatás – oktatási helyzetkép	717
Csapó Edit	A könyvtárosok továbbképzéséről	722
Dr. Tóth Gyula	A könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási igények – főiskolai könyvtárosképzés	724
Vermesné Pernesz Marianna	A könyvtári tájékoztatás oktatásának módszertani kérdései	729
HOLMI		731
LÁTÓKÖR		
Végh Ferenc	Könyvtárosi alaposág és történelmi objektivitás. Beszélgetés a 75 éves Móra László val	733
László Ruth	„Műveimet én már az ároksparton is megcsinálom”. <i>Hamvas Béla</i> üzenete	736
Kovács Tibor	Ratkó József (1936–1989) (<i>Perszonália</i>)	739
Fekete Gábor	Helyreolvasás (<i>Visszhang</i>)	741
Kovács Mária	Tanácskozás a gyermekklinikákon folyó könyvtári tevékenységről	742
	Kérdezz – felelek	743
Józsa Ágnes	Badacsonyi Sándor (<i>A Könyvtáros galériája</i>)	744
Kertész Gyula	Czine Mihály. Köszöntő és bibliográfia (<i>Bibliográfiák</i>)	745
Somkuti Gabriella	Régi és új ritka könyveink (<i>Könyvtári szakirodalom</i>)	746
Gerő Gyula	Események, krónika 1988 (II.)	747
	Ezt mind mi írtuk	759

Lapunk e számában Badacsonyi Sándor műveiből válogattunk

Из содержания

Ласло Берецки–Корнель Вайда: "Давайте выпьем и за память моей профессии...", Разговор с *Тибором Футала*, выходящим на пенсию директором Государственной технической библиотеки (700);

Дискуссия об оценке и возможностях развития деятельности венгерского Центра по библиотековедению и методической работы. (Высказывания *Петера Зонневенда* и *Ласло Ковача* по статье *Ласло Берецки*, опубликованной в №9 нашего журнала) (707);

From the contents

László Bereczky–Kornél Vajda: "Clink together our glasses on the memory of my profession..." Interview with *Tibor Futala*, retiring director of the National Technical Library (700);

Dispute on the evaluation and development possibilities of the activities carried out by the Center for Library Science and Methodology (Reflexions by *Péter Sonnevend* and Mrs. *László Kovács* on the article by *László Bereczky* in our no.9. issue) (707);

Aus dem Inhalt

László Bereczky–Kornél Vajda: „Stossen wir auch auf die Erinnerung meiner Laufbahn an...“ Ein Gespräch mit *Tibor Futala*, dem sich für die Rente vorbereitende Direktor der Technischen Landesbibliothek Ungarns (700);

Diskussion über die Bewertung der Tätigkeit und die Möglichkeiten der Weiterentwicklung der Zentralstelle für Bibliothekswissenschaft und Methodik in Ungarn (Reflexionen von *Péter Sonnevend* und Frau *László Kovács* auf den in der 9ten Nummer unserer Zeitschrift veröffentlichten Artikel von *László Bereczky*) (707);

Cikkeink szerzői

Bereczky László, a Könyvtáros főszerkesztője; *dr. Csapó Edit*, az OSZK KMK osztályvezetője; *Fekete Gábor*, a Kaposvári Városi Könyvtár osztályvezető-helyettese; *dr. Fülöp Géza*, az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének tanszékvezető docense; *dr. Gerő Gyula*, a Könyvtáros ny. főszerkesztője, a *Könyvtári Levelezőlap* szerkesztője; *Józsa Ágnes* újságíró; *Kertész Gyula*, az OSZK osztályvezetője; *Kovács Lászlóné*, az OSZK KMK osztályvezetője; *dr. Kovács Mária*, a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola docense; *Kovács Tibor*, a nyíregyházi Móríc Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár igazgatója; *László Ruth* pszichológus; *Somkuti Gabriella*, a OSZK ny. osztályvezetője; *Sonnevend Péter*, az OSZK fősztályvezetője; *Szücs István*, a Carbon Könnyűipari Vállalat vezérigazgatója; *dr. Tóth Gyula*, a szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola tanszékvezető docense; *Vajda Kornél*, a Könyvtáros munkatársa; *Végh Ferenc*, a BME Központi Könyvtárának ny. főmunkatársa; *Vermesné Pernesz Marianna*, a győri Apáczai Csere János Főiskola adjunktusa; *dr. Zeller Gyula* egyetemi tanár, a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem dékánja.

Főszerkesztő: **Bereczky László**

A szerkesztőség címe: 1024 Budapest, Mártírok útja 55. II. 4.

Telefon: 1163-495

Kiadja a **Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat**

1906 Budapest, Lenin krt. 9–11. Tel.: 1221-285. Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223

Felelős kiadó: **Németh Jenő** vezérigazgató

Szedte a Nyomdaipari Fényszedő Üzem (898419/20)

Petőfi Nyomda – 89/920088 Kecskemét, 1989

Felelős vezető: **Birkás Béla** vezérigazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hirlapkézbesítő postahivatalnál, a Posta hirlapüzletében és a Hirlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) Budapest XIII., Lehel u. 10/a. –1900–, közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a HELIR 215–96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj ½ évre 78 forint. Egy szám ára 13 forint. Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat. H–1389 Budapest, Postafiók 149.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDÉSI
MINISZTERIUM
LAPJA

Így állt össze a decemberi szám

Amint a *Futala Tiborral* készített interjúk végén olvasható, Futala esetében nem elégedtünk meg egyetlen életrajzi emlékezéssel. Terveink szerint – ha erre rá tudjuk venni Tibort – még három folyt. köv. Legközelebb debreceni éveivel „számoltatjuk el”, majd következnek a kultuskormányzat különböző elnevezésű minisztériumaiban töltött nem könnyű esztendő, végül pedig az OMIKK. Bizunk, sőt bizonyosak vagyunk benne, olvasóink ugyanolyan érdeklődéssel fogadják majd őszinte számvetését, ahogy mi, elbeszélése első hallói.

Örömmel adunk helyet a két KMK-val foglalkozó *Visszhang*-cikkeknek. Várjuk a továbbiakat.

Augusztus végén Pécsen rendezték meg a közművelődési oktatók és kutatók országos konferenciáját *A kultúra haszna* címmel. Eredetileg úgy gondoltuk, hogy a tanácskozáson elhangzott érdekesebb előadásokból és *Zsidai József*nek, valamint lektorainak a könyvtáros oktatással foglalkozó írásaiból egy, elsősorban a képzés, azon belül kitüntetetten a könyvtárosképzés kérdéseit sokoldalúan megvilágító tematikus számot állítunk össze. Sajnos vagy hál’ istennek az „anyag” kifogott rajtunk, túlságosan soknak bizonyult. Így kénytelenek vagyunk a pécsi előadások közül *Sebestyén György* és *Pálvölgyi Mihály*, valamint *Zsidaiék* írásait a következő számunkba áttenni. A késedelemért a szerzőktől megértést kérünk.

Még valamit a pécsi konferenciáról. Pécsen – ellentétben a már kétszer is bírált keszthelyi vándorgyűléssel – minden „flottul” ment: egyetlen kollégiumban szállt meg az egész társaság, a konferencia plenáris és szekció ülései az egyetem közgazdasági karának épületében bonyolódtak le. Az egyetem ötperces sétaút volt, fáradtság nélkül elérhető a kollégiumból... De hogy ne csupán jót mondjak: a kollégiumi elhelyezést szívesen el tudnám feledni. A „modern” kollégiumot az empátiát hírből sem ismerő építész úgy tervezte meg, hogy

egyetlen – a ruhatár céljait szolgáló – előszobából nyílt a három (három-három diákot befogadó) alvó- és tanulószoba és az egyajtós tisztálkodó helyiség két mosdókagylóval, két zárt vécével és egy nyitott zuhanyozóval. Mindez kilenc felnőtt számba vehető leánynak vagy fiúnak. El lehet képzelni, mi zajlik ott reggelenként. S hogy ilyen körülmények között miként lehet tanulni, felkészülni? Mert, hogy szavaimat ne feledjem, a zseniális építész (és megbízói) elfeledkeztek a könyvtárról. Vesd össze Eötvös-kollégium!

Múlt számunkban közöltük a belföldi közművelődési ösztöndíjpályázat „ítélethirdetését”. Ebből kiderül, hogy a győztesek között alig tíz százaléknyi a könyvtáros. Tavaly is ilyen rossz volt az arány. Mi lehet ennek az oka? Igaz, lapunk hosszú átfutási ideje miatt nem tudja közölni a pályázati kiírás szövegét, de a meghirdető bizottság szerint mindenüvé eljuttatják a felhívást. Nem hinném azt se, hogy a könyvtárosok kárára részrehajló lenne a bíráló bizottság. A könyvtárosok egyesület hivatalból képviselteti magát a kuratóriumban. Személy szerint *Pápayné Kemenczey Judit* vesz részt a pályázatok elbírálásában, és elmondása szerint többnyire szégyenkezik. A beérkező könyvtáros pályázatok zöme érdektelen, kidolgozatlan, vagy éppen egy-egy öreg szakdolgozatot akarnak elsózni az ügyeskedők. A jövőben jobban oda kellene figyelni erre a pályázatra, s tudatosítani, hogy a kiírás egyaránt vonatkozik a könyvtárosokra és a népművelőkre.

Megint mögöttünk van egy év. Minden kedves olvasónknak boldog új esztendőt kívánunk.

Bereczky László

A cikkek és ismertetések szerzőik véleményét tükrözik, és nem képviselik szükségszerűen a szerkesztőség álláspontját • • • Kéziratokat nem örzünk meg és nem küldünk vissza.

„Koccintsunk egyet pályám emlékezetére is...”

*Beszélgetés Futala Tiborral,
az Országos Műszaki Könyvtár nyugdíjba menő igazgatójával*

Futala : Barátaim, nagyon megtiszteltek ezzel az interjúlehetőséggel. Mielőtt belekezd-nénk, hadd köszöntselek benneteket egy koccintással, és koccintsunk egyet pályám emlékezetére is. Így a viviszekció sem lesz olyan néhez. Nem véletlenül biztatta *Ottovay Lászlót*, akkor a győri műszaki főiskola könyvtárának igazgatóját, egyik munkatársnője, amikor híre kelt, hogy előadást fogok tartani náluk: – Laci, az előadás előtt itasd meg azt a Futulát. Akkor mond jókat, ha van benne valamennyi nyomás.

Bereczky : Így van ez mindenkivel.

Vajda : *Kezdjük a legelején. Beszélj származásodról, a helyről, ahol születél.*

F. : 1929 januárjában születtem Hullon. A nevét éppen úgy írják, mint az angol nagyvárosét. E tekintetben néha még meg is játszottam magam, noha a valóságban az én szülőhelyem egy kis szlovák falu, nem messze Érsekújvártól. Talán nyolcszáz lelket se számlál.

Családom parasztsorból kapaszkodott fel. Nagypám, mint az idő tájt a szegény gyerekek többsége, papnak tanult, de még felszentelése előtt kiugrott. Annak az óhaji körjegyzőségnek lett a vezetője, amelyhez Hull is tartozott.

A család megmagyarosodását nem is annyira a nagyapa hivatali posztja siettetette, inkább az, hogy magyar molnárlányt vett feleségül. Született hat gyerekük, közülük öt már igencsak felnőtt korban halt meg. Apám volt a legfiatalabb, '86-ban látta meg a napvilágot.

A nagyapa, nem mint iszákos apja, spórolós, szigorú és ügyes ember volt. Összevásárolt vagy ötven kataszteri holdat. A rokonság szegényebb ága szerint ez azért sikerült neki, mert ismerte a lehetőségeket.

Nagypám halála után, ha jól emlékszem 1916-ban, másfél évi frontszolgálat után a háta mögött, apám örökölte meg a körjegyzőséget. De – így mondták a családban – 1919 után nem tette le a cseheknek az esküt. Ő kezdett el gazdálkodni az akkor még együtt tartott birtonkon. Egy idő után bátyja, aki egy kis banktisztviselő volt Érsekújváron, a rá eső rész eladásával kivette a maga örökségét.

Apám nem nagyon sietett a nősüléssel, három vénlánnyá öregedett nénye rajongta körül. Azt hiszem, az Úri muriban van három ilyen öreglány.

B. : *Sok másban is...*

F. : Anyám és apám 1928-ban kelt össze. Anyám családjából, a Raisz családból számsan mentek színésznek. János vitte a legtöbbre, immár *Rajz János*ként. Szegről-végről *Ujlaky László* és *Gábor Miklós* is rokon.

B. : *Nyitván cipszerek voltak.*

F. : Nem, bajorok. A dédapa főerdészként szolgált valahol Nagykanizsa és Zalaegerszeg között. Hirtelen nagy magyar lett, s bár ő maga még nem tudott jól magyarul, a németet ugatásként emlegette. Vele kapcsolatban több betyártörténet is kering a családban. Mindenestre sok, pontosan nem tudom hány, gyereke lett, ők szóródtak szét a történelmi Magyarországon. Akkoriban ez nem ment csodaszámba.

Anyám földet is hozott magával, több mint

harminc kataszteri holdat. Az egyik nagynénje hagyta rá. Nem sok Isten áldása volt rajta, mert a végrendeletet megtámadó rokonsággal makacs és hosszan tartó perekbe bonyolódunk. Rengeteg adósságunk keletkezett.

Anyám földjei miatt átköltöztünk Óhajra, amely 2–3 km-re esett Hulltól. Ugyancsak szlovák falu, alig valamivel nagyobb szülőfalumnál. Noha birtokunk ezután már „két falura” szólt, részint az eladósodás, részint apám ügyetlen gazdálkodása miatt 1938-ig meglehetősen szegényen és szorongva éltünk. Gyermekkorom gyakori élménye volt a végrehajtott megjelenése, akiket apám leitatással és kenőpénzzel bírt ideig-óráig jobb belátásra. Ám az „ítéletnapja”, az elárverezés mindinkább közeledett.

Az volt a szerencsénk, hogy a Felvidék egy része Magyarországhoz került. Apám visszament jegyzőnek. Nem az óhaji körjegyzőségbe, ahol a cseh-szlovák érától örökölt jegyzőt nem akarta kitűrni, hanem a zsitvabesenyőibe. Zsitvabesenyő színmagyar falu, közel másfélez ezer lakossal, hat kilométernyire Óhajtól.

A család életében megjelent a „havi fix”, ami egy idő után jó pénz is lett, mert apámnak hazafiúi magatartásáért elismerték a szolgáltatón kívül eltöltött húsz évet. A család nyugodt 6–7 évnek nézett elébe. 1942-ben – pontosan március 15-ére – megszületett a hűgomb, mintegy a család konzolidáltságának bizonyítékként. Apám, aki 56 éves volt, nagy büszkeséggel és örömmel fogadta. Anyám, ő apámnál 24 évvel fiatalabb, ugyancsak kivirágzott.

Mi, én és egy évvel fiatalabb öcsém, akkoriban már Budapesten tanultunk. A Jegyzők Országos Árvaház Egyesületének internátusában laktunk, onnan jártunk a X. kerületi m. kir. Állami Széchenyi Gimnáziumba.

B. : Hányadik osztályt kezdted ott?

F. : Az elsőt, 1940-ben. Két slágerem emlékszem abból az évből, az egyik az Erdélyi induló volt, a másik az Egy kis kíváncsi kacsa. Tele volt velük a népligetű Mutatványos tér.

B. : Ez a Széchenyi nem az, ahol a Néprajzi Múzeum volt?

F. : Igen, az. A gimnázium csak az épület egyik szárnyát használhatta, ami számára nem volt elég. Alsó osztályai az akkor Nagyboldogasszony, ma Rezső téri polgári iskolai épületben működtek.

Egyébként öt elemi-t végeztem, minthogy Óhajon szlovák iskolába kezdtem járni. Nem ártott, hogy Zsitvabesenyőn valamennyi magyar tanultságot is magamra szedtem. A pesti

gyerekek között eléggé mulya, félszeg voltam. Erdei-mezei ismereteimmel itt nem nagyon lehetett henecegni.

A Széchenyiben – kitűnő, jeles, majd jó eredménnyel – négy osztályt végeztem el. Tanulmányi degresszióm oka a kamaszodás volt.

Beiratkoztam ugyan az ötödik osztályba is, de az újra beálló trianoni államhatár megakadályozta visszatérésemet Pestre. Megint vesztettem egy évet. Bár szlovákul elég jól tudtam, annyira mégsem, hogy ukmukfukk nekivágjak szlovák nyelven az ötödik osztálynak. A különbözőzeti vizsgára is fel kellett készülni szlovák nyelvből és történelemből.

B. : De hát Érsekújvárott csak megmaradt a magyar gimnázium?

*F. : Nem, '45 után minden megszűnt. Nagysurányban viszont, ahová beiratkoztam, az egész Horthy-éra alatt megvolt a szlovák. A nagysurányi tanári kar 1946-ban nagyrészt olyan fiatal tanárokból állt, akik 38-ban Tiso Szlovákiájába mentek, s onnan tértek vissza szülőföldjükre. A sovinszta hecc eléggé erőteljes volt. Egy harmadik gimnáziumba különbözetiző kisfiú (ott is nyolc osztályos volt még ez az iskola) félt is annyira a vizsgáztató tanárnőtől, hogy Szent Istvánt tudakoló kérdésére rávágta, ő volt az első vértanú. Nem merte mondani, hogy az első magyar király, azaz szlovák distinkció szerint *prvý uhorský kráľ* volt.*

Ezzel egyidejűleg azonban hangsúlyoznom kell: bármennyire is folyt a sovinszta hecc, a „Mad'ari za Dunaj” hangoztatása, velem és a többi magyar gimnáziumokból jött tanulóval egyik tanárom sem volt diszkriminatív. Jellemző rá, hogy nekem mindjárt az ötödikben szlovák nyelvből jelesem lett. Igaz, tanultam, mint a gép. Szóval: egyéni sovinizmussal nem találkozottam.

B. : Csak az állam volt sovinszta?

F. : Csak az állam. No, egy évet végeztem Nagysurányban, aztán átmentem Komáromba, ahol az osztály háromnegyede sült magyar volt. A többség jószereivel egy összefüggő mondatot sem tudott szlovákul kinyögni. A szlovák tanulók vagy az odajött tisztviselők gyerekei voltak, vagy olyan rossz tanulók, akiket szüleik ebbe a magyar nyelvű környezetbe küldtek, remélvén, hogy majd előnyt jelent számukra a tanítási nyelv tudása.

Sokszor megkérdezték tőlünk anyanyelvünket és nemzetiségünket. Az anyanyelv éppen-séggel lehetett magyar is. Azt az ostobaságot nem forszírozták, hogy a szlovákul egyáltalán

nem tudókat szlovák anyanyelvűeknek írják be. Viszont amikor azt kérdezték, hogy kik a magyar nemzetiségűek, az egész osztályból rajtam kívül csak a Galambos lány, a helybeli református tiszteletes lánya állt fel. A reszlovakizálási akció nagy disznóság volt.

Én addigra már nagyon jól belejöttem a szlovákba, s így „menő fej” lettem. Csak érdekességként mondom, akkoriban határoztam el, hogy megtanulok helyesen írni magyarul. Ha, a kutya istenét, szlovákul tudok, szégyen, hogy anyanyelvemen nem.

Igyeksztem a nyelvvel küszködő osztálytársaimnak segíteni. Alkalmanként négy-öt házidolgozatot is megírtam, mindig gondosan ügyelve arra, hogy a „megrendelők” nyelvtudási szintjéhez igazodjam. Holúsek tanár úr, aki papi ember volt, osztályfőnökünk, s a szlovákot és a hittant oktatta, mindig felolvasta a három legjobb dolgozatot. Többször megesset, hogy mindháromat én írtam. Az iskolai dolgozatoknál, ahol lehetett piszkozatot készíteni, kvázi-piszkozatot írtam a mellettem ülő Grósz Bandinak, aki ügyesen átmásolta a maga füzetébe. Én meg átmásolás helyett új dolgozatot fogalmaztam magamnak.

Ez a Grósz Bandi és öccse bécsi fiú volt. Az apjuk 1939-ben jött át családotstul a Garam mellé, ahonnan felesége származott. Katolikus alapon ugyan, de utálta a hitlerajt. Gyerekei alig tanultak meg magyarul, s aztán hipp-hopp, máris szlovákul kellett tanulniuk. (A család néhány hónappal Magyarországra való településünk után illegálisan visszaszökött Ausztriába, manapság a Grósz cég jelentős bécsi húsüzem.)

A segítségnyújtás örven olyasmiből is kiváló lettem, ami nem érdekelt. Például kémiából. Čermák tanár úr annyira meg volt velem elégedve, hogy vegyész pályára agítált. Vegyészeti ismereteim abból a körülményből adódtak, hogy – tankönyv nem lévén – óráról órára a tanár diktálta le a megtanulandókat. Én le tudtam írni, amit diktált, az „új szlovákok” többsége nem. Minden leckéből csináltam még két változatot: egyet a szlovákul egészen gyengén tudóknak, egyet a haladóbbaknak. Már hogyné maradt volna meg a fejemben az a rengeteg szerves vegyületi jellemzés, holott egyet sem volt módom megszagolni, szemügyre venni.

Feleléskor sokan az én bevágott szövegemet kántálták el. E fiúk közül az egyik Szlovákiában neves vegyész lett. *Tölgyesi Györgynek* hívják. Neki meg ráadásul vagy két hónapon át

a kórházba vittem be ezeket a nyelvileg egyszerűsített leckéket, ahol skarlát miatt feküdt. Szolgálataimért kaptam tőle egy Ady ösztöt ajándékba. Belőle ismertem meg Adyt. Ma is megvan.

B. : Hát igen, ez olyan... A Pálvölgyi meséli, hogy együtt érettségizett egy sráccal, aki most a zürichi egyetem fizikaprofesszora. Bandi ehhez mindig hozzát teszi: én mi lettem volna, ha fizikára megyek, amikor én készítettem fel a vizgára.

F. : Bizony, megessik az ilyesmi. De menjünk tovább, 1948 március végén települtünk át. Amikor Červenka igazgató úr egy borítékba zárva átadta nekem addig kiérdemelt jegyeinket, megjegyezte:

– Ha magának és öccsének Magyarországon a tanév érvényesítésével bármiféle nehézségük keletkezne, valahogy értesítsenek, az eddigi jegyeik alapján szívesen küldök maguknak évévi bizonyítványt.

Hát így érdemes az egyik nációt uszítani a másik ellen. A tanévet Magyarországon mindenestre nem kellett elvesztenünk.

B. : És hogyan éltetek meg, Tibor, az áttelepülést?

F. : Enyhén szólva, nem jó szájjal. Kéthárom napnyi vasúti lökdösés után kikötöttünk Mórort, aztán MATEOSZ teherautókon kezdtek behordani az ingóságainkat. Mivel többen jöttünk, mint ahány ház megürült a svábok kitelepítésével, a mi beszállításunkkal párhuzamosan számos sváb családot telepítettek össze. Felbolydult méhkaszhoz hasonlított a falu. A svábok ingóságát szekerek vitték. Kékfestő, bő ruhákban siró-rívó sváb asszonyok szentképekkel és gyűrődesszakkal rohagáltak össze-vissza. A ház, amelybe beletelepültünk, még idegen szagokat árasztott. Kisöpörni is alig maradt időnk, mert koratavaszi vihar közelgett, s az udvaron mindenünk szerete szét.

B. : Azóta nem voltál odaát a házatoknál?

F. : Nem, sohasé.

B. : Akarattal?

F. : Akarattal. Az apám, aki 61-ben halt meg, tehát akkor, amikor már lehetett néhány éve utazni, ő sem ment. A húgom, öcsém és anyám viszont állandóan járt és jár oda. Még most is sok rokonunk, ismerősünk él arrafelé. Én ugyan hivatalosan elég sokszor lehettem Csehszlovákiában, s nagyjából beutaztam az egész országot, Hullra, Óhajra és Zsitvabesnyőre a vendéglátók unszolására sem hagytam magam elvitetni. Még Érsekújvárba sem. Le-

het, ha már öreg leszek, és megpuhulok, elme-
gyek.

B. : Ne puhulj meg.

F. : A dolog másik oldala az, hogy apám agonizálása közben csak szlovákul beszélt, mivel gyerekkori barátai és rokonai szinte kivétel nélkül szlovák ajkúak voltak. Addig viszont úgy tett, mintha egy szót sem tudna azon a nyelven. Ha nagy néha, hogy el ne felejtsem, megpróbáltam húgommal Mórott szlovákul beszélni, szentségelni kezdett. A jogfosztás és az áttelepítés egész valójában megsértette, őt, aki magyarnak ugyan nagy magyar volt, de egy pillanatra sem nacionalista. Ott tartottunk, hogy átjöttünk Móra, kismányai családokkal...

B. : Tulajdonképpen a semmibe.

F. : Azért kaptunk valamennyi szántóföldet és szőlőt. A szőlők, mert 45 óta nem szénkénegezték őket, alig teremtek. Apám, hisz jóval túl volt a hatvanon, nem győzte a művelést, s egyetlen szőlődarab kivételével fokozatosan lemondott a juttatásról. Ennek ellenére kineveztek kuláknak. Még jó, hogy nyugdíját visszakapta, kétszáz valahány forint volt. Közben én leértszégiztem Székesfehérvárra az Állami Ybl Miklós Gimnáziumban, és hát valamerre el kellett indulnom. Anyám olvasta a Kis Újságban, akkor még volt...

B. : Most is van...

F. : Most már megint van, szóval olvasta, hogy a pesti egyetemen van könyvtárosképzés. Gyermekbénulásos lábam miatt tanári aspirációim nem lehettek. No, ez jó lesz nekem – gondoltam –, miközben – persze – nem tudtam, hogy a könyvtárosság mi fán terem. Ott-hon ugyan elég sok könyvünk-folyóiratunk volt, de könyvtárat az egy szekrényt sem kivevő osztálykönyvtárakon és a székesfehérvári városi könyvtár kiadogató ablakán kívül – mely utóbbi mögött Szemere tanár úr ült, nyilván

részfoglalkozásban, s adogatta ki a kért könyveket – nem láttam. Illyést, *Németh Lászlót* és a falukutatókat olvastam akkoriban. Még lehetett...

Felvételi kérelmemet – magyar-történelem szakos megjelöléssel – a könyvtár szakra adtam be. Vele párhuzamosan a jogi karra is. 1949-ben még nem volt agyonkoordinálva a felvételi rendszer. Mindkét helyre felvettek. Elég jó ajánlásokat kaphattam a Diákszövetségtől is, amelyben intenzíven buzogtam.

Mint ezt pályafutásom tanúsítja, könyvtárosnak mentem. Szüleim örültek a felvételnek, s noha addigra már borzasztóan elszegényedtünk, egy aranyóra eladásából úgy-ahogy felruháztak. Kaptam egy rend kasha öltönyt, lódenkabátot, cipőt, alsóneműt. Anyám szívesen büszkélkedett velem, hogy egyetemista fia vagyok, és könyvtáros lesz belőle. Csak akkor hűlt el, amikor az ismerősök visszakérdezték:

– És mit fog a fia a könyvtárban csinálni, ha végez, csak nem a könyvekről a port letörölgetni?

Mondtam anyámnak, inkább azzal dicsekedjék, hogy magyar-történelem szakos tanár leszek. Azt legalább tudják, mi. Úgy is lett.

Hadd beszéljek most világnézeti, eszmei fejlődésemről. 1945-ben már tizenhat éves voltam, s így szereztem annyi tapasztalatot a környező világról, hogy lássam: nem a lehetséges világok legjobbjika.

Sokat szemlélődtem és gondolkodtam. Már Csehszlovákiában felettébb vonzott a baloldal. Mindinkább meggyőződésemmé vált, hogy most van itt az igazi, az igazságos világ ígérete. Konfliktusokba kerültem a szüleimmel. Kevésbé az apámmal, ő ui. biztonságosan érezte, hogy lázadó voltam ellenére becsületes vagyok. Ezt soha nem felejttem el neki. Az anyámmal annál többet konfrontáltam, mert nem voltam hajlandó megérteni elutasításait és fenntartásait az újjal szemben, függetlenül attól, hogy ez a vajúdás sokaknak fájhat. Emlékszem, már Mórott voltunk, én ültem a konyhában, anyám pedig tésztát gyúrt. Kegyetlenül támadtam vallásossága és úgymond reakciós nézetei miatt. Egyszer csak észrevettem, hogy amint gyúrja a tésztát, hullnak bele a könnyei.

Annyira kommunista hírébe kerültem, hogy egyszer valaki beállított hozzánk, mondván, hogy engem keres. Pesten van a fiam, mi kelle-ne? – így az anyám. Szeretném, ha a fia ajánlana engem a kommunista pártba – így az illető. Noha sem akkor, sem azóta nem voltam párt-

tag, a hírem ilyen volt. Teljes szívvel és lélekkel voltam baloldali. Minden világosnak, egyértelműnek látszott.

B.: Az roppant mód meg is ragadta a fiatalokat. Hiszen minden stimmel.

F.: A spekuláció szintjén a dolog teljesen tökéletes volt. S kinek nincsenek tizennyolctizenkilenc éves korában vágyai, hogy meg kell valósítani az igazságos társadalmat.

B.: Különösen ha az embernek olyan érzése is van, hogy ezzel az igazságos és nagyszerű rendszerrel együtt vagyok fiatal.

F.: Én Magyarországra a „fényes szellők” éveinek legvégén kerültem. De már teljes felkészültséggel és elszántsággal, családom és a magam anyagi hogylétével mit sem törődve, tőle teljesen elvonatkoztatva. Utólag jöttem rá, hogy ezt az elvonatkoztatási képességet családom katolicizmusától örököltem, azt emeltem ad absurdum. Ezekkel a belső kondíciókkal jelentkeztem az egyetemre.

B.: Nem volt felvételi?

F.: De volt. A bölcsészeten is, a jogi karon is. Ott, emlékszem, különböző rövidítéseket és mozaikszavakat kellett feloldani. Igaz, némelyiket rosszul oldottam fel, pl. a KÖZELBIZ-t Közellátási Bizottságnak, holott valójában Közületeket Elhelyező Bizottság volt, a szerzett pontszám oda is elégnék bizonyult.

A könyvtárszak 1949-ben még igazában a harmadik évfolyamon kezdődött, a két tanári szak egyikének az alapvizsga utáni elhagyásával. Addig az volt a különbség, hogy pedagógia helyett Varjas Bélát hallgattunk, aki könyv- és nyomdászattörténetet adott elő. Szerintem mindmáig az volt a legjobb egyetemi képzési megoldás.

A szak akkor a Trefort utcában, egy szemináriumi szobában helyezkedett el. Ott regisztrált minket *Havasi Zoltán*, fiatalon, hullámos szőkén. A mi évfolyamunk nem volt nagy létszámú: *Pálvölgyi Endre*, *Reguli Ernő*, *Lisztés László*, *Szentkláray Olga*, *Szokolóczy János*, *Trombitás Erzsébet*, *Nagy Marianna*, *Schmidt Edit*, *Falta Rosemarie*, *Mesterházi Nagy Márta*, *Csanádi Lajos* volt az, aki rajtam kívül az induláskor ott volt. *Viniczay István* később jött és még egy hölgy, akinek a neve nem jut az eszembe. Ja, és még ott volt *Abody Béla* is...

B.: Igen?

F.: Igen. Vagy három Varjas-órán részt vett, azután átment a magyar szakra.

Noha jó bizonyítványokkal jöttem, hamar rá kellett döbennem, hogy ismereteim likacsosak. Ennek az volt az oka, hogy sok, más és más

tanrendű középiskolába voltam kénytelen járni, nem is beszélve a háborús és a háború utáni kedvezőtlen körülményekről. A régi középiskolának az volt az egyik fő funkciója, hogy felépítse az emberben a rendszert, azt a tudáskarácsonyfát, amelyet aztán igencsak fel lehet díszíteni a későbbiek folyamán. Nálam ez elmaradt. Volt, amit ötször tanultam, s volt, amit egyszer sem. Ez aztán az egyetemen is folytatódott, mert évenként változott a tananyag. Műveltségem, ismereteim hiányosságaival első munkahelyemen talán még ennél is keservesebben kellett szembekerülnöm.

B.: Fülöp Géza?

F.: Ő fölöttünk járt.

B.: Övéké volt az első könyvtáros évfolyam?

F.: Azt hiszem, a második. Köztük és köztünk volt a Fügedi Jolika évfolyama. Velük, miután levitték a könyvtárosképzést az első évre, a második évben több kollégiumot együtt hallgattunk. Utánunk jött még egy kétszakos évfolyam. Az már népes volt. Következtetek ti, de már egyszakosan.

B.: Igen, mi már egyszakosak voltunk.

F.: Varjas nekünk nagyon imponált. Elegáns is volt. Kordszövegből készült ruhában járt...

B.: A korhoz képest valóban nagyon elegánsan.

F.: Szabadon adott elő. Kis létszámunknál fogva akár elit szaknak is hihettük magunkat. A nagy szakokon, a magyaron és a történelmen, már a tömegesség kezdett eluralkodni. Előadások a műhelymunka helyett. A szemináriumok anyagkövetők voltak. Emelt szintű középiskola, ahogy azóta mondják. A felvilágosodás kori irodalmat, mert azzal kezdtük, *Waldapfel József* adta elő. Azt tudta, hogy Podmaniczky báró valamelyik Jókai-regényben milyen ruhában szerepel, meg hogy Kazinczy mikor kinek írt, de verset elemezni, azt nem tudott. Egyszer Szentjóni Szabó valamelyik versét elemezte, de az már az első évfolyamon is vihogásba fulladt. Az esztétikához semmi érzéke nem volt, mégis őt kiáltották ki az első szaktekintélynek, lévén hogy ő tudta leg-harcosabban átpolitizálni az irodalomoktatást. Egyébként kedves volt és groteszk.

A magyar tanszéken még *Komlós Aladár* adott elő, de őt folyton támadták. Nem kevésbé *Barta Jánost*, akinek azután el kellett mennie Debrecenbe. Ott szigorú terminológiával operáló iskolát teremtett.

B.: Olvass csak el egy Kulcsár Szabó-tanulmányt, ő tőle tanulta...

F.: Tény, Barta felkészült és karizmatikus egyéniség volt. A fölöttünk járó évfolyamot még ő alapvizsgáztatta. Aki valamelyik író vagy költő kiadásait, bibliográfiáját nem ismerte, megbuktatta kegyetlenül. Pedig azt várták volna tőle, hogy X.Y. kispolgári származásának életmű-következményeiben vájkáljon.

Az 1949/50-es tanév átmeneti korszak volt az egyetemen. A középkort ugyan még *Váczy Péter* adta elő, de már nem vizsgáztathatott saját jegyzetéből, hanem Kozmínszkijből, ebből a rossz, sebtében lefordított orosz középiskolás tankönyvből. A vizsgán – ellenőrként – egy DISZ-bizottsági tag ült. Amikor én vizsgáztam nála, az ellenőr valamiért kiment. Váczy szinte lopva kérdezte meg tőlem:

– Netán elolvasta az én jegyzetemet is?

– Igen – válaszoltam, s aztán a római városmodell középkori továbbéléséből feleltem. Jelest kaptam rá.

Mire másodéves lettem I. V. Sztálin megírta nyelvészeti munkáját. Nosza, eltörölték a finn nyelvet, s helyette I. V. zseniális fejtegetéseivel ismerkedhettünk meg.

B.: *Tosu tanár úrnál?*

F.: Nem, nem, Zsirainál, aki párttag lett. *Pais Dezső* tartotta magát. Még harmadévből is így hivatkozott:

– Ezzel a kérdéssel foglalkozott Bárczi professzor úr és – sic! – Sztálin.

B.: *Amikor a marrizmus megbukott, akkor a Tosu tanár úr azt mondta, hogy itt van ez a senkiházi, én sohasem lettem a híve.*

F.: Joggal mondhatta, mert valóban ellenállt. Mindig az volt a száján, ami a szívéen. Rajkról például:

– Mindig mondtam, nem rendes ember, mert tanárnak mondta magát, holott csak alapvizsgát tett.

Hallottam, hogy 56-ban ő volt az elnöke az ELTE forradalmi bizottmányának, s amikor a bizottmány helyzete tarthatatlanná vált, Tosu tanár úr ezt a következőképpen „reagálta le”: – Uraim, a bizottmány feloszlatja magát. Legközelebb akkor találkozunk, amikor kimennek az oroszok.

A sors fintora: Tosut tulajdonképpen Sztálin nyelvészeti munkája mentette meg azzal, hogy az összehasonlító nyelvészet mellett vok-solt. Előtte a hazai marristák már nagyon támadták.

Az első évben még a marxizmus előadások is érdekesek voltak: előbb *Szalai Sándor*, az örült Szalai tartotta őket, majd az ő lebukása

után *Molnár Erik*. Nekik még egyéni, egyéniesített mondanivalójuk volt a tárgyról. Szalai a dialektikus gondolkodásra nagy raccsolással ezt a történetet hozta fel:

– Kéhem, egyszer meglátogattam Oszi báhátomat. Jön a kis Oszi, és mondja: Apa ebbe a skatulába bezáhtam az egész világot, csak egy ici-pici mahadt ki belőle. Ami kívül volt a skatulán, az benne volt, ami a skatulában, az volt kívüle. Látják, kéhem, így kell dialektikusan gondolkodni.

Később a marxizmust már csak a tanársegédek olvasták fel a sillabuszokból.

B.: *És Bóka?*

F.: Ő harmadévből lett. Mint kiszolgált szocdem államtitkár. Mély benyomást tett ránk világfűssága és kétségtelen irodalomértése révén. Mint később kiderült, dékánként sok embert megmentett. Például negyedévből egy sor Eötvös-kollegistát, akik palira vettek egy meglehetősen nyámnnyila és naiv szakérttségis golyát azzal, hogy valaki közülük NDK-küldöttnek adta ki magát, s a szakérttségist választották latin nyelvű kalauzául. Állítólag a mostani albán nagykövetünk hozta tudomására a heccet az egyetemi állami és pártszerveknek. Bóka elérte, hogy a bűnösöket ne tiltsák ki, hanem csak különféle fegyelmiket kapjanak.

Bókával aztán Debrecenben is elég gyakran találkoztam; általában *Szabó Magda* kíséretében fordult meg a városban. Mindig le akart beszélni a könyvtárosságról, ám én soha nem hagytam magam. Addigra rájöttem a szakma ízére. Részint fontosságára, részint arra, hogy – mint *Papp István* szokta mondogatni – ha mi nevelünk, akkor *gróf Tolsztoj Leóval* tesszük ezt.

B.: *Akkor most, kérlek, könyvtárossá válásod folyamatáról számolj be.*

F.: Igen, éppen rá akartam térni. A szakmához való tudatosabb vonzódásom a második évfolyamon alakult ki. Bár ez sem volt ellentmondás nélküli folyamat. Kezdetben, anélkül, hogy még átláttam volna az egészet, az ún. tudományos könyvtárosság ragadott meg, nem utolsósorban Varjas hatására. Egy darabig a nyelvészet is vonzott, egészen jó szlavista lehettem volna, ha kicsit szorgalmasabb vagyok.

Varjas azzal is segített könyvtárossá válásomban, hogy néhányunkat – rajtam kívül Pál-völgyi Bandit, Lisztes Lacit és az alattunk járó Bodri Ferit – bekapcsolt egy munkaközösségi munkába: a XVI. századi magyarországi nyomtatványokat dolgoztuk fel a GW (Ge-

samtkatalog der Wiegendrucke) módszere szerint. Felettből tudományra méltónak éreztem magam ebben a szerepkörben. Az sem volt elhanyagolható, hogy havonta pénzhez jutottam hozzá e szorgalmaskodás eredményeként.

A – hogy úgy mondjam – „hétköznapi könyvtárosság” és a vele járó sokféle apró tennivaló megtanulása már nem lelkesített ennyire, de aztán fokozatosan beláttam: minden szakmában van mulhatatlan aprómunka, s a benne való következetesség nem is olyan könnyű, gyakorta intenzív intellektuális erőbevetést kíván. Olyannyira, hogy az abszolútan jó katalógus vagy az abszolútan jó bibliográfia majdhogynem elérhetetlen vágyalom.

Az időközben felduzzadt könyvtár szakon nagyon színes társaság gyűlt össze. Szakértségek és polgárvadékok, tehetségtelenek és nagyon tehetségesek, hívők és hitetlenek, eleve erre a pályára jövők és (többségükben) átirányítottak egyaránt jelen voltak.

A felsőbb évfolyamok hallgatói és a tansegédszemélyzet között baráti volt a viszony. Tulajdonképpen valamennyire szívesen emlékszem vissza, az elnyúlhatatlan *Babiczky Bélára*, a reklámnak beillő mosolyú *Durzsia Sándorra*, a folyvást szorgoskodó *Bauer Józsefre*, a talányosan járó-kelő *Léces Károlyra*, a sokszor nagy szemeket meregető és csodálkozó hajlamú *Nagy Katalinra*. Aztán a demonstrátorokra, a régen megboldogult *Tárkányi Zsülre*, az ugyancsak több éve eltávozott *Kiss Istvánra*.

Az oktatók közül talán *Kőhalmi Béla* tette rám a legmélyebb benyomást, bár rebbenő előadásmódját nem volt könnyű követni. *Gorup Aliz* címleirési kollégiumát és gyakorlatát szorgalmasabban is abszoválhattam volna, ám erre csak akkor jöttem rá, amikor a debreceni Egyetemi Könyvtárban először, vagy három éven át címleírói munkakört kellett ellátnom.

Waldappel Eszterről és *Mezey Lászlóról* már megemlékeztem a Flekkes históriákban. A Varjas után következő második tanszékvezetőt, *Haraszthy Gyulát* – szívélyessége, segítőkészsége és az ellenvéleményt is toleráló szakmai vonalvezetése folytán – magunk között ezüstkényű Gyula bácsiként emlegettük.

Aztán voltak mussz-kollégiumok is. Pl. *Geréb Mártának* volt egy ilyenje. Akkor ismerkedtem meg a szovjet szakirodalommal. Az egyik cikk arról szólt, hogy a könyvtárosok miként nevelik olvasásra az ogyesszai pékeket, a másik, hogy miként a donbasszi aratókat. Hamar rájöttem, hogy ez olyan, mint a Kép-

zelt beteg doktori esküje. Így hát harminc évre majdnem minden szovjet szakcikket előre tudtam. Csak a helyet kellett megnézni, hogy éppen hol történik mindez.

B. : És amúgy hogy és mint érezted magad az egyetemen?

F. : Hát amúgy, ha erre gondolsz, azok voltak a hazai sztálinizmus „legszebb” évei. Említettem már, hogy milyen baloldali elszánásokkal vágtam neki az életnek. Ám ahogy teltek-múltak a hónapok, sőt a hetek is, egyre inkább azt tapasztaltam, bővül a szakadék az elvek és a gyakorlat között. Mit bővül, iszonyatosává válik, félelmetessé.

De az ember akkorra már benne volt a verkleiben. Belőle kiszállni veszélyes volt, kidobatni magát pedig életveszélyes. Miközben azt mondom, egyetemi éveimben sok barátira is tettem szert, azt is mondom: minden akkori barátságban voltak „tiltott területek”, elhallgatott részletek. Ne szólj szám, nem fáj fejem – ez volt a magatartás.

Amit 1949-ben és 1950 elején még szívből cselekedtem, a következő években már színlelésből kellett. Ez roppant nagy megpróbáltatás volt. Szánalmas önvédelem.

B. : Bizony-bizony, elég bolseviknek tartottak az egyetemen.

F. : Nem tagadom. S ebből kifolyólag egy pár kisebb-nagyobb áruulás is terheli a lelkiismeretemet. Fel is tudnám sorolni őket, annyira emlékszem rájuk.

B. : Istenkisértés volna.

F. : Jó, ne kísértsük az Istent. Csak még annyit, azért baja ettől nem lett senkinek sem. Ezt is tudom. Ám az áruulás az áruulás marad. Az embernek, hogy készenlétben tartsa magát gyengésségeivel szemben, mindenre emlékeznie kell.

Amikor kezdtek minket elhelyezgetni 1952 végén nem utolsó sorban ezért jelentkeztem vidékre, konkrétan a debreceni Egyetemi Könyvtárba. Ott új életet kezdhettem, igaz valamiféle pállott kiábrándultsággal, de azért – s ezt sem rejtem véka alá – továbbra is baloldalinak maradtam.

Így kerültem a negyedik évet elvégezvén, Debrecenbe. Rá egy évre államvizsgáztam, de akkor már az új, a piarista épületben, s új oktatók, nevezetesen *Sebestény Géza* és *Kéki Béla* előtt.

B. : Folyt. köv. Legközelebb debreceni éveidről faggatunk ki.

Bereczky László–Vajda Kornél

Önigazgatási irodát vagy szolgáltató intézetet?

(Egy lehetséges OSZK KMK programvázlat)

Mindössze két-három hét leforgása alatt olvastam a KMK-ról s jövőjéről az alábbiakat: „A nemzeti könyvtár lehetőségeit is kihasználva, nekünk a szakma önmozgását, fejlődését kell befolyásolnunk információs és képzési eszközökkel. Részben egyfajta szakfelügyeletet láthatnánk el... intézetünk a jövőben is megmarad kutatóhelynek” (Szente Ferenc: *Nép-szabadság*, 1989. IX. 19.); „Az országos könyvtári önigazgatási rendszer központi irodája, információs és továbbképzési bázisaként tekintsék adottnak... a Könyvtártudományi és Módszertani Központot” (Szente Ferenc, *Könyvtári Figyelő*, 1989/2. sz.); „...nem kellen-e a KMK egyes részlegeinek az MKE titkárságaként működniük?” Az MM ezzel a „könyvtáros társadalom tényleges ellenőrzése alá helyezné azt a szervezetet (pontosabban: annak egy kisebb részét), amely egy korábbi, akkor létjogosult, de ma már anakronisztikus könyvtári modellben kialakult szerepkörével egyre nehezebben találja helyét a mai könyvtárügyben” (Papp István, *Könyvtáros*, 1989. 9. sz.); „...az MKE vezető testületei mellett apparátus dolgozik, amelynek alapja egy »megslankított« KMK lehetne (itt a »megslankítás« alatt főként azt értem, hogy a KMK eddigi költségvetésből finanszírozott feladatainak egy részét vállalkozásokká kellene és lehetne tenni, mint például az építési, berendezési, állománygyarapítási tanácsadást, a képzést és továbbképzést)...” (Futala Tibor, *Könyvtáros*, 1989/9. sz.); „...a KMK a magyar könyvtárügy (azon belül persze elsősorban a közművelődési könyvtárügy) generális szolgáltató intézménye... szép csendesen elkövetkezett az a nap, mikor bizonyossá vált, hogy a KMK már nem minden területen képes olyan szolgáltatásokra, amelyek tökéletesen kielégítik a könyvtárak igényeit... Évekkel előbb elmulasztotta a váltást, a gyorsítást, s így ma egyre kevésbé partnere a könyvtáraknak...” (Bereczky László, *Könyvtáros*, 1989/9. sz.).

A harmincéves KMK – ebben feltétlenül hinnünk kell szakmánk notabilitásainak – im korszakváltáshoz érkezett. De milyen irányba lépjen tovább, milyen célokat tűzzön ki maga elé, mely funkciókra lehet képes: ez itt a kérdés. A fenti – hol érintőlegesen minősítő, hol szintetizálóan tömör – állásfoglalások felborzolnak vagy éppen hiányérzetet keltenek.

Bereczky László KMK-története végén a gondolatsor, a vita folytatására hív. Helyet kérek én is. Hisz már vállalkoztam egy végig gondolásra félig-meddig hivatalból is: ez év elején vezetőim felkérésére leírtam véleményemet. Az akkori sorok lényegére építetek most is. S e lényegről előjáróban röviden ennyit: kell a KMK a magyar könyvtáraknak, könyvtárosoknak, de erős átalakulást követően kell igazán; úgy is, hogy érdemi, meg úgy is, hogy az eredmény ne legyen bagatellizálható.

Vissza- és körültekintés

Száz évesre tehetjük azt a felismerést a könyvtári tevékenység szervezésében, hogy az együttműködés egyik lényeges hatékonyságemelését eredményező változata az, ha bizonyos funkciókat egy központi helyre telepítenek. Ez leggyakrabban a nemzeti könyvtárat jelentette (nemzeti bibliográfia, szakozási rendszer kidolgozása, összehangolt központi katalógusok, központi feldolgozás és cédulaellátás, a könyvtári hálózat fejlesztési tennivalói stb.).

Nagyon leegyszerűsítve, a folyamat változatai úgy körvonalazhatók, hogy míg a nyugati világban a nemzeti könyvtár versenyhelyzetben, tehát korántsem törvényszerűen szerzett ilyen funkciókat, addig a kelet-európai/szocialista régióban inkább hivatalos-hivatali úton kerültek újabb és újabb feladatok a nemzeti könyvtárhoz. Ez utóbbi változatnak bizonyos szemszögből torz példája a szovjet Lenin Könyvtár, amely nem műhelye a nemzeti bib-

liográfia kurrens információinak, nem centruma az országos központi katalógusnak, viszont mindenki fölött regnáló módszertani supercentrumként szeretné karban-, vagy pontosabban: kézben tartani a könyvtári életben bekövetkező változásokat. Talán mellékes itt azt megjegyezni, de aligha véletlen, hogy a Lenin Könyvtár oly rossz értékelést kap olvasóitól.

A magyar változatban véleményem szerint kelet-európai jellegű a túl hosszú életű módszertani központ, de ez lényegesen módosult jellegében azért, hogy az 56 utáni, pragmatizmust sem nélkülöző kulturális irányítás megtúrt-elfogadott egy angolszász forrásokra hivatkozó, nem csekély mértékben gyakorlatias irányultságú szerepvállalást a KMK-tól. (Véleményem szerint a Bereczky által is elismert szolgáltatószerep főleg a hatvanas évek végén kezdődő évtizedben volt hatékony, s ebben múlhatatlan érdeme lehetett vezetőinek, akik közül álljon itt legalább néhai *Sallai István* neve.)

A 80-as évekre teszem azt a lassú erodálást, amiről Bereczky képletesen beszélt. Ekkor a KMK kétszer is modifikálta, de túlon túl enyhén, másrészt eléggé ötletlenül a tevékenységét. Mindkétszer voltaképpen személyhez kötődően, az irányítási helyzetben bekövetkezett változást fogadva magába.

Feladatrendszere így, pozitív megközelítésben, egy olyan hosszabb fejlődés eredményének tekinthető, amely figyelmeztet a tartós folyamatokban felhalmozódó értékek tiszteletére. Ugyanakkor e tisztos „klasszicizálódás” egyre kevésbé számol a valós áramlatokkal. Márpedig ma nem csak a szakma átalakulása gyorsul fel, de méginkább a makrovilág, mely megannyi politikai-társadalmi-kulturális-morális kérdést tesz fel a szakmának. Elcsépeelt közhely, hogy megmaradni csak megváltozva lehetséges, de szerintem ma is és itt is ez a helyzet kulcsa. A KMK feladatrendszere vázlatosan az alábbi három csoportot öleli fel: összkönyvtári feladatok, vagyis az egész hazai könyvtárhálózatra, könyvtáros világra tekintők (képzés és továbbképzés, olvasáskutatás, technológiai fejlesztések: könyvtárépítés és berendezés, szabványosítás, továbbá szakkönyvtári és információs szolgáltatások stb.); a közművelődési könyvtárak országos koordinációs központjaként végzett feladatok (hálózatfejlesztés, statisztikai adatszolgáltatás, szakfelügyelet stb.); koncepcionális fejlesztő és tanácsadó tevékenység az országos politikai-államigazgatási szervek számára, könyvtári

képviselési szervek, testületek titkársági teendői. A gyakorlatban ezek a körök nem váltak szét, inkább azt lehetne megállapítani, hogy a főhatósági „okos szolga” szerepköre bizonyos mértékben mozgatta a többit is, amit csak megerősített a KMK vezetőjének eddigi volt jogállása.

Hajlok arra a definícióra, hogy a KMK harminc évében a könyvtárpolitikai irányítás háttérintézményeként fontos könyvtári szolgáltatásokat szervezett és gondozott. Éppen ilyen értékelésből kiindulva gondolom ma, amikor a háttérintézmény-jelleg, mint használt gúnya, levethető, hogy adjuk meg a könyvtári világ valós szükségleteihez igazodó feladatkört a KMK-nak – amely így már tán nem is KMK lesz, de semmiképp ne engedjünk megoly tetszetős gesztusoknak (a kibontakozó társadalmi öngazgatás titkárságaként is elsősorban feladatokban-funkciókban tudnék gondolkodni, s nem elégednék meg azzal, hogy a főhatósági háttérintézményt odaadjuk egy még nem ön-definiált testületnek).

Lehetőségek és célok

Elképzeléseim és javaslataim két feltételezésre épülnek: A közelmúltban nyilatkozókkal egyetértve magam is úgy látom, hogy a miniszteriális irányítás jelentős átalakulás elébe néz, a szűkebben értett irányítás fokozatosan átadja helyét egy olyan befolyásolásnak, amely fontos alapprogramok, vállalkozások startfinanszírozásával kíván meghatározott eredményt elősegíteni – ehhez viszont nem háttérintézmény kell, hanem a projektek menedzselő titkársága, vagy egyszerűen részvétel meghatározó programokban; a társadalmi-kulturális mozgások hullámával a művelődési intézmények is egyre inkább valós önállóságra tesznek szert (nem fogják „orientálni” őket párt- és tanácsi hivatalnokok), a nyitott működésben a fenntartó közösség fogja a könyvtárakat is minősíteni, így a könyvtáraknak hűsbavágóan elemi érdekük lesz a hatékonyság javítása, amelynek viszont kínálkozó formája a kooperáció, a más – egyebek mellett központi – szolgáltatások átvétele, másodhasznosítása.

Az átalakuló – igazán megújuló – nemzeti könyvtárnak erre a vonulatra fel kell készülnie, s ezt az érdeklődést érdemes a KMK jövőjének kialakításakor is alapul venni. Amikor és amennyiben a KMK sokak vagy mindenki számára kívánatos szolgáltatást nyújtott, any-

nyiban a jövőbeni létalapját is építette. S amennyiben eltért ettől a kimondatlan parancstól, annyiban nemcsak saját nimbuszát csökkentette, hanem a könyvtári világ hatékonyságát is hátrányosan befolyásolta.

Véleményem szerint a következő évtizedben valóban meghatározóvá válik a könyvtári munka számítástechnikai modernizációja, s azt a lemaradást, amelyet a KMK rovására is írhatunk – márpedig a 80-as években úgy foglalkozott ezzel a döntő kérdéskörrel, hogy az egyszerre volt kétértelmű és koncepciótlan –, mielőbb fel kell számolni.

A fejlett országok példáját szem előtt tartva megfogalmazhatjuk az előttünk álló évtized döntő kérdését: akarjuk-e a jelenleg hagyományos technikájú, automatizáltan működő könyvtárakat számítógépes kommunikációt megvalósító hálózattá, networkké fejleszteni? S ha erre igent mondunk, akkor a függő kérdés így szól: megoldható-e ez akkumulált szakértelem, egyfajta központi erőkoncentráció nélkül?

A feladat – meggyőződésem – nagyobb, mint egy akármilyen jól szervezett KMK-é, mivel az én jövőkémben a számítógépes könyvtári hálózat feltételezi egyrészt a hazai és külföldi dokumentumok bibliográfiai és lelőhely-információinak rendelkezésre bocsátását, másrészt a dokumentumrendelésnek és -szolgáltatásnak az előbbivel azonos rangú kezelését, s egyben könyvtárbarát, nonprofit konstrukcióját. Megújítva átfogja tehát ez a megközelítés a nem KMK-s központi szolgáltatások igen széles területét is. Magyarán, felvetem egy olyan nemzeti könyvtár képét, amelynek

fontos részeként a falain túlnyúló, más szóval központi szolgáltatásai megváltozott feladatkörben integrálódna, természetesen szervezetileg is.

Egy hollandiai PICA-típusú országos könyvtári adatszolgáltató központ azonnali létrehozása minden bizonnyal nem reális, mint ahogy az sem feltételezhető, hogy a végre saját számítógéphez jutó nemzeti könyvtár háttérbe szorítaná saját integrált gépesítését annak érdekében, hogy az országos network megalapozását erősítse. Állítom viszont, hogy az OSZK központi szolgáltatásai egy funkciójában gyökeresen megújított KMK-val „felpörgetve” gyorsítani tudná az országos folyamatokat. Hisz azon már számítógépesítése kerülne végre terítékre, amely a központi katalógusok élő partnere, tehát érdekazonosságuk szembeötlő. A számítógépes hálózatépítés lehetne szerintem a jövő KMK-jának legfontosabb feladata.

Másodikként egy szélesen értelmezett állománygyarapítási szolgáltatást javaslok. A negyedszázada létrehozott *Új Könyvek* című, annózt nemzeti bibliográfia eredményességét nagyban kockáztatta egy megfelelő szolgáltatás-készségű könyvtárellátó hiánya. Ez a kérdés unalomig visszaköszön, ideje lenne már túllépni rajta. A könyvtárak összességükben vannak akkora fogyasztók, hogy saját ilyen célú intézményük megteremtése korántse tűnjön donkiohizmusnak. Ha hétezer magyar könyvtár az év elején leköt több száz millió forintot, akkor igenis joguk van nem öt, mégcsak nem is három hónap múltán, hanem ennél korábban hozzájutni a frissen megjelent dokumentumokhoz. A könyvtárellátó kereskedői árrése 30 százalék feletti, a külföldi dokumentumokról gondoskodó (?) KULTÚRÁÉ se lehet csekélyebb. Véleményem szerint nem megoldhatatlan az *Új Könyvek* szellemi potenciálját – a lap megújítása, nyilvános forgalomba hozása mellett – összekötni egy „könyvtári” könyvtárellátó működtetésével. A szervezet mindenképpen nonprofit lenne, talán egy koalíciós Magyarországon ezt a tevékenységet még adókedvezményrel is végezhetné. Az olyan nemzeti könyvtári központi szolgáltatások révén, mint a kötelezpéldány-ellátás, nemzetközi csere-szolgálat, az OSZK fizikailag is ismeri a teljes magyar dokumentumtermet, s ez az ismeret bőven hasznosítható lenne egy ilyen merítésű saját könyvtárellátó szolgáltatásfejlesztésében. Meg kell tehát tervezni egy, a bel- és külföldi dokumentumok könyvtári célra való szolgáltatását végző ellátó szervezetet.

Ahhoz, hogy valami megbízhatóan álljon, jobb három láb, mint kettő. E harmadikként én a leendő KMK-nak a részekben már ma is meglévő, csak új szemléletben koncentrálandó brainware-termelését javaslom. Azt a szakmai szellemi közegtermelést, amely nélkül semmiképpen nem hajtható végre a számítógépes modernizáció. Gondolok a tudományos kutatás, a szerteágazó képzés és a könyvtári-információs szolgálat triászára. Úgy látom, hogy ideje lenne a kiváló szakmai képzési formákat összefogva, perspektivikusan felkészíteni a könyvtáros társadalmat a megváltozó jövőre. Ehhez egyik oldalról a kutató-fejlesztő kollégák szállítanának municiót, másrészt a máris szépen újuló Könyvtártudományi Szakkönyvtár adhatná a tudatosan igénybevett gyakorló könyvtári háttérrel.

Amikor október közepén e sorokat írom, már elkezdődött az OSZK és OSZK KMK legújabb érdekes kísérlete, az egyetemi szintű könyvtárosképzés (a Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Karát megnyerve a szándéknak). Ismereteim szerint igen korszerű tananyag és vezető szakembergárda biztosítja a képzés megalapozottságát. Egy valami még nem világos számomra: lesz-e vezetőképző funkciója a vállalkozásnak. Mert szerintem nem egyszerűen szakemberhiányban szenvedünk, hanem hatványozottan vezetőhiányban. Amit általában hangsúlyozni szoktak, az a felső vezetés utánpótlásgondja, szerintem legalábbis azonos fontossággal vehető fel a tényleg vezetni tudó osztály- és csoportvezetők népes taborának biztosítása. Egy brainware-termelő KMK-nak minden bizonnyal ez a közeg lehet a fő célpontja.

A magas igényű képzés elképzelhetetlen a nyelvtudás radikális erősítése nélkül. Biztosan összefoghatna a KMK az Állami Gorkij Könyvtárral e cél érdekében. Valódi önfrissítő

lépéstartás a szakma fejlődésével egy ekkorai kicsiny országban két idegen nyelv gyors olvasási készségét mint minimumot igényli.

A megvalósításról – pár szóban

Számomra két feltétel kézenfekvő. Az egyik, hogy meghatározó szerepkörű szolgáltató intézmény alakulna ki a javaslatok megvalósításával. A feladat pedig akkor végezhető el, ha adekvát irányítási, kapcsolattartási, finanszírozási önállósággal rendelkezik.

Másodikként azt említem, hogy a könyvtáros világ „tulajdonosi tudatának” biztosítása érdekében, a megvalósítástól kezdve, a vezető személyek kiválasztásán keresztül, a tevékenység irányításába való beleszólásig, ki kell alakítani a megfelelő mechanizmusokat. A következőkre gondolok: egy részletesebb programterv megvitatása a fontos szakmai testületek, fórumok keretében; a közös finanszírozás esz-közrendszérének megalapozása után egyfajta szakmai érdekelttség kialakítása; az új szolgáltató intézmény igazgatótanácsának létrehozása a stratégiaileg fontos kérdések, valamint a munkaterv értékelésére; a vezető munkakörök pályázatok útján való betöltése, főmunkatársi kategóriától felfelé a határozott idejű alkalmazás bevezetése a rugalmas-dinamikus személyzeti irányítás megalapozására.

A KMK legjobb éveiben a szakma hazai agyközpontjának volt tekinthető. Magam a csendes csúszás és a folytatás nélküli szétoldás alternatívájaként a fentiek szerinti szállító-ellátó szövetrendszert képelem el jövőjeként. S csak ismétlem: nem maga a KMK a fontos kérdés, hanem az, mire lenne szükség a könyvtárak valóban jövőt szülő fejlődéséhez.

Sonnevend Péter

Így látom a KMK-t belülről

Bereczky László felhívása a KMK „ügyfél” kapcsolatban (Könyvtáros, 1989/9. sz.) hozzászólásra készletet, hozzászólásra ingerel. Tizenhárom éve dolgozom a KMK-ban, jelenleg mint a könyvtártudományi szakkönyvtár vezetője, az öt osztályvezető egyike. Törté-

nelmi rálátásom tehát nem régen van az intézetre, a régi, nagynevű gárdát inkább csak elbeszélésekből, nosztalgia-émlékezősekből ismerem. Van ezzel szemben egy olyan érzésem, hogy ezek az emlékezősegek nagyon sok, a múltat megcsépítő elemből építkeznek. Természetes,

hogy a magyar egyetemi könyvtárosképzés megindulása után nem sokkal a könyvtárosképzés középfokú felvállalásával sokkal látványosabb dolgokat lehetett művelni, mint most, amikor már sokkal fejlettebb, szerteágazóbb képzési, módszertani tevékenységet igényel a szakma. Az akkori könyvtáros társadalom kilencven százaléka a KMK segítségével kapott szakképesítést, ami a körökben nagyobb presztízst nyújtott intézetünknek. *Bereczky László* múlt időben történő leltára arról, hogy milyen tevékenység folyt a KMK-ban, egyszerűen nem állja meg a helyét, mert mindezek a szolgáltatások ma is megvannak, sőt gyarapodtak is. Elismerem azt, hogy a számítógépesítés területén sokkal többet várna el a szakma, mint amit képesek vagyunk nyújtani. De valljuk meg őszintén, a számítógépre sokáig úgy tekintettünk, mint elérhetetlen vágyálomra, így az oktatás ezen a téren, részben a technika hiányában, még az oktatók felkészítése terén sem történt meg. Panaszkodtam már ilyenféle tapasztalataimról a *Könyvtáros* hasábjain (1988/9. sz.), de ez a véleményem azóta sem változott. Olyan számítógépes szakemberek, akik valóban ütőképesek és a könyvtárügyben akarnak dolgozni, valamint hajlandók megtanulni és respektálni a könyvtártudományi igényeket is, csak igen elvétve akadnak. Rendszerint csak azok tévednek erre a területre, akik a kemény, jól fizető számítógépes szakmában még nem futottak be, és csak ugródeszkának tekintik a rosszul fizetett könyvtárakat. Marad tehát a csekély létszámú, az ügynek valóban elkötelezett gárda, amelyre valóban nehéz a képzést is, a módszertani segítségnyújtást is egyszerre ráépíteni. A másik választási lehetőség, hogy mi magunk tanuljuk meg profi szinten e tudományt. De ehhez idő kell, és ez a lépéshátrány válik most látszólag semmittevésé. Pedig állíthatom, hogy például a könyvtártudományi szakkönyvtár teljes személyzete mindennapi, nem kevés aprómunkája mellett tanulta meg a MICRO-ISIS rendszert olyan szinten, hogy egyfelől könyvtáros kollégám, *Novák István* építette ki a folyóiratcikk adatbázis-rendszerét, gondolja azt naprakészen, és oktatja a többi kollégát, másfelől már jó néhányan tudják közülük is felhasználói szinten továbbadni az olvasónak, használnak. Ugyancsak e lap hasábjain panaszkodtam arról (*Könyvtáros*, 1989/7. sz.), hogy egy konferencián, ahol az ingyen felhasználásra, átadásra szánt MANCI adatbázisunkat propagáltuk, milyen mérsékelt volt iránta az érdeklődés. Ezt

most örömmel cáfolhatom meg, mert az eltelt, viszonylag rövid idő alatt sokan jelentkeztek és igényelték a rendszert, hogy kutassanak a segítségével, illetve tanuljanak rajta. Érdekesség kedvéért fel is sorolom a könyvtárak nevét annak bizonyítékául, milyen eltérő könyvtár típusokban is hasznát kívánják venni egy könyvtártudományi adatbázisnak (Nemzeti és Egyetemi Könyvtár, Zágráb; Országgyűlési Könyvtár; Győri Megyei Könyvtár; Országos Oktatástechnikai Központ Médiatára, Veszprém; Orosházi Üveggyár könyvtára; ALUTERV FKI könyvtára; Debreceni Városi Könyvtár; REMIX szombathelyi leányvállalata műszaki könyvtára; Szombathelyi Tanárképző Főiskola könyvtára; Szekszárdi Tanítóképző könyvtára; Kossuth Lajos Tudományegyetem könyvtára, Debrecen; Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtári tanszéke, Budapest).

Az a véleményem, hogy a propagandamunka területén lépnünk kell s nagyot. Kezdő „káméka” koromban – a Pelejtej-osztályon – munkaköröm egyik részeként a külföldi PR szakirodalmat figyeltem és szemléltem. Akkor ivódott belém az a mondat, hogy *Dolgozz jól és beszélj róla!* Nekem ez a beszélj róla akkor szerénytelennek tűnt, és nem is igen éltem

vele. Azóta beláttam, hogy nem lehet ismert még egy jó szolgáltatás sem, ha nem propagáljuk. A jó bornak nem kell cégér közmondás nem igaz, és amióta itthon és külföldön propagandakampányokkal igyekszünk szolgáltatásainkat hirdetni, nincs nap, hogy egy-két csoport, egyéni használó ne igényelné a könyvtárvezetést, a gépi rendszer oktatását. Igen elismerő szavakat kapunk külföldi kollégáktól is szakkönyvtárunk munkájáról. Múltkor egy NSZK-beli kolléga fakadt olyan szavakra, hogy náluk – egy jóval gazdagabb országban – megközelítőleg sem dokumentálják és teszik ennyire hozzáférhetővé a könyvtári szakirodalmat, mint a pénzeszközökben nem túlzottan bővelkedő Magyarországon. (Tessék megnézni vendégkönyvünk bejegyzéseit!) Tesszük mindezt azzal a hittel, hogy általuk nem csak intézetünket szolgáljuk, de a könyvtáros szakmát is és hazánk külföldi presztizsét.

Futala Tiborral ellentétben az a véleményem, hogy nem „slankítani”, de növelni kell a KMK létszámát. A vállalkozássá nehezen tehető képzés területén már erőteljesen elkezdtek a szerepvállalást, de tudnánk még sokat tenni. Ismét könyvtárunkra hivatkozva (hiszen itt vagyok ismerős), kellő létszám esetén az eddigieknél sokkal jobban ki lehetne használni. *Szente Ferenc* jóvoltából, aki kellő időben felismerte a fejlesztés szükségességét, olyan technikai jólétnek örvendünk, mint egyetlen hasonló méretű szakkönyvtár sem. De hasznát is vesszük, hiszen a három személyi számítógép egyike online katalógusként és oktatási eszközként szolgál az olvasóteremben, a másikat az adatbázis építésére és részben szövegszerkesztőként, periodikus kiadványaink előállításába vontuk be, a harmadik pedig ügyviteli teendőink megkönnyítésére, a kiadványok expedálásánál és egy könyvtári előszerzeményezési rendszer kezelésénél segédeszköz. És még kevés is a három gép, mert számos munkát lehetne gépesítéssel megkönnyíteni, ha kinek-kinek úgy állhatna ott íróasztala mellett a számítógép, mint az írógép. Hiszem, hogy ez az idő sincs távol. Rendelkezünk képmagnóval, hangosított diasorozatokat vetítésére szolgáló diamagnetofonnal stb. Könyvtárunk így alkalmas tankönyvtári működésre is, ami, ha nem is hivatalosan, de egyre inkább valóság, hiszen egyre több órát, foglalkozást tartanak itt olvasószolgálatos kollégáink intenzív közreműködésével.

Visszatérve *Bereczky László*, *Papp István* és *Futala Tibor* cikkeire, át lehet szervezni persze

az intézményt, de minek? *Horváth* tanár úr élvezetes egyetemi előadásainak az a gondolata jut itt eszembe, hogy egy intézmény azzal tudja ideig-óráig palástolni életképtelenségét, ha átszervez, költöztet, ami a serény tevékenység látszatát keltheti. Azután a rossz vezető (erre van bőven példa az elmúlt évtizedekből, ha nem is a szakmánkban) mire érdemben tennie kellene valamit, átnyergel egy másik intézményhez, és ott előlről kezdi az átszervezést. Évekig el lehet így „lébecolni” anélkül, hogy a valódi munkához hozzáfogna. Elég ha átszervez. Ennek mi értelme lenne a mi esetünkben? Az MKE sem épülettel, sem pénzeszközökkel nem rendelkezik a fogadásunkra. Könyvtártudományi szakkönyvtár nagyon sok országban működik az egyesület égisze alatt, de olyan helyeken, ahol erre meg is vannak a feltételek. Nálunk, tudjuk jól, „se pénz, se (p)osztó”. Akkor miért nem ragadjuk meg az alkalmat, és fogunk össze annak érdekében, hogy a meglévőt támogassuk és erősítsük. Vegyük észre a sok lelkes szakember munkáját, és ne mi, könyvtárosok kezdjük ki belülről a szakmai intézményeket, segítsük elő az eróziót. Tegyük félre minden régi személyi sérelmet, és higgyünk abban, hogy ha összefogunk, messzebbre jutunk.

Kovács Lászlóné

A kultúra haszna

A közművelődési oktatók és kutatók soros országos konferenciáját, *A kultúra haszna* címmel, augusztus 24. és 26. között rendezték meg Pécsen. A plenáris ülés nyitóreferátumát *Vitányi Iván* tartotta. Nagy sikerű előadásában arra kereste a választ, hogy a közművelődés munkásai hogyan vehetnek részt a kultúra nemzeti felértékelésében, a Tehetség, a Tudás, a Tisztesség, a Törekvés és a Tolerancia (tehát az öt T) értékeinek működőképessé tételében. A továbbiakban elhangzottak a konferencia szekcióvezetőinek nyitóreferátumai. Közülük *dr. Zeller Gyulának*, a Janus Pannonius Tudományegyetem Közgazdasági Kara dékánjának *A kultúra piaca és a piac kultúrája* („Emberi erőforrás kezelés” szekció), *Szűcs*

Istvánnak, a CARBON Vállalat vezérigazgatójának *Kulturáltság és gazdasági kibontakozás* („Referencia” szekció) és *dr. Fülöp Gézának*, az ELTE Könyvtártudományi Tanszéke vezetőjének *Könyvtártudomány és szakirodalmi tájékoztatás – oktatási helyzetkép* („Könyvtár-informatika” szekció) című előadását teljes terjedelmében közöljük. Ugyancsak közöljük a „Könyvtár-informatika” szekcióban elhangzott referátumok közül *dr. Csapó Editét*, *Vermesné Pernesz Mariannét*, *dr. Tóth Gyuláét*.

Dr. Sebestyén György és *dr. Pálvölgyi Mihály* előadásait a *Könyvtáros* következő száma fogja hozni, terveink szerint annak a középpontjában is a könyvtárosképzés problémái állnak.

A kultúra piaca és a piac kultúrája

Remélem, hogy tisztelt hallgatóim méltányolják azt a merészséget, hogy közművelődési oktatók és kutatók előtt piacról, méghozzá a kultúra piacáról beszéltek. Készülvén előadásomra, lázasan kerestem valamiféle szakirodalmi mankót, bizonyítandó, hogy nem is kockázatos vállalkozás az enyém. Végül is eléggé hátrafelé kellett mennem az időben, amíg megtaláltam azt, amit kerestem. *Gróf Széchenyi István* 1830-ban a *Hitel* című művében ezt írta: „S így nevelés, tanulás, idomulás kell. De mint eszközöljük ezeket? számos mestert miképp fizethetünk, jó nevelőket mi módon tartathatunk, minden szorgalmat mely úton fordíthatunk gyermekink kimivelésére, hazánkat 's a' külföldet hogy ismertethetjük meg velek? Hiszen mind ez szörnyű sokba telik. Pénz kell tehát! De ezt megint ugyan ki adja? Kell tehát

előmenetel a' gazdaságban, kell kereskedés! De ezekről csak álmodni se lehet bizonyosság 's Hitel nélkül.”

Nos, ha kereskedés és hitel kell, akkor máris a piacnál vagyunk. Igen ám, csakhogy újabb falakba ütközünk. A piac fogalmát félreértések koszorúja övezi és hazánkban még a gazdasági szakemberek jelentős része is megrekedt a XIX. század piacánál. A kultúra munkásainak jelentős részénél pedig a piac felemlítése azonnal csalánkiütést okoz. Igen sokan a kultúra öselleniségének tekintik a piacot. *Ferge Zsuzsa* például a *Valóság* ez évi 4. számában ezt írja: „Az »anyagi termelést« fetisizáló tervgazdaságban a szűk látókörű politika egyik kárvallottja az ún. »nem termelő szféra« volt. Ez a pejoratív elnevezés mára használaton kívül került. Helyébe azonban egy új kategória lépett, amely

nem öleli fel az egész »nem termelő« szférát, hanem csak annak egy részét. A monetáris politika és piacideológia új áldozatai azok az intézmények és tevékenységek, amelyek társadalmi hasznossága nem mérhető pénzben, illetve amelyek nem ígérnek a pénz rövid távú megtérülését. Vergődnek a komoly zene bázisai, az Operaház, a lemezkiadás; ugyanez történik a kultúra olyan alapintézményeivel, mint a közgyűjtemények, könyvtárak, múzeumok, levéltárak; alig támogatandó magánhobbivá vált a klasszikus bölcsészeti tudományok oktatása és művelése (mint például az esztétika vagy klasszika-filológia). A közoktatás és szakképzés kvázi-stagnálása azt jelenti, hogy az ezredfordulón is 30% lesz az iskolából szakképzetlenül kikerülő aránya, akiknek viszont lassan semmilyen esélyük nincs elhelyezkedésre... A folyamat lényege az, hogy delegitimálódik minden olyan tevékenység, amelyik nem kecsegtet gyors és nagy anyagi haszonnal. Folyik a jövő kiárusítása a pillanatnyi megtakarításokért. A károk már ma is szinte jóvátehetőek, de gyors fordulat nélkül pusztítóvá lesznek.”

Mint piaccal foglalkozó közgazdász, nem hiszem, hogy a kultúra valaha is a piacideológia áldozatává válhat; észre kellene venni, hogy itt nem piacról, hanem államról van szó. Az állam és a piac pedig nemigen szereti egymást: az állam – mióta világ a világ – korlátozni, szabályozni akarja a piacot, a piac pedig mindig le akarja rázni magáról az állami beavatkozást. Úgy vélem, hogy a piac nem teszi tönkre az értékeket, ilyen objektív törvényszerűség nincs, de van rosszul felfogott és főleg rosszul működő piac. Így tehát kénytelen vagyok néhány percet a piacfogalomnál elidőzni.

A piacot többféle szempontból közelíthetjük meg. A *konkrét piac* lényegében az adásvétel helyét jelenti. Az *absztrakt piac* alatt általában az üzletkötések összességét értik a közgazdászok. Én egy harmadik megfogalmazással – a *Samuelsonéval* – értek egyet, amely szerint egy eljárásról van szó, amely eljárás révén az eladók és a vevők kölcsönhatásba lépnek egymással, hogy meghatározzák az illető jószág árát és mennyiségét. Jól látható, hogy ez a definíció erősen termék- és szolgáltatásorientált, legalábbis első ránézésre. Ha azonban arra gondolunk, hogy a piac nincs általában, hanem csak valaminek a piacról beszélhetünk, akkor ezeken a szegmentált piacokon a „jószág” fogalmát kiterjeszthetjük és azt mondhatjuk, hogy ahol valamiféle cserefolyamat zajlik le,

valamit valamiért cserélnek, ott piaci mechanizmus működik. Csakhogy a csere is ravasz fogalom, és sokan még mindig a politikai gazdaságtan szemináriumok kecske és kőbalta cseréjére gondolnak. Pedig csere nemcsak a termékek és szolgáltatások piacán található, hiszen csereként fogható fel az orvos és a beteg, a tanár és a diák, az író és az olvasó, a pap és a hívő, vagy éppenséggel a politikus és a választópolgár kapcsolata is. Úgy gondolom, nehezen volna tagadható, hogy a kulturális élet minden területén – a magaskultúrától kezdve a tömegszórakoztatásig – megtalálhatók a „vevők” és az „eladók”. Csakhogy ezek a vevők és eladók olyan sajátos „jószágot” cserélnek, amelyek cseréjénél nem a mennyiség, a közvetlen használhatóság, az íz vagy az illat dönti el végül is azt, hogy lesz-e csere, hanem a sokkal nehezebben megfogható minőség és érték a meghatározó. Így tehát egy sajátos piacról van szó.

A kultúra piaca

Engedjék meg, hogy megkíséreljem vázlatosan megfogalmazni azokat a sajátosságokat, amelyek a kultúra piacát jellemzik. a) Ezen a piacon – mint röviden már említettem – a csere igen sajátos: sem a csere tárgya, sem pedig célja nem specifikálható a szokványos gazdasági-pénzügyi terminus technicusokkal. A kibocsátók sajátos célja az, hogy elnyerjék a kívánt választ (pl. a sikert) a piactól, amelyet itt a társadalom, illetve annak egy adott szegmense testesít meg. Ez utóbbi az általános, az esetek többségében nem egy általános piacról és nem az egész társadalomról van szó, hanem egy *célpiacról*, amely az embereknek egy adott kollektívája, méghozzá olyan kollektíva, amelynek érdekében áll a kibocsátó „termékeinek” befogadása. Így tehát a kibocsátónak nem csak a kibocsátás értékeit kell célpiaca számára bemutatni, hanem a leendő befogadók érdekeltiségét is létre kell hozni. Az érték és az érdekeltiség természetesen szoros kapcsolatban áll egymással. Mindebből az következik, hogy a kultúra területén is megjelenik a menedzser, aki – az adott szervezet céljait figyelembe véve – igyekszik hatást gyakorolni a befogadókra, illetve megismerni a befogadók érdekeit és véleményét, s mindennek birtokában irányítani a kibocsátást. Azt hiszem, hogy ha valami hiányzik kulturális életünkől, akkor az talán nem más, mint a leendő befogadók aspirációi-

nak, véleményének, izlésének stb. alaposabb megismerése, tehát a jó értelemben vett *kulturális piackutatás*. b) A termékek és szolgáltatások fogyasztókhöz történő eljuttatása sem könnyű dolog ma már, de a problémák mégis sokkal kisebbek, mint amelyek a kulturális „termékek” eljuttatásánál vannak. Az eljuttatás ugyanis igen sok csatornán keresztül és igen sok befogadó számára történik. Megtalálható az ún. klasszikus út, amikor a „termék” (pl. a könyv, a hanglez, a videoszalag) a termelőtől a nagykereskedelmi és a kiskereskedelmi boltokon keresztül jut el a befogadóhoz, de ez csak az egyik út. Az ehhez kissé hasonló másikat utat a sajtótermékek járnak be; ezeket viszont igen gyakran házhoz szállítják. Tehát, amíg az előzőnél a vevő megy a boltba, az utóbbinál a termék eljut a lakásig vagy a hivatalig. Megint más „szállítási” problémát jelentenek azok a „termékek”, amelyek az elektronikus tömegkommunikációs eszközök útján érnek el a befogadót. És még ott vannak a színházak, a mozik, a művelődési házak, sőt az éttermek és egyéb szórakozóhelyek is. Elgondolni is rossz, hogy hányféle szakismeret szükséges ezeknek a különböző utaknak a jó működtetéséhez. Ennél csak azt rosszabb elgondolni, hogy az esetek jelentős részében milyen sarlatánok végzik az eljuttatást. c) A kulturális piacon a befolyásolás is sajátos. A PR tevékenységnek véleményem szerint – szemben a gazdasági szférával – bizonyos tekintetben elsőbbsége van a reklámmal szemben. Igen fontos ugyanis a hosszú távú kapcsolatrendszer kibocsátók és befogadók között, és ez az indirekt módszereket igényli. Természetesen a reklámnak is komoly szerepe van a kultúra terén, csak hogy ha valahol, akkor itt a jóízlés, az igen finom befolyásolás a döntő. d) Sajátos a kultúra piacának árrendszere is. Talán ez az a szféra, ahol – a gazdasági szférával ellentétben – hosszabb távon is fenn kell tartanunk a néha jelentős áreltéréseket. A minőség és az érték ebben a szférában nem fejezhető ki oly egzaktul, mint a termékek piacán. Így tehát támogatásokkal, alapítványokkal, szponzorok közbejöttével igen gyakran el kell téríteni az árakat. Ez persze úgy is történhet, hogy az egyes szolgáltatások árát térítjük el: a nyereséget könnyen hozó kibocsátások többelhasznábol támogatjuk a fontosnak ítélt, de tömegérdeklődésre nem számító kibocsátásokat.

E témakörben – összefoglalásként – mit mondhat a közgazdász? Talán azt, hogy a kulturális szférában is létre kellene hozni azokat

a vállalkozási modelleket, amelyek sok helyütt csirájukban már megtalálhatók. Tudomásul kell vennünk, hogy sok forrás szükséges a zavartalan működéshez és az állami költségvetés mint forrás már úgy kiszáradt, hogy legfeljebb ér, és még patak sem lesz mostanában belőle. Igen sok kulturális vezető szennyes dolognak tartja a vállalkozásokat, nem vállal kockázatot és megmossa a kezét már a profit szó hallatára is. Bármilyen kényelmes az állami költségvetés által biztosított menedzseri tevékenység, ennek már befelegzett. Úgy vélem tehát, hogy egyetlen megoldás van: a közgazdasági és kulturális értékek összeegyeztetése egy olyan józan kompromisszumban, amelyben a profit nem idéz elő értékvesztést, de ugyanakkor tudomásul vesszük, hogy lehetetlen az értékeknek egy igen szűk felső menedzser-réteg által történő meghatározása. Azaz: sokkal jobban figyelembe kell venni a befogadók értékskáláit és érdekeltségét, mint eddig és azok kielégítése érdekében a nem értékvesztő megalkuvások is szükségesegek.

A piac kultúrája

Mint minden emberi tevékenységnél, a piaci tevékenységnél is felmerül a kultúra problémája. Bár Hermész a kereskedők és a tolvajok istene volt, mégis azt kell mondanunk, hogy gazdasági helyzetünket piaci tevékenységünk kulturáltságának foka is javíthatja. Sajnos a gazdasági szférában egyelőre még inkább csak „tanuljuk” és nem „csináljuk” a piacot. A tanulás a tevékenységek kulturáltságára is vonatkozik. Ezzel kapcsolatban csak néhány fontos problémát vázolnék: a) Egész oktatási rendszerünket – az általános iskolától az egyetemig az írásbeliség és nem a szóbeliség jellemzi. A diákok verselemzés című alatt is teszteteket írnak, kimondottan „dumás” tárgyakból is írásban vizsgáznak. Az eredmény: nem tudnak tisztességesen beszélni. Márpedig a piaci műveletek a személyes kapcsolatokat, tárgyalásokat, vitákat nemcsak hogy igénylik, hanem nélkülözhetetlennek tartják. Persze ezt nemcsak a piaci szakemberekkel kapcsolatban, hanem az ügyvédekkel, a pedagógusokkal kapcsolatban is elmondhatnánk, mégis úgy érzem, az alapoknál kellene kezdeni a piaci kultúra elterjesztését. Arról már nem is merek beszélni, hogy általános és középiskolai oktatásunk kereteibe nem fér bele szinte semmiféle közgazdasági ismeret. Azt hiszem jobb lenne, ha

még azt a keveset, amelyet most tanulnak, azt is eltörölnék, mert elborzasztó az alacsony színvonal. b) 1970 óta Magyarországon viszonylag sok piaci szakembert képzünk, mégsem érezni a piac terén átütő sikert. Ez természetes is, hiszen nem olyan egyszerű a dolog, hogy a szakemberek „megcsinálják” a piacot. Sokkal inkább a piacnak kell a szakembereket önképzésre, továbbképzésre kényszerítenie. Manapság viszont az a helyzet – nem lévén piac –, hogy az egyetemeken végzett piaci szakemberek még a tanultakat is elfelejtik néhány év alatt, mert nincs mozgásterük a gazdaságban. Ugyanakkor éppen a piac az a terület, ahol igen sok képzetlen, sarlatán működik. c) A piaci szakemberek jelentős része nem ismeri a viselkedés és a tárgyalás szabályait. Ez gyakran okoz problémát, hiszen az üzletkötésnek olyan kifinomult metódusai vannak, amelyek nemismerete súlyos hátrányt okozhat. d) Nem található meg a gazdasági életben, természetesen a kulturális életben sem a piachoz jól

értő menedzser típusa. A felsőbb gazdasági vezetők, abból kiindulva, hogy „ha az Isten hivatalt adott, észt is adott hozzá” egyszerűen nem hajlandók piacismereteik bővítésére, a kulturális menedzserek pedig – mint már említettem, tisztelet a kivételnek – úgy félnek a piac szótól, mint ördög a tömjénfüsttől.

Ha nem túl rózsás az a kép, amit festettem, akkor annak nem a festő, az ecset és a vászon, hanem a valóság az oka. A kedvezőtlen helyzetben szomorkodva engedjék meg, hogy mondanivalómat ismét egy Széchenyi-idézetrel zárjam: „A’ tudományos emberfő mennyisége a’ nemzet igazi hatalma. Ezek Statistikája az ország legérdekeseb – leginteressánsabb – része. Nem termékeny lapály, hegyek, ásványok, éghajlat ’sa’t. teszik a’ közérőt, hanem az ész, melly azokat józanon használni tudja. Igazibb suly ’s erő az emberi agyvelőnél nincs. Ennek több vagy kevesebb léte a’ nemzetnek több vagy kevesebb szerencséje.”

Dr. Zeller Gyula

Kulturáltság és gazdasági kibontakozás

Nagy öröm számomra, hogy gazdasági vezetőként Önök előtt megszólalhatok, annál is inkább, mert – ha már latin idézetek röpködtek a levegőben az előző előadások kapcsán, hadd mondjam én is – olyan vállalatnál jöttem, ahol már nem „silent musae...”, hanem „morituri te salutant...” Hiába, ilyen ma a világ...

A kultúra ma egy vállalatnál nem tartozik a kiemelten támogatandó vagy – divatosan – szponzorálandó területek közé.

Hogy kerültem ide? Kedves barátom, *Koltai Dénes* jól feldicsért. Kellene itt néhány szót szólni – mondotta pár héttel ezelőtt –, s volna ennek egy kis vonzata is. Mondottam, hogy jól van Dénes, majd visszatérünk rá. Ha kétszer-háromszor rám nem telefonál, nyugodtan mondhatom Önöknek, hogy sohasem tértem volna vissza rá... Mondom ezt annak ellenére, hogy jó néhány kitüntetésem között a legnagyobb becsben azt tartom, őrzöm, amelyet a „Szocialista Kultúráért” kaptam. Hogy aztán ebben mi volt a szocialista, és mi volt a kultúra? Mindenesetre valami-„ért” kaptam. Talán ez-„ért” dolgoztam meg. *Koltai Dénestől* olvastam nem olyan régen egy cikket, ahol a

tudás leértékelődésének folyamatáról ír. Azt olvastam ki ebből a cikkből, hogy a kulturális értékek nem elsajátítható célok, hanem eszközök. A cél a közösség által stabilizált egyén, s az ilyen egyének által stabilizált társadalom. S ha ma valamire nagy szükség volna, akkor éppen erre a stabilizált társadalomra és a benne biztos lábon álló egyénre.

Ki menjen ma közművelődési pályára? Aki „megszállott”! Nagy szerencsém volt eddigi életem folyamán. Olyan közművelődésre inspiráló emberekkel találkoztam, mint az apám, aki példaképem, gimnáziumi tanáraink, *Illyés Gyula*, *Zeller* professzor úr, vagy a néhány órája itt előadást tartó *Vitányi Iván*. Majdnem Vitányi-hívő lettem. Maradandóak azok a tézisek, amelyekről itt beszélt, szuperigazságokat mondott ki. Mosolyogva néztem, hogy akik itt az elnökségben szorgalmasan jegyzeteltek, pár évvel ezelőtt „feszítsd meg!”-et kiáltottak volna, vagy máglyára küldték volna azokat, akik ilyent mernek mondani. És ez a szép életünk alakulásában, hogy merjük és tudjuk kimondani a tegnap még kimondhatatlant.

Említettem a példaképeimet. Miért? Gon-

dolkodásra készítették. Elhintették bennem az egészséges kételkedést. Apám azzal, hogy neki Horthy nem volt jó – ezt természetesnek tartottam, de azt is, hogy miért nem volt jó neki *Rákosi Mátyás* sem. Csávás tanár úr azzal, hogy református pap létere nem hitte el a kommunista *Rajk László* bűnösségét. Csupán azért, mert ismerte. *Illyés Gyula* azzal, hogy misztifikált 1848-as nagyságunkat megkérdőjelezte, vagy 1947-ben le mert írni néhány gondolatot Trianonnal kapcsolatban.

Milyen érdekes! Ma olvasom éppen, hogy 70 esztendőn keresztül szidtuk Trianont és megalkotóit, ugyanakkor vannak olyan érzéseink napjainkban, hogy a megmaradó 10 millió magyarral is alig tudunk mit kezdeni... Hogyan kapcsolom én mindezeket össze a napi munkám során a kultúra hasznával? Elhangzott az előző előadásban a piaci kultúra szerepe. Létkérdés napjainkban a piacon való megjelenés. Az áru elkészítésén át, a piacon való tartós bennmaradásig a kultúrák sorozata kíséri végig bennünket. A munkakultúra, a tárgyalási kultúra, de ideszámíthatom a protokoll megkövetelte étkezési kultúrát is, mert hiszen mindez bizonyítvány önmagunkról. Nap mint nap azzal találkozunk, hogy mindig és mindenki, mindenhol köznevelést és közművelést végez és terjeszt. De minden ízünk és porcikánk tiltakozik az ellen, hogy bennünket „direkt” neveljenek.

A méltatlanul elfeledett *Simon István* írja egyik versében, hogy: „Ne csak az legyen a jó, ami hasznos, hanem az is, ami szép”. Ez a szép kezd kimenni a divatból. Sajnos a kényszer szülte praktikum, a mindenáron való jövedelem-szintentartás, a küzdelem a létért, háttérbe szorítja az olvasást, a színházba járást, a tartalmas emberi beszélgetéseket. Az Önök szinte megoldhatatlannak látszó feladata az, hogy ráébredjenek bennünket arra, hogy a kultúra termelőerővé válhat. Megértetni a „kellek”, a „szükség van rám” fontosságát. Rámutatni, hogy munkakultúrával együtt a testkultúra, a vitakultúra, a jó közösségi szellem megteremtése is elérendő cél: nem igaz, hogy mindent alá lehet rendelni a praktikumnak. Az ember érző lény, társas lény, és nem csak fiziológiai, hanem lelki szükségletei is vannak. *Fekete István* gondolatához, hogy az idő elmúlik, de a szépség, szeretet, boldogság, jószág olyan, amiből mindenki annyit kap, amennyit megérdemel, hozzátenném: de törekedni kell a többre!

A család, az iskola jól vagy rosszul, de elindított bennünket. Összetartásunkra, az értékek kibányászására Önöknek van képesítésük és hozzáértésük. Önökön múlik, hogy: lesz-e „új értelme a magyar Igéknek”.

Szücs István

Könyvtártudomány és szakirodalmi tájékoztatás – oktatási helyzetkép

A kultúra hasznáról szólva – amelyet mi, a művelődésügy és az oktatásügy munkásai elismerünk, amelyért mint oktatók és kutatók naponta tevékenykedünk – nem szabad megfeledkeznünk azokról a véleményekről sem, amelyek a kultúrát lebecsülik, háttérbe szorítják, s munkásait, az értelmiséget másodrangú társadalmi csoporttá degradálják, a fizikai munkát végző, a közvetlenül anyagi javakat termelő foglalkozásúak mögé helyezik. Ha deklarációkban, elvi nyilatkozatokban nem is, de a gyakorlatban ez történt az utolsó 40 évben Magyarországon is, amit az MSZMP nemrég, augusztus 19-én kibocsátott programnyilatko-

zat-tervezete is bevall, amikor így fogalmaz: „Modellváltásra kényszerít az is, hogy hazánk – mint a többi közepesen vagy kevésbé fejlett országnak – sorsdöntő kihívással kell szembenéznie. A világban a tudomány, a szellemi teljesítmény, az újítás vált a működés motorjává, a jólét meghatározójává. A világpiacra való helytállás ma alapvetően a termékek és szolgáltatások szellemi tartalmától függ. A modern kutatás és fejlesztés óriási kockázatai kifinomult döntési és pénzügyi rendszert, az információáramlás eddig szokatlan sebességét követelik meg. A merészség, a rugalmasság, az önálló gondolkodás, a magas fokú kép-

zetség a siker meghatározó tényezőjévé vált. E kihívás felkészületlenül érte országunkat, s a modellváltás a világejlődéshez való alkalmazkodás szempontjából is halaszthatatlan.” Ismét egy olyan deklaráció, amely önmagában elvileg helytálló, de amelynek valóra váltása alapvető szemléletváltást kíván a közélet, a politika, a művelődéspolitikai és a könyvtárügy egész területén, elsősorban az irányítószervek munkájában, nem utolsósorban a szellemi munka megbecsülése, erkölcsi, de anyagi elismerése terén is.

Széchenyi István gróf *Hitel* című munkájában, 1830-ban, a nemzet igazi értékének a kiművelt emberfők sokaságát tekintette, s ezért a tudomány és közműveltség emelése, no meg a gazdaság fejlesztése érdekében tudós társaságot, kaszinókat, olvasóegyleteket, gazdasági egyesületet alapított. *Eötvös József* báró, a kiegyezést követő időszak első és legjelentősebb kultuszminisztere az önálló, belső függetlenséget nyert ország polgári fejlődésének előmozdítására és meggyorsítására polgári jellegű közoktatásügyet szervezett, s jelentékenyen támogatta a könyvtárügyet. *Klebelsberg Kunó* gróf – a Trianonban megcsonkított ország szellemi és gazdasági felemelkedését elősegítendő – az 1920-as években átfogó közoktatási és közművelődési reformokat fogantatott a népiskoláktól az egyetemekig, a népkönyvtáraktól a hazai kutatóintézetekig és a külföldi magyar kollégiumokig.

Korunk egyetemi könyvtára

Hogy a fentebb idézett deklarációban megfogalmazott célok megvalósuljanak, most is hasonló mértékű és jelentőségű reformintézkedésekre van szükség minden területen, de főként az oktatás-, a közművelődés- és a könyvtárügyben. Ha igaz, márpedig igaz az a közhelyszerű megállapítás, hogy „korunk egyeteme a könyvtár”, akkor a könyvtárügyre, s a könyvtárakat hatékonyan működtető személyzet, a könyvtárosok és tájékoztatási szakemberek kiképzésére megkülönböztetett figyelmet kell fordítani. Olyan létszámú és felkészültségű könyvtárost és tájékoztatási, informatikai szakembert kell kiképezni, akik képesek a könyvtár- és tájékoztatásügygel szemben támasztott széles körű társadalmi igény kielégítésére. A képzés új rendszerének az átgondolására, a tantervek és a programok kimunkálására, az egyes intézményeken belüli oktatási

formák, tagozatok kialakítására, a tartalmi problémák tisztázására, a gyakorlati oktatás lehetőségeinek megvizsgálására a folyamatban lévő felsőoktatási reform keretében célszerű sort keríteni és megoldást találni.

Az egyik legfontosabb és megoldásra váró probléma a könyvtárügyben a szakemberhiány; a könyvtárakban és tájékoztatási intézményekben a szakképzetlenek száma évről évre fokozatosan nő, mivel a képzőintézményektől nem kapnak szakképzett munkatársakat kellő számban.

A magyar könyvtár- és tájékoztatásügy szakemberszükségletének megállapítására az 1960-as, 70-es években több felmérés is történt, ezek szerint ez a szükséglet évente több száz főt jelent. (Egy kb. 10 évvel ezelőtti, 1977–78-as vizsgálódás számbavétele szerint kb. félezer a számuk.) A jelenlegi hazai kívánalmak szerint a félezer könyvtárosnak különböző, sokszor nagyon is eltérő felkészültséget, ismeretanyagot igénylő feladatot kell ellátnia, munkakört kell betöltenie, így felkészítésüknek, kiképzésüknek is különböző szintű oktatási intézményekben kell megtörténnie. Ugyancsak az említett 1977–78-as felmérés szerint – ezeket a számokat, arányokat fogadjuk el addig mérvadónak, amíg egy újabb, reprezentatív országos felmérésre (amely nagyon időszerű lenne) nem kerül sor – az 500 szakembernek csak kisebb részét, mintegy 20–25 százalékát kell egyetemen kiképezni, nagyobb részüknek, kb. 40–45 százalékuknak főiskolai végzettségre, illetve 30–35 százalékuknak könyvtárkezelői szintű végzettségre van szüksége. Abszolút számokban szólva: a 20–25 százalék egyetemi végzettségű szakember 100–125 főt, a 40–45 százalék főiskolai végzettségű 200–225 főt, a 30–35 százalék könyvtárkezelői végzettséggel rendelkező pedig 150–175 főt jelent éventenként.

Az egyetemen kiképezendő 100–125 szakember évenkénti kibocsátására a mostani hallgatói létszámkeretek (kb. 15 végzős hallgató) mellett a budapesti tanszék jelenleg nem, de a debreceni tanszékkel közösen – ahol az oktatás az 1989–90-i tanévben szintén megindult – távlatilag vállalkozhat. Hogy a legalább 100 hallgatót a két tanszék fele-fele, azaz 50–50 arányban évenként kiképezze, azt a budapesti tanszék némi oktatói személyi fejlesztés után – a debreceni persze hosszabb távon – vállalni tudja, s ez a hosszabb táv – megítélésünk szerint – mintegy 10 évet jelent. A 200–225 főiskolát végzett könyvtáros kiképzése a három,

illetve négy főiskolai tanszéknek – a budapesti tanszék kiépülését követően, miután a most következő tanévben a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolán is indul könyvtárosképzés – nem okozhat gondot, s ugyancsak megoldható a 150–175 könyvtárkezelő képzése pusztán tanfolyami keretek között is, de a gimnáziumi fakultációról sem kell lemondani, célszerű átszervezését napirendre kell tűzni. Persze ezek a számok, ahogy említettem, kb. 10 évvel ezelőtti felmérés eredményei, s félő, hogy egy, a reális tervezéshez nagyon szükséges újabb országos számbavétel ezeknél magasabb létszámigényt fog jelenteni a különböző képzettségi kategóriákban.

A felvételi keretszám emelkedéséhez nyilván hozzájárul majd az egyetemi és főiskolai reform azon célkitűzésének megvalósulása, amely szerint a felveendők számának növelése kívánatos, esetleg felvételi vizsga nélkül, s a szelekció, a szűrés elvégzésére az egyetemi és főiskolai tanulmányok során, illetve az államvizsgán kerül sor: azaz az input lazítása az output szigorítása révén. Meg kell azonban jegyezni, hogy az ideai felvételi vizsgák során a felvételi keretszámot csak irányszámként kellett figyelembe vennünk, s az eredeti 12-vel szemben – igényeink szerint – 30 hallgató felvételére lett volna módunk. A 69 jelöltből azonban csupán 12 nyújtott olyan teljesítményt, amelynek alapján felvételt nyertek a könyvtárszakra. Ez a jelenség is rámutat arra a tényre, amelyet az utóbbi időben évről évre tapasztalunk, hogy az egyetemre jelentkezettek tudásának, felkészültségének színvonala fokozatosan csökken. S ez az alsóbb szintű, az általános és középiskolai oktatás radikális reformjának a szükségességére hívja fel a figyelmet.

A felvételi keretszám emelése mellett biztosítandó a szakpárosítás célszerű alakítása, azaz a könyvtár szak mellé olyan másik szak felvételére van szükség, amelyet a könyvtári állomány, a feldolgozandó dokumentumanyag igényel.

A kétszakos könyvtárosképzés jellegéből szükségszerűen következik, hogy a hallgató – elvben és az oktatási törvény rendelkezései szerint is – könyvtáros szakja mellé bármely, az ELTE bölcsész- és természettudományi karán oktatótt szakot választhat, párosíthat. A jelenlegi gyakorlat szerint azonban a könyvtár szak csak a bölcsészettudományi szakok valamelyikével kapcsolható össze, s az utolsó évek tapasztalatai szerint a hallgatók mintegy

80 százaléka könyvtár–magyar, illetve könyvtár–történelem szakos; a maradék 20 százalékon osztozik a többi bölcsész szak, köztük az idegen nyelvek.

Olyan differenciált felvételi rendszerre lenne szükség, amely lehetővé teszi a kellő számú idegennyelv-szakos hallgató felvételét a könyvtár szakra. Remélhetőleg az egyetemre való bejutást megkönnyítő reformtervi elképzelés hozzájárul e probléma megoldásához is. Itt jegyezzük meg, hogy a nem nyelvszakos egyetemi hallgatók kellő szintű idegennyelv-ismeretének biztosítása a magyarországi egyetemi oktatás egyik kulcsproblémája. A ma már minden szakember számára szükséges nyelvtudást az egyetemi képzés keretében csak az idegennyelv-szakos hallgatók szerzik meg; a többiek számára ezt a néhány óras és a hallgatók elé nem túl magas követelményeket állító nyelvtanítás – annak ellenére, hogy ezen a területen mutatkozik némi fejlődés – egyelőre nem tudja megteremteni. A könyvtáros szakképzés óraszámából az ehhez szükséges idő nem szakítható ki; a hallgatók a számukra kötelező latin nyelvet is (ezt a történelem szak mellett már csak a mi tanszékünk írja elő) az

órakereten kívül plusz időben tanulják, s ez utóbbi növelése már nem lehetséges. Átmenetileg a mi területünkön az látszik megoldásnak, hogy végzés után a könyvtárak és tájékoztatási intézmények (esetleg valamely központi könyvtárügyi, társadalmi szerv; például a Magyar Könyvtárosok Egyesülete) is szervezzenek valamilyen intenzív nyelvtanulási lehetőséget a kezdő szakemberek számára.

A reformelképzelések szerint a nem nyelvszakos egyetemi hallgatók két nyelvből tesznek tanulmányaik idején alap-, illetve középfokú nyelvvizsgát, amelyre vagy magánúton vagy az idegen nyelvi lektorátus segítségével készülnek fel. E tervezett megoldástól – véleményünk szerint – nem várható igazán kedvező változás.

A szakpárosítás másik fontos problémája a nem humán és társadalomtudományi profilú könyvtárak és tájékoztatási intézmények szakemberszükségletének biztosítása kapcsán vetődik fel. Az oktatási törvény – elvben – lehetővé teszi az ilyen – természettudományi – szakpárosítást is, de ha meghirdetésére nem kerül sor, adminisztratív akadályok lehetetlenné teszik a megvalósulást. Mindenképpen kívánatos, hogy a következő felsőoktatási tájékoztató tartalmazzon ilyen karok közti tantárgykapcsolási, tulajdonképpen „áthallgatási” lehetőséget a könyvtárosképzés számára is. Ebben az esetben persze az írásbeli felvételi vizsga anyaga ne a bölcsészkaron előírt magyar és történelem, hanem – addig még időben megállapítandó – két természettudományi középiskolai tantárgy anyaga legyen. A könyvtárügy és a szakirodalmi tájékoztatás szükségletei azt indokolják, hogy a könyvtár szakra felveendő hallgatók aránya másik szaktárgyuk szerint a következőképpen alakuljon: kb. 30 százalék magyar és történelem, kb. 35 százalék idegen nyelv, s ugyancsak 35 százalékos természettudományi szakos. 50 fős keretszám esetén tehát kb. 15 magyar, illetve történelem, 17–18 idegen nyelv, s ugyancsak 17–18 természettudományos szakos hallgató.

Műhelykönyvtár

A könyvtáros- és informatikusképzésnek mindenütt, külföldön és nálunk is egyik fő gondja a gyakorlati képzés megoldása, a könyvtári gyakorlatok megszervezése. Mind a könyvtárosi, mind a tudományos tájékoztató tevékenység elvi alapokon nyugvó, alapos el-

méleti ismereteket feltételező gyakorlati foglalkozás. Ennek megfelelően a hallgatóknak már az egyetemen, a képzés keretében el kell sajátítaniuk olyan szintű gyakorlati készségeket, amelyek alapján munkába állva, érdemlegesen és eredményesen képesek bekapcsolódnia a mindennapi könyvtári vagy informatikai tevékenységbe, és e készségeket továbbfejlesztve, rövid idő alatt alapos jártasságra tudnak szert tenni. Az egyetemen belül, a képzés keretében végzett különböző (címeleírasi, osztályozási, könyvtártani, bibliográfiai és tájékoztatási stb.) gyakorlatok ehhez nem elegendőek. Igen nagy szükség lenne egy olyan, jól felszerelt műhelykönyvtárra, tankönyvtárra, amely magas színvonalú technológiát alkalmaz, kitűnően felkészült, pedagógiai jártasságú szakembereket foglalkoztat, és a vezetése is korszerű. Mindenki számára természetes és magától értetődő, hogy az egyetem gyakorlóiskolákkal rendelkezik, s az is, hogy a gyakorlati természettudományi képzés szolgáltatásban laboratóriumokat tart fenn. Ugyanígy természetesnek kellene lennie a nem tanár szakosok munkahelyi gyakorlatát lehetővé tevő „műhelyeknek”, esetünkben egy műhelykönyvtárnak. Ennek hiányában, a harmadik évfolyam utáni négyhetes, az ötödik évfolyamon a 200 órás szakmai gyakorlat elvégzésére a különböző típusú könyvtárakhoz, tájékoztatási intézményekhez irányítjuk hallgatóinkat, hogy ott a mindennapi munka során könyvtári körülmények között ismerkedjenek meg a különféle munkafolyamatokkal, és az ezekhez szükséges kézi- és segédkönyvek, felszerelések, technikai eszközök, médiák stb. használatával és kezelésével.

Ezek a könyvtárak azonban nincsenek minden tekintetben felkészülve arra, hogy az egyetemi képzés gyakorlatait a kívánalmaknak megfelelően megoldják. Nincs kialakulva például az a rendszer, vagy valamilyen ahhoz hasonló, hogy a gyakorlóiskolák analógiájánál maradjunk, amelyet ott a vezető tanárok testülete alkot. Ők az átlagnál alacsonyabb óraszámban dolgoznak, de feladatkörükhöz tartozik az utánpótlás szakmai, módszertani és hivatásbeli felkészítése, s mindezt az átlagnál kedvezőbb körülmények között és magasabb javadalmazásért teszik. E minta alapján lenne célszerű megoldást találni a könyvtáros és informatikus utánpótlás gyakorlati felkészítésére is. Budapesten e tekintetben az Egyetemi Könyvtár – kedvezőtlen adottságai és szükségessége miatt – nem jöhet számításba, Debrecenben sokkal jobb a helyzet. Elvben megállapod-

tunk a Gorkij Könyvtár új főigazgatójával, hogy e könyvtár lesz tanszékünk gyakorlókönyvtára. Állománya s közelsége révén is alkalmas erre. Itt az egyetemi, a képzés keretében szereplő gyakorlatok végzésére kerül sor. A hosszabb szakmai gyakorlatok továbbra is egyéb vidéki, illetve fővárosi könyvtárakban történnek. A Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárával például szerződést kötöttünk, amelynek értelmében ötödéves hallgatóink közül néhány náluk végzi 200 órás gyakorlatát, s ennek során megismeri a komplex könyvtári gépesítést, és esetleg kedvet kap ottani elhelyezkedésre az egyetem befejezése után. A SZTAKI az informatikai gépi tevékenység megismertetését vállalta, az informatikus szak hallgatói részére is, s a tanszék az ő segítségével korszerű IBM PC számítógépet kapott.

Kiegészítő képzés és oktatási feltételek

A nappali tagozat mellett jelenleg hároméves kiegészítő képzés, kétéves szakmai információs szak és iskolai könyvtárosok egyéves intenzív továbbképzése folyik a budapesti tanszéken. E képzési formákat – némi módosítással – a jövőben is fenn kívánjuk tartani, a következőképpen: 1. A mostani hároméves kiegészítő képzést, amelyen a tanárképző főiskolákon könyvtár szakot végeztek és bármely nem könyvtár szakos egyetemi diplomával rendelkezők, azaz teljesen eltérő előképzettség birtokában levő hallgatók tanulnak együtt, kettéválasztjuk. A négy éven át könyvtárosi és tájékoztatási ismereteket tanult főiskolás diplomások végeznek a kiegészítő tagozaton kétéves időkeretben. Az egyetemet végeztek három éven át az ún. másoddiplomás tagozaton szerezhettek egyetemi könyvtárosi oklevelet. E két tagozatot évenként felváltva indítjuk, külön tantervük és oktatási programjuk elkészült. 2. Az alábbi specializációt jelentő posztgraduális képzési formák folytatását, illetve megindítását tervezzük: a) folytatjuk a kétéves szakmai információs szakot, korszerűsített tantervvel és programmal; b) információs menedzserképzést indítunk (előreláthatólag az 1990–91-es tanévben) a glasgow-i Strathclyde Egyetem keretében működő Business Schoolal (Department of Information Science) együttműködve; magyar részről a vállalkozásban az OMIKK vesz még részt. A kétéves menedzserképzés keretében mód lesz angol

vagy magyar diploma megszerzésére; c) ugyancsak az 1990/91-es tanévben Könyvtártörténet, könyvmuzeológia elnevezéssel kétéves posztgraduális kurzust indítunk. 3. Folytatjuk az egyetemen könyvtár szakot végzett iskolai könyvtárosok intenzív továbbképzését (1 év), de szükség vagy igény esetén más területen is indítunk továbbképző tanfolyamot.

A számbavett képzési és továbbképzési feladatok eredményes teljesítésének elsődleges feltétele – megelőzve az összes tárgyi, anyagi, berendezési, technikai kívánalmakat, amelyek persze szintén elengedhetetlenek – megfelelő számú, jól képzett, széles körű általános műveltséggel, a maga területén alapos szakismeretekkel, továbbá pedagógiai felkészültséggel és érzékkel, valamint nyelvismerettel rendelkező tanszéki státusban lévő oktató. Jelenleg a tanszéken 9 munkatárs dolgozik: három docens, egy adjunktus, három tanársegéd, egy könyvtáros és egy tanszéki ügyintéző. Az oktatók közül három rendelkezik kandidátusi tudományos fokozattal, kettő pedig bölcsészdoktorátussal. Két oktatói (adjunktusi) státus betöltetlen, korábbi betöltőik elsősorban anyagi okok, az alacsony egyetemi fizetések, illetve az ezekhez képest jóval kedvezőbb könyvtári bérezés miatt hagyták el a tanszéket. Az alacsony oktatói létszám miatt olyan alapvető szaktárgyakat mint például a Bibliográfiai leírás és katalogizálás, Az osztályozási rendszerek és információkereső nyelvek, vagy a Tájékoztatás: bibliográfia, dokumentáció volt tanszéki dolgozók most külső előadókként tanítanak.

Elengedhetetlen tehát az egyetemi oktatói fizetéseknek a mostani 17,7 százalékon túlnemő lényeges emelése, hogy az egyetemről való eltávozás vesztes folyamatát meg lehessen állítani. Már az ilyen értelmű, féllgális híreknek, ígéreteknek is jótékony a hatásuk!

A tanszék természetesen a helyzet bármilyen kedvező alakulását követően sem lesz abban a helyzetben, hogy olyan állandó munkatársi gárdával rendelkezzen, amely a képzés sokrétű feladatait teljességgel és megfelelő minőségi szinten meg tudja oldani; ezért minden könyvtárosi és szakirodalmi ismeretterület legjobb szakembereit, specialistáit külső, megbízott előadóként be kell vonnia a képzésbe, a nappali tagozatosokéba is, de különösen a kiegészítő, illetve a speciális posztgraduális tagozatok keretében folyó oktatásba. Az ő méltányos honorálásuk azonban a jelenlegi egyetemi tiszteletdíj-rendszerben nem oldható meg, mindenképpen szorgalmazni kell olyan hono-

ráriumok megállapítását az egyetemek külső előadói számára, amelyek megfelelnek a tőlük várt és kapott magas szakmai és tudományos teljesítményeknek.

A könyvtárosképzés mostani intézményei, a két egyetemi: a budapesti és a debreceni tanszék, a négy főiskolai: a szombathelyi, a nyíregyházi, a budapesti és a szegedi, továbbá a tanítóképzők könyvtáros kollégiumokat is oktató népművelési tanszékei jelenlegi helyzetükön alapvetően változtatni nem tudnak. Kisebb módosításokra, javításokra képesek, de Münchenhausen módjára nem tudják saját magukat hajuknál fogva kihúzni a pocsolólyából. A szükséges változásokhoz külső segítségre van szükség, elvi, etikai és nem utolsósorban anyagi támogatásra. Ha kulturális és pénzügyi kormányzatunk valóban felismerte a tudomány és közműveltség jelentőségét, akkor meg kell teremtenie a feltételeket a felsőszintű oktatás, a könyvtárosképzés fejlesztéséhez is.

A minap *Teller Edét*, az Amerikában élő, híres Nobel-díjas magyar tudóst hallgattam a pesti rádióban. Arról beszélt, hogy Hitler azért vesztette el a háborút, mert nem becsülte a tudományt, pedig a német tudomány nagyon fejlett volt, a világon a legfejlettebb. Németországban, a németektől tanultak mindazok az emigráns tudósok (köztük a magyar *Kármán Tódor*, *Szilárd Leó*, maga Teller is), akik ennek alapján az amerikai hadiipart, haditechnikát kifejlesztették. *Roosevelt* viszont volt olyan intelligens, hogy felismerte a tudomány fontosságát, ezért támogatta, tudta, hogy „hatalom”; segítségével, eredményeinek felhasználásával meg is nyerte a háborút. A békét is!

Előttünk nem állnak ilyen óriási feladatok, de nagy feladatok igen. Egy nemzetnek, egy jobb életre érdemes népnek a sorsa: demokratikus, humanista jövője vagy további süllyedése. Szeretnénk hinni, hogy vezetőink elég intelligensek!

Dr. Fülöp Géza

A könyvtárosok továbbképzéséről

Abban a kérdésben, hogy milyen szakembereket kíván az élet, a könyvtári vezetők és a könyvtári oktatók között gyakran adódnak szemléletbeli különbségek, konfliktusok, feszültségek. Az ok mindig ugyanaz: eltérő a felfogás a könyvtárosképzéssel kapcsolatos kötelezettségekről és felelősségről. E konfliktusok kezeléséhez meg kell érteni a két fél sajátos nézőpontját, másféle ambícióját, szerepvállalását. A gyakorló könyvtáros szerepe szerint pragmatikus, sokféle ösztönző és korlátozó erő befolyásolása alatt dolgozik. Számára a közvetlen használhatóság a fontos. Mint munkáltató, igazgató vagy osztályvezető a friss diplomástól azt kívánja, hogy kész szakemberként azonnal feleljen meg valamennyi munkaköri követelménynek, és rendelkezék kellő gyakorlati jártassággal. Pedig nyilvánvaló, hogy a munkaköri követelményeket egyik könyvtárosképző intézmény sem tudja maradéktalanul belekalkulálni a tanításba, nem az a feladata, hogy a hallgatók mint kész olvasószolgálatosok, módszertanosok, feldolgozók végezzenek. A diploma okleveles könyvtárost igazol, aki elhelyez-

kedhet bármely könyvtár bármely munkakörében.

Tehát a képző intézmények tudatosan szakadnak el a szűk értelemben vett praktikus szakképzéstől. Magas fokú elméleti ismereteket, összefüggéseket, koncepciókat közvetítenek, az egyetem például kimondottan azzal a törekvéssel élve, hogy más értelmiségi pályákkal egyenrangúvá tegye a könyvtárosságot.

Bizonyos, hogy határt kell szabni az óhajta-soknak, hisz könnyebb kinyilvánítani azokat a könyvtárosképzési rendszerrel szemben, mint a sokféle és egyre gyarapodó feladatokat az alapképzés 4 vagy 5 éves időtartama alatt megvalósítani.

Az alapképzéssel szemben támadt hiányérzetet – a specializáltság tekintetében – a mindenkori továbbképzésnek kell eloszlatnia.

Amerikában évekkal ezelőtt felmérés készült a már végzett hallgatók körében arról, hogyan hasznosítják a gyakorlatban szakmai tudásukat. Az eredmény tanulságos: a munkavállaló könyvtárosok úgy érzik, hogy tanáraik nem a való életre készítették fel őket. Az első 5 évben

azt hiányolják, hogy kevés gyakorlati ismeretet kaptak. A második 5 évben kevésnek érzik az elméleti alapot. A 10–15. évben, amikor általában már nem beosztottak, hanem valamilyen vezetőik, úgy érzik, szélesebb történelmi, társadalmi, gazdasági ismeretekre lenne szükségük.

Íme! Próbáljon az alapképzés ezeknek a kívánalmaknak eleget tenni!

Több helyen – egyebek közt nálunk is – végeztek vizsgálatokat az alapképzéssel szemben támasztott követelményekről. Megkérdezték a végzett könyvtárosokat, megszerezték-e az oktatási intézményben valamennyi munkakörhöz a kompetenciát, illetve véleményük szerint ott kell-e megszerezniük ezt egyáltalán. A válaszok zöme az alapképzéstől ilyent nem vár el, viszont egyértelműen a továbbképzés feladatává teszi.

Az alapképzés és a továbbképzés közötti munkamegosztás jellemzőit a következőképpen foglalhatjuk össze:

Az alapképzés mindig a viszonylag kiteljesedett, lezárt, már tantárggyá vált tudást adja, egyetemes, minden könyvtártípusra érvényes, szilárd, éveken át ismétlődően előadható tananyaggal dolgozik. Egy-egy tárgyat egy tanár tanít, a félév végén vizsga van stb.

A továbbképzés különféle, sajátos és konkrét munkakörökre készíti fel a már végzett könyvtárosokat. Tananyaga állandóan változó,

szorosan lépést tart a mindennapok újdonságaival, a fejlődéssel. Rugalmasan reagál a környezeti változásokra. Tantárgyak helyett különféle problémákat felvető, azokat megvilágító előadások vannak, ezeket többnyire közös megbeszélés, vita zárja le.

Az alapképzésben a tanár-diák viszony óhatatlanul alá-fölérendelődést involvál. A továbbképzés résztvevői felnőtt emberek, a viszony egyenrangú, kölcsönös, partneri az előadó és hallgatósága között.

A képzéssel, továbbképzéssel foglalkozó szakirodalomban megnövekedett azoknak az írásoknak, tanulmányoknak a száma, amelyek a könyvtáros továbbképzés helyét az alapképző intézményben szeretnék kijelölni. Az alapképző intézményhez való csatolásnak vannak nyilvánvaló előnyei. Ahol ismerik az alapképzés követelményeit, alaposabban körül tudják határozni, mire építsen a továbbképzés. Igen ám, de a könyvtári gyakorlatot, a változásokat nehezebben érzékelik, hiszen nincsenek benne a hétköznapi folyamatokban. A továbbképzést oda érdemes telepíteni, ahol a korszerű könyvtári ismeretek átalakulnak gyakorlattá, ahol a könyvtári háttér biztosítja a tanításhoz szükséges "municipiát," (tanárokat, oktatási segédeszközöket stb.), ahol az új tanítási módszereket ki lehet próbálni, ahol a szakirodalom könnyedén hozzáférhető. Nem elhanyagolható szempont az sem, hogy a továbbképző központ topográfiailag is központ legyen, jól meg lehessen közelíteni, hiszen az ország valamennyi pontjáról várhatók a hallgatók.

Végezetül: milyen jellegű továbbképzést kíván a gyakorlati élet?

Három-öt évenként tájékozódunk kérdőívek segítségével, hogy a különféle beosztású könyvtárosok milyen jellegű szakmai továbbképzést tartanának indokoltnak. A már működő tanfolyamok résztvevőit is meg szoktuk kérdezni a továbbképzések kívánatos választékát illetően. A könyvtári tervekből kiszűrjük a magunk számára is az aktuális feladatokat. Végül, de nem utolsósorban, a minisztérium is ad időnként konkrét továbbképzési felkéréseket.

Tevékenységünkről, a továbbképző tanfolyamok fajtáiról itt most nincs alkalom beszélni, de úgy érezzük, hogy ez ebben a körben ismeretes is. A terveinkről röviden a következőket: a közeli időszakban a legfontosabbnak a szakszempontos (zenei, szakreferenciái, bibliográfiai stb.) területek legalizált, a besorolási rendelet által is elismert, átfogó tartalmú tanfolyamainak szervezését és elismertetését tart-

juk. Ezt lehetővé tenné a 7/1988. (II. 17.) MT számú rendelet, mely az iskolarendszeren kívüli szakmai oktatást szabályozza. Ám elképzelhető más módon, más formában is, a lényeg az, hogy effajta tanfolyamok ne csak szerveződjenek, hanem hivatalos elismertetésük se maradjon el.

Legalább ilyen fontos a különböző könyvtá-

ros tárgyak oktatóinak szakmai konferenciája, ahol a szaktárgyat oktatók, tanítók személyesen találkozhatnak és konzultálhatnak a szakterület kutatóival, és gyakorlati képviselőivel. Idén először az „olvasásismeretet” oktatóknak szervezünk egyhetes kurzust, de szeretnénk az ilyen típusú rendezvényeket általánossá és folyamatossá tenni.

Csapó Edit

A könyvtári és szakirodalmi tájékoztatási igények – főiskolai könyvtárosképzés

A téma értelmezése. Úgy gondolom, a cím azt sugallja, sőt kívánja, hogy azt vegyük számba, mit vár a főiskolai könyvtárosképzéstől a „felvevőpiac”: a szakma, a munkáltatók, a könyvtárak és a szakirodalmi tájékoztatási intézmények. Sőt, végső soron azt kellene vizsgálni, hogy változó világunkban a társadalmi igények és szükségletek milyen követelményeket támasztanak a könyvtárakkal és szakirodalmi tájékoztatási intézményekkel szemben. E nagy ívű és alapos elmélyülést igénylő téma kifejtésére nyilván nem lehet vállalkozni egy korreferátum keretében, ehhez alaposabb vizsgálódásra és elemzésre lenne szükség. S összefogásra a folyamatok feltárásában.

Őszintén megvallva: ehhez elég kevés támpont, friss elemzés áll rendelkezésre. A szakma az utóbbi időben nem adott közvetlen jelzést a képzés számára. Tudomásom van arról, hogy az Országos Könyvtárügyi Tanács számára készül előterjesztés; nyers változatát felkért szakértőként ismerem, egyelőre azonban nem publikus. (Örömmel tudatjuk, hogy az említett előterjesztést, azaz *Zsidai József* dolgozatát és a két felkért lektor jelentését a következő számunkban tesszük közzé – *a szerk.*) A könyvtárosképzésben részt vevőknek a könyvtárügyben zajló (vagy nem zajló) folyamatokról való tájékoztatásáról, az abból fakadó problémákról nemrég írtam, arról itt nem szólok (Innováció és képzés – képzés és innováció *Könyvtáros*, 1989/4. sz.). Azt is csak felsorolom: az MM-nek de facto majd egy éve nincs könyvtári osztálya; az Országos Könyvtárügyi Tanácsról alig tudni; az OSZK KMK-ból se nagyon jön információ; az MM Képzési és Továbbképzési Szakbizottsága is mintha csendben elhalt volna, legalábbis az

elmúlt tanévben nem működött; az MKE hasonló célzatú bizottsága voltaképpen meg sem született. Ilyenformán több támpontot nyújtának a könyvtárosképzés nemzetközi tendenciái, melyeket követni persze ugyancsak jó okunk van, bár a hazai valóságra tekintettel – mérlegelve. A *Könyvtáros* és a *Könyvtári Figyelő* által közzétett anyagokra gondolok a magyar–angol, ill. magyar–norvég könyvtárosképzési szemináriumokról, meg *Paul Kaegbein* 1987-ben Szombathelyen tartott előadására.

A mostani konferenciára invitáló sorokban ez olvasható: „...valószínűleg sok mindent másképpen és másként kell tennünk, mint eddig. A képzésben a változtatás, a korszerűsítés lehetősége egyre inkább az autonóm felsőoktatási intézmények kezében van”. Valóban: ebben az évben minden képzőhelynek megadott, hogy saját tantervet és képzési programot készítsen. Ehhez bizonyára mindenkinek jó segítséget nyújtott – mégha közvetett módon is – a tavaly, 1988 augusztusának végén Jászberényben, a képzőhelyek oktatóinak addig soha nem látott létszámú jelenlétében megtartott egyeztetés az egyetemi és főiskolai képzés tantervének összehangolására.

Mivel a társtanszék helyzetéről az utóbbi évben kevés információ van (csak arról tudok, hogy öröndetesen erősödik Nyíregyháza, Szegeden megindult a nappali képzés, s ezzel tanszék formálódik; másfelől negatív jelenség, hogy az ELTE főiskolai kara megtorpant: nem indul új évfolyam; s bizonytalan a SZOT Központi Iskola jövője is), becsületesebbnek érzem önmagunk törekvéseiről szólni. Ezen belül az összel bevezetésre kerülő új tantervünk koncepciójáról; az 1989-es (nem túlzottan biztató) felvételi tapasztalatokról; a jövő

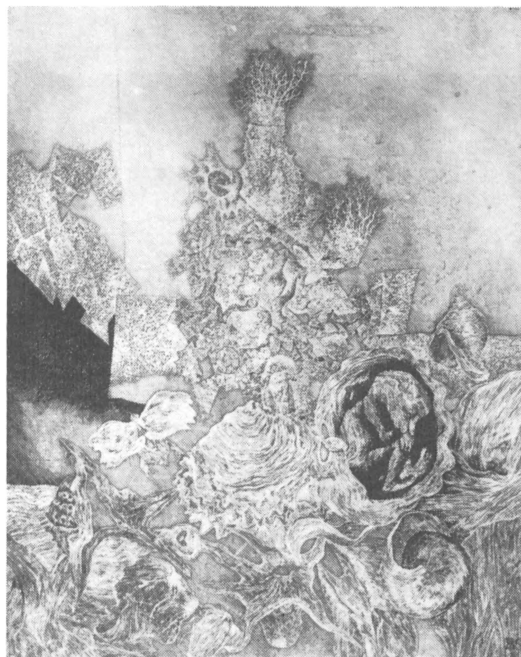
évre tervezett szakpárjainkról; és végül felvételi szabályzatunk változtatásáról.

Néhány közvetett megjegyzés. Miként magát a könyvtári intézményt is ma már csak másodlagosan a bemenet (gyűjteményszervezés), sokkal inkább a kimenet (szolgáltatások) oldaláról „illik” megközelíteni, megtervezni és megszervezni, ugyanígy a felsőoktatásban is mindinkább ez a szemlélet kerül előtérbe. Persze a dialektika és a józan ész mindkét esetben megkívánja, hogy a másik oldallal is számoljunk; s ez a könyvtárosképzés esetében magában foglalja mind a jelentkezők képzettségi helyzetét és a tanítható ismeretek mérlegelését, mind a tanszékek felszereltségét, az oktatók helyzetét és viszonyát a gyakorlattal. A helyzet tehát meglehetősen bonyolult, számos tényezőt kell mérlegelni, s akkor még nem is szoltunk magának a „felvevő piacnak” elmentmondásos, gyakran szélsőséges „megrendeléseiről”. A képző és a fogadó intézmények „örök” vitája: mit tudjanak, mire legyenek felkészítettek a képzésben részesültek, a végzetek. A képzés, helyzetéből következően (mert-hogy első lépésben a szakképzés is „csak” alapképzés!) általában a könyvtáros pályára készít fel, rohanó és változó világunkban a pályakezdés igényei célozhatók meg. Ezzel szemben a munkáltatók munkahelyre és munkakörre kész

embereket várnak, sőt újabb megfogalmazások szerint a könyvtárvezetők a kor megkívánta szellemet és a modernizálást (elsősorban a technika, számítástechnika alkalmazását) is a pályakezdőtől remélik, rájuk számítanak partnerként. E tekintetben tehát könnyű a szerteágazó, gyakran ellentmondó motívumok összehangolása. Abban viszont mindinkább egyetértés kezd kialakulni, hogy a levelező képzés már rég betöltötte – legalábbis egyik – funkcióját, ti. lehetőség teremtését azok számára, akik tőlük független okokból szakképzetlenek. Színvonala olyan mélyre süllyedt, hogy már komoly mértékben veszélyezteti a nappali képzést is, nem beszélve a diplomák aligha meglévő egyenértékűségéről és a szakmai gyakorlatban megmutatkozó negatív hatásokról. (A könyvtárakban szakképesítés nélkül dolgozók sorsa, illetőleg a könyvtárak szakembergondjai természetesen ettől függetlenül megoldásra várnak, éppúgy mint az, hogy javuljon a nappali tagozaton végzetek könyvtárban való elhelyezkedésének mutatója! Ezért legtöbbet a könyvtárak tehetnek.)

Ez utóbbi kérdéskör szorosan összefügg a felvételi létszámokkal. Számos fórumon és régóta, sokszor szóvátettem már azt a tévedést, hogy a felvettek száma meg kell hogy egyezzen a végzettekével; még kevésbé várható el, hogy a végzetek mind könyvtárban helyezkedjenek el. Kétszakos képzésről lévén szó: már az 50–50 százalék „sportszerűnek” minősíthető. A részletes kifejtés és érvelés helyett, újra szorgalmazom: legalább kétszeres létszámokra van szükség a beiskolázáskor, mint amennyi szükséges; s több mint évtizedes számításokat újra el kell végezni, most már figyelemmel arra is, hogy a levelező tagozatok esetében döntő mértékben csak a másoddiplomással lehet számolni; s végül látni kell, hogy a „diplomás tömeget” a tanárképző főiskolai könyvtárosképzés „termeli”.

Noha évtizedes gond a továbbképzési rendszer kérdése, s bizonyos hiányok komoly mértékben megzavarják ezt a tevékenységet – most sem lehet szó nélkül elmenni a téma mellett. Egyfelől a művelődési kormányzat a számunkra mérvadó pedagógus továbbképzést mindinkább a felsőoktatási intézmények kezébe teszi le, másfelől a világban zajló tendenciák azt az utat jelölik ki számunkra is, azt a feladatot róják ránk, hogy már az alapképzés tantervét is a továbbképzésre figyelemmel kell készíteni, sőt mintegy előre össze kell hangolni őket. Ilyenformán a probléma-

körnek koncepcionális és pénzügyi vonzata egyaránt van, s az idő szorítása mindinkább sürgeti a megoldás(ok) megtalálását.

Nem kétséges az sem, hogy a képzésnek mindinkább szoros kapcsolatokat kell találnia a könyvtári gyakorlattal. Ez egyaránt megkívánja a jól szervezett gyakorlatokat, a gyakorlatias képzést, az oktatók benne élését a gyakorlat sűrűjében, éppúgy, mint a gyakorlati szakemberek bekapcsolódását a képzésbe, a könyvtárak és a könyvtárügy képzést támogató felsorakozását. (A szombathelyi képzési gyakorlat legalább 15–18 gyakorló könyvtárat igényel a régióból.) Nem nélkülözhető a központi támogatás a tárgyi-pénzügyi-személyi vonzat megoldásához. Vannak bizonyos pozitív jelek: így például az MM anyagi támogatása célhitelekkel, vagy legutóbb egyes könyvtárak anyagi közreműködése az Országos Tudományos Diákköri Konferencián sikeres hallgatók jutalmazásában (*Könyvtáros*, 1988/8. sz.), s mindenképpen ide kell sorolni azokat a könyvtárakat, amelyek különböző gyakorlatra fogadnak hallgatókat. Ugyanakkor a tanszékek felszereltségének elmaradottsága, a külső közreműködők díjazásának, vagy a hallgatók kiküldésének, szállásköltségének finanszírozási gondjai mutatják, hogy a másik serpenyő is túlterhelt.

Az új, szombathelyi tanintézmény tantervéről. Az 1985-ös oktatási törvény már nemcsak az egyetemeknek, hanem a főiskoláknak is lehetővé, sőt kötelezővé teszi intézményi tantervek készítését, és persze ráruházza a felelősséget is. Noha a mi tanszékünk készítette – igaz, széles körű egyeztetéssel! – az 1984-ben bevezetett és most érvényes tantervet, s azt alapjában vállaljuk most is, ennek ellenére vagy ezzel együtt megújítottuk tantervünket. A főiskolai tanács jóváhagyta, szeptembertől nappali tagozaton bevezetjük. (A levelező tagozaton nem, mert ott még nincs döntés, növekszik-e a képzés időtartama.)

Azokkal értünk egyet ugyanis, akik azt hangsúlyozzák, hogy a kor a tantervek rendszeres gondozását, karbantartását igényli. Ez napi munkával már nem mindig végezhető el, időnként (úgy tűnik, egyre rövidülő intervallumok után) sort kell keríteni változtatásra is. Most erre a változtatásra sarkallt több tényező is: egyfelől érvényes tantervünk tapasztalatai, másfelől a felsőoktatásban általában mutatózó törekvések (óra- és vizsgaszámok csökkenése, a hallgatói egyéni munka erősítése stb.), harmadsorban a könyvtárosképzés nemzetközi tendenciái, illetve a nemzetközi könyvtárügy

haladási irányának hazánkban is felbukkanó mozzanatai, ti. a nyomtatott dokumentumok mellett az új médiák térnyerése a könyvtárakban; a számítógépek, illetve a számítógépes munkamódszerek elterjedése és az ebből adódó következmények; az információs feladatok előtérbe kerülése és ennek hatása az együttműködésre, új szervezeti formák, rendszerek kialakulása. Ezzel függ össze: erősödik az az igény is, hogy a képzés ne „kész” szakemberek kibocsátását célozza, hanem az új fejlemények felismerésére, az új ismeretek befogadására, a megújulásra kész ittestűdel rendelkezők formálására törekedjék.

A tantervet, programot elküldtük a társtanszékeknek, s szándékaink szerint eljuttatjuk az élenjáró, a szakmát meghatározó, annak gerincét képező könyvtáraknak is. Így ehelyütt elégséges a változás fő irányelveinek tömör összefoglalása, törekvéseink jelzése: Az önálló történeti tantárgy megszűnt, hogy így órákeretet nyerjünk a modern ismeretköröknek; illetve nem megszűnt, hanem integrálódott a többi tantárgyba (elsősorban a Könyvtár és társadalom, a Dokumentumismeret címűekbe, de a többi ismeretkört is igyekszünk történeti megközelítésben tárgyalni), továbbá az érdeklődő hallgatónak módjában áll egyes történeti korok problematikájában elmélyedni, speciális kollégiumok keretében. Nagyobb szerepet kapott, önállósult és multimédiálissá vált a Dokumentumismeret. Igyekszünk helyreállítani az

1972-ben megbontott és visszazoritott Könyvtár-tan szerepét, természetesen modernizált tartalommal: néhány félév kihagyásával végigvonul a tanulmányokon, és integráló szerepkört tölt be. Az Olvasásszociológia önállósult (de sajnos nem sikerült összehangolni a közös tárgyak között csak a tanulmányok vége felé oktatót általános szociológiával!). A tájékoztatásban – hagyományosnak minősülő erősségeinek lehető megtartása mellett – az újabb és újabb modern formák és módszerek, s főleg rendszerek megismertetésére törekszünk. Bővült a kommunikáció- és információelmélet könyvtárosok számára fontos ismeretköreinek oktatására fordítható idő, s külön két fél éves tantárggyá lépett elő az Információtechnológia. Közoktatásunk mulasztásai miatt rákényszerültünk arra, hogy bevezessük a prozemináriumot, és évfolyamdolgozatot írjunk elő mindenkinek (a könyvtári szaktémából dolgozónak szakdolgozati segítségként) szakszemináriumi keretben. Erősítettük korábbi törekvésünknek azt a tendenciáját, hogy a két szigorlat fogja át az összes ismeretet, s így az államvizsga a lexikális ismeretek újbóli (noha komplexnek nevezett!?) számonkérése helyett az alkalmazkodóképesség megszerzése, a pályára bocsátás utolsó állomása lehessen.

Ezeket a tantárgyi szerkezeti és tartalmi változásokon túlmenően, s az elért, a szakmai gyakorlat által elismerően visszajelzett vonások megőrzésével, igyekszünk minden tantár-

tyat valóságismeretre alapulóan, gyakorlatias módon és innovatív szemlélettel oktatni, alternatívákban gondolkodva elsajátíttatni.

Ez a nappali tantervre vonatkozik, de jobban figyelembe vesszük majd a már dolgozók eltérő helyzetét és adottságait levelező tantervi szinten is.

Az 1989-es felvételi tapasztalatok. Számbavételükre azért indokolt röviden kitérni, mivel bennük bizonyos eddigi tendenciák összegződnek és jövőbeli irányok körvonalazódnak. Kivédésük, illetve a könyvtárügy érdekeibe állításuk lépéseket, intézkedéseket igényel. Adataim „szombathelyiek”, de gondolom, hogy fő vonalaiban általánosabb érvényűek.

Tovább romlott a hozzánk jelentkezők minősége: egyfelől mindinkább felerősödnek a közoktatás gyengeségei, mind kevésbé hozzák a továbbtanuláshoz szükséges általános műveltséget, készségeket, edzettséget és akarati tényezőket; másfelől a jelentkezők zöme az eddigi második-harmadik vonal helyett az erősen közepes vagy gyenge részét képezi az érettségizetteknek. Emiatt például a 122 (tízszeres túljelentkezés!) nappali történelem-könyvtár szakra jelentkező közül hét érte el a 96 pontnál meghúzott határvonalat, a hatvanegy magyar-könyvtár szakra jelentkezőből (öt-szörös túljelentkezés!) mindössze négyen értek el ennél magasabb pontszámot. Nem csoda, hiszen alig volt közöttük ötven vagy annál több pontot hozó jelölt. Emiatt, valamint azért, mert a felvételi szabályzat szerint ugyanazon felvételi tárgyak esetén kérésre fel kell venni a bárhová jelentkezőt, ha a ponthatárt elérte, nőtt az átirányítottak, tehát az eredetileg máshova indulók száma a felvettek között. Ennek ellenére a korábbi évek ötvenes-hatvanas létszámú évfolyamai helyett az első évfolyam a 15 évvel ezelőtti negyven-negyvenkét főre esett vissza.

Levelező tagozaton a nyolcvankét történelem-könyvtár szakra jelentkező közül mindössze egy(!) érte el a nappali ponthatárt (oda is vettük föl); a technika-könyvtár szakra jelentkezők között nem volt érdemi pályázó, hiszen szóbelit már senki nem tehetett. Logikus következmény: levelező tagozat az 1989/90-es tanévben könyvtár szakon nem indul. (A konferencia megtartása óta kiderült: a korábbi évekből van hat lemaradt, évismétlő és -hasztó; ezek egyéni levelezőként tovább próbálkoznak, az előzmények után erősen kétséges, hogy meddig!)

Igen szerény volt már a jelentkezés is az

orosz–könyvtár (12 helyre tizennégyen!) és a matematika–könyvtár (harmincötven 12 helyre) nappali szakpárokra. A 85–96 pontos határval ellenére, illetve az orosz–könyvtár szakra máshonnan történő átirányítással együtt is csak nyolc-tíz hallgatóból álló csoportok indulhattak.

Végül ismételtén és sokadszor szóvá kell tenni: kevés a másoddiplomás, az (egyelőre) kétéves képzésre jelentkező. A meghirdetett 10 helyre tizenheten pályáztak. Mindenkit felvettünk. (Azóta, a tanév megindulása óta történt, de a korábban is tapasztalt képbe beleillik: az első konzultáció első napján tizenhármán, a másodikon tizenegyen jelentek meg(!) A kérdés: ilyen kevés más diplomás dolgozik-e a könyvtárakban, vagy elegendőnek ítélik az érdekeltek a másik diplomát; és vajon mi lesz a jövő évtől, amikor már erre a képzési formára is „felvételizniük” kell a jelentkezőknek? (Bár az is elképzelhető, hogy a jelentkezés és a továbbtanulási szándék jobban összhangban lesz!)

Az 1990/91-re meghirdetett szakpárok. Noha a főiskola jövőbeli stratégiája már korábban formálódott, de a felvételi tapasztalatok ezt csak megerősítették. A változások akár pozitív hatásúak is lehetnek a könyvtárosképzés szempontjából, de csak bizonyos feltételek, többek között a szakmai presztízs növekedéséből fakadó jobb jelentkezési arányok (pontosabban jobb minőségű jelentkezés) esetén. A főiskola az alábbi szakpárokat hirdeti (zárójelben a felvételre kerülők száma): könyvtár–magyar (12); könyvtár–történelem (6); könyvtár–angol (6); könyvtár–bármely természettudományi és matematika szak (12).

A fentiek természetesen a nappali tagozatra értendők, mivel a kétszakos levelező tagozat eleve meghirdetésre sem kerül, „csak” másoddiplomás képzésre lesz a jövőben lehetőség. Ez a tagozat csak akkor él és létezik majd, ha kellő igény mutatkozik rá. Az elmúlt évtizedben az így diplomát szerettek 80–90 százaléka pedagógus, illetve iskolai könyvtáros volt. A többi könyvtártípusból elég csekély – úgy látszik – az igény. Ilyenformán (és a levelező tagozat lassú „kihalása” miatt) szinte korlátlan mennyiségben kínálkozik lehetőség e tagozaton való továbbtanulásra.

Mi lesz ezek után a könyvtárakban dolgozó képesítés nélküliekkel, illetve honnan kapnak azok a könyvtárak utánpótlást, ahol nappali tagozaton végzetek alig vannak. Úgy látszik, lesz lehetőség önköltséges, egy-egy megye,

könyvtár vagy többek összefogásával céltanfolyamok szervezésére. (Persze itt még számos kérdés tisztázásra vár: egy vagy két szakos legyen-e, ha egy szakos milyen időtartamú, hány hallgató esetén van értelme stb. Az nem kétséges, hogy a tanfolyamok révén a minőségi követelmények, a színvonal nem csökkenhet, sőt meg kell közelítenie a nappali tagozatét, különben a változtatásnak nincs értelme!)

Visszatérve a nappali tagozaton meghirdetett szakpárokra, pozitív vonás az, hogy angolul is sikerült párosítani, illetve a matematika mellett bármely természettudományi szakkal összekapcsolhattuk a könyvtár szakot. A létszám látszólag csökkent, de a közöltek amúgy is inkább útbaigazítóak, hiszen végül is majd a felvételi jelentkezési kínálat és minőség dönt.

A szakpárosításon belül, a szövegben a könyvtár szak előre helyezése újból jelzi, hogy a szakpárok elsősorban a könyvtáros utánpótlást célozzák, de kértük ennek szöveges megfogalmazását is a felvételi tájékoztatóban, hangsúlyozva, hogy a diplomával – a pedagógus pálya mellett – bármely könyvtártípusban elhelyezkedhet a frissen végzett fiatal. Ettől azt is várjuk, hogy alaposabb megfontolás előzi majd meg a jelentkezéseket.

A könyvtár szak „felvételi tárgya”. Különösen a könyvtár–természettudományi és matematikai szakpárosítás létrehozásának elemi előfeltétele volt a felvételi szabályzat megváltoztatása. A magyar nyelv és irodalom (illetve történelem) mint a könyvtár szak felvételi tárgya konvenció, a könyvtárösszadást valamilyen fajta filosz szakmának tekintő felfogás hagyománya, és már régóta gondot okoz. Próbált is évekkel ezelőtt változtatni rajta a szakbizottság. Akkor a bürokratikus központi irányítás útvesztői és nehézségei miatt le kellett mondani erről a szándékról. Voltaképpen jórészt ennek „köszönhetően” buktak meg azok a kísérletek, amelyek a fizika, majd a technika szakkal való párosítást célozták, tekintettel a könyvtárügy igényeire és a könyvtárak gépesítésének szükségleteire. Hiszen a mai viszonyok között ugyancsak kevesen vannak, akik valamely természettudomány mellett az irodalomhoz és nyelvtanhoz vonzódnak.

Főiskolánk tanácsa – vita után, de – elfogadta azt a megfogalmazásunkat, hogy a könyvtárakra jelentkező maga választja meg felvételi tárgyát, azok közül, amelyekből érettségizett. Feltehetően ez a változás nem gyakorol érdemi hatást a humán szakpárok esetén, bár – tekintettel a tapasztalható nyelvtanulási ambíciók

növekedésére – azt szintén reméljük, hogy többen lesznek valamely nyelvet érettségi szinten ismerő jelentkezők is. Ugyanakkor azt várjuk, hogy a természettudományos és matematika szakpárra jelentkezők kielégítő mennyiségben lesznek, hiszen „testhez állóbb” másik tantárgyat jelölhetnek meg. Ezzel ugyan „lemond” a könyvtár szak arról, hogy, úgymond, maga választja ki hallgatóit, de ez eddig is úgy történt, hogy más tanszékek adták a bejutást jelentő vagy azt kizáró pontokat. Tehát újólaj az merül fel inkább, hogy a szakma mielőbb bizonyos „pályaalakmassági” vizsgálódás módszereit dolgozza ki, pontosabban valami szűrőt a „pályaidegenek” bejutásának meggátolására.

Természetesen ezekre az intézkedésekre „csak” addig van szükség, amíg a középiskolai érettségi nem bizonyul elégségesnek és megfelelőnek annak megállapítására, hogy a fiatal

valóban érett-e felsőoktatási tanulmányokra és a képességeinek, ambícióinak megfelelő pálya kiválasztására (legalábbis a pályakezdéshez, mert hogy honnan megy nyugdíjba – az még a jövő zenéje!).

*

A korreferátum elhangzása után derült ki, hogy a főiskolai felvételi szabályzat minisztériumi jogi egyeztetésekor kifogásolták az autonóm intézményi változtatást, döntést. Feltehetően félreértésből fakadt, mert hiszen a változtatás nem hogy nem akadályozza, hanem épenséggel csak ez teszi lehetővé az átirányítást. Remélhetőleg a társtanszékek egyetértésének hatására az MM változat álláspontján: elfogadja terjedelmes felterjesztésemet, és nem gátolja meg az előremutató szakpárosítások indítását.

Dr. Tóth Gyula

A könyvtári tájékoztatás oktatásának módszertani kérdései

A győri Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolán tizenegy éve tanítom a könyvtári tájékoztatást. Előtte gyakorló könyvtárosként éveken keresztül tájékoztattam a főiskola hallgatóit. Az oktatás során szerzett tapasztalataim és gondjaim közül szeretnék itt néhányra kitérni. Gondolom, az e tárgyat oktató kollégák szintén találtak hasonló jelenségekkel, de az is lehet, hogy ők más tapasztalatokat szereztek.

Az egyik kérdés az, hogy *mit* tanítsunk? Természetesen az utóbbi évek, évtizedek irodalmára, főleg társadalomtudományi szakirodalmára gondolok. A tájékoztató könyvtárosnak a segédkönyvtár állandó tanulmányozása, valamint az időszerű, friss irodalom, szakirodalom naprakész ismerete alapvető feladata. Nem egyszerű tehát a dolga. Az egyes kiadványok esetében a tárgykör, a földrajzi határok, az anyag tagolásának módja könnyen megállapítható. A szemléletmód, ideológia, korszerűség megállapítása már bonyolultabb. Ami tegnap még korszerű volt, az ma már korántsem biztos, hogy az. Konferenciánk programfüzetének bevezetőjében olvashatjuk, hogy „a legmerészebb fantázia sem vetíthette előre, milyen merész és gyors változásokat hoz a jövő,

a legutóbbi tanácskozásunk óta eltelt két esztendő. A magyar társadalom, a politikai intézményrendszer, a gazdaság, a tulajdonviszonyok a modellváltás lázas és feszültségekkel telt időszakát éli. Helyüket és funkciójukat kereső professziók, szakemberek, pártok és koncepciók feszülnek egymásnak”. S ezek a feszültségek, természetesen a könyvtárak dokumentumaiban is tükröződnek, kihatnak a tájékoztatásra, s annak oktatására is.

Természetes, hogy mindig is volt a könyvek tartalmát illető avulás, de olyan mértékű és ütemű változásokra, mint amilyeneket ma átélünk, korosztályom nem emlékszik. Így jelenleg nem a szokásos mértékű avulással kell számolnunk. Olyan kérdések esetében, amelyek kapcsán eddig legalább tíz könyvet tudtunk ajánlani, most talán egyet sem tudunk, mert a régiekben foglaltaknak jelenleg pont az ellenkezője érvényes. E régiék helyett pedig vagy jelent meg új, vagy nem. S a megjelenő friss könyvek megbízhatóságában nem tudom, mennyire bízhatunk. Pedig a segédkönyvek megbízhatósága alapkövetelmény, s hozzátenném, minden kiadványé az kellene, hogy legyen.

Ez az aggályom csak fokozódott, amikor

elolvastam a *Heti Világgazdaság* 1989. augusztus 5-i számában azt az interjút, amely *Zöld Ferenc*cel, a Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének igazgatójával készült. *Zöld Ferenc* a *Végh Antal* nevével fémjelzett Új Idők Kft. gondozásában megjelent *Szoltsenyicin* műről, a Gulag-szigetecsoportról szól, szerinte nem a teljes művet dobták piacra, s hevenyészett, tárgyi tévedéseket tartalmazó fordítást kap kézhez az olvasó, olyat, amely nem méltó az eredeti műhöz. S nem ez az egyetlen „hibás áru” a könyvpiacra. Szaporodnak ugyanis a könyvek kiadására alakuló vállalkozások. Számukat mintegy háromszázra becsülik. A veszélyre tehát fel kell hívni a figyelmet!

Rámutatva a tájékoztató munka nehézségeire, még nem szóltunk a közvetlenül, ellenőrizhetetlenül elburjándzott időszaki kiadványokról, amelyek nap mint nap újabbakkal gyarapodnak, és egymásnak vagy akár önmaguknak ellentmondó információk sokaságát közlik.

Ezek után az oktatás néhány módszertani kérdésére szeretnék rátérni. Az előadásokon elhangzó elméleti anyag elsajátítása nem okoz gondot a hallgatóknak. Gondolok itt például a referenzkérdések fogalmára, azok csoportosítására; a dokumentumtípusokra; a tájékoztató apparátusra, alkotórészeire, funkcióira, a bibliográfia fogalmára stb. De a referenzkérdések megválaszolásához szükséges legfontosabb lexikonok, enciklopédiák, bibliográfiák, szótárak, kézikönyvek, történeti munkák stb. alapos megismerése már sok hallgatónak nehézséget okoz. Az a tapasztalatom, hogy azok a hallgatók ismerik meg alaposan e kiadványokat, akik kézbe is veszik és elemzik, használják őket. Nappali tagozaton minden lehetőséget megkapnak a hallgatók ahhoz, hogy megismerhesék a tájékoztatáshoz nélkülözhetetlen segédeszközöket. Igyekszem olyan feladatokat összeállítani számukra, hogy kénytelenek legyenek használni az egyes témakörök tájékoztató eszközeit. E feladatok között szerepel könyvajánlás, faktografikus és bibliográfiai adatkérés, egy téma válogatott irodalmának feltárása stb. Mivel nálunk alapvetően tanítóképzés folyik, s nem könyvtár szakosokat képezünk, a főiskola könyvtári állománya megfelelő lehetőséget teremt ahhoz, hogy egy közművelődési vagy iskolai könyvtárban is el tudjanak igazodni később a hallgatók.

Itt szeretnék kitérni még egy gondunkra. Mindig irigyeltem azokat a kollégákat, akik saját tanszéki szemináriumi helyiséggel, könyvtárral rendelkeznek. Nyiregyházán vol-

tunk egy ilyen szemináriumi teremben, ahol zavartalanul lehet használni a segédkönyveket. Nálunk, sajnos, ilyen nincs, s a közeljövőben nem is lesz, így kénytelenek vagyunk a könyvtárban tartani az órákat. Ez nekünk jó is lenne, „csak” a kölcsönzést zavarjuk, vagy bennünket zavarnak az olvasók. Tehát mégsem egészen ideális megoldás.

Szeretnék néhány szót szólni a levelező hallgatókról is. Vannak közöttük néhányan, akik könyvtárban dolgoznak, azoknak természetesen semmi gondjuk sincs, sőt előnyben vannak társaikkal szemben. A többi hallgatóval azonban nem könnyű együtt dolgozni. Több bibliográfiát is készítettem, legutóbb az általános tájékoztatáshoz, főleg azért, hogy az ő felkészülésüket segítsem. Nyomatékosan utaltam rá persze, hogy ez csak segédeszköz, a könyveket kézbe kell venni! Erre azonban nem nagyon kerül sor. Vizsga előtt fél órával akarnak megneézni több tucat könyvet, s csodálkoznak, hogy semmire sem emlékeznek. Akiket viszont hajt a belső kíváncsiság, az értelmiségi létből adódó érdeklődés, élvezettel forgatják a tájékoztató apparátus dokumentumait, s így szerzett ismereteiket általános iskolai tanítóként is hasznosítani tudják.

Vermesné Pernesz Marianna

A Kandó Kálmán Műszaki Főiskola Központi Könyvtára korlátozottan nyilvános felsőoktatási könyvtár. A főiskola hallgatói, oktatói és dolgozói, valamint a főiskolával kapcsolatban álló műszaki szakemberek számára nyújtja szolgáltatásait, szervezi, gyarapítja, tárja fel gyűjtményét. Gyűjtött, feltárt, szolgáltatott, ám lassan, illetve egyre gyorsabban kiderült, hogy immár nincs hová. A főiskola épületének második emeletén elhelyezkedő (akkor még ott lévő) könyvtár csak tömör raktárral segíthetett volna magán, ám tömörraktár a második emeleten elképzelhetetlen. A főiskola főigazgatója, *dr. Vágó István* döntött úgy, nem először mutatva meg, hogy – ritka és oly vonzó kivételként – igazán és komolyan érdeklí, foglalkoztatja a könyvtár gondja-baja, hogy itt radikális változásra van szükség. A földszinti helyiségeket kiüríteni nem volt könnyű (népszerű büfé és több iroda volt azon a helyen, ahová a könyvtár leköltöztetett), ám főigazgatói támogatással, intenzív és folyamatos odafigyeléssel végül is létrejöhettek az a csere, amelynek igazi nyertese a könyvtár lett. A büfé egy másik főiskolai épület (ott van a szomszédban) udvarára, az irodák a könyvtár régi helyére költöztek. Ám nyújts a könyvtárnak szállást... Természetesen megnőtt, mintegy negyven négyzetméterrel lett tágasabb, és persze nem csak a tömörraktárt sikerült így kialakítani, de új, olvasósalogató, funkcionálisan is fölülte kedvező térszerkezetet is. Minderre 1987 nyarán került sor, azóta a könyvtár színhelye volt nem egy fontos tanácskozásnak, ahol a könyvtároszakember résztvevők – tanúsíthatom, hallottam megnyilatkozásait – egyértelműen az új könyvtár dicséretét zengték. Joggal. Az immár 180 négyzetméteres könyvtár elhelyezése a lehető legkedvezőbb. Nehéz nem odatalánia annak, aki egyáltalán belép a főiskolába (de csalogatja azokat is, akik valamelyik emeletről hazafelé készülődnek). Az igen értékes állomány magamagát kínálja (mintegy 28 ezer könyv és bekötött folyóirat-évfolyam, csaknem a fele idegen nyelvű),

kihasználtsága, forgási sebessége jelentősen megnőtt. Fontos ez azért is, mert a könyvtár, jóllehet természetesen a főiskolán oktattott minden szaktárgy anyagát gyűjti, egyúttal igen jelentős elektronikai szakkönyvtár is, ritka kincsekkel (persze nem ósnyomatványokkal, hanem a legkorszerűbb szakirodalommal). Az intézmény 150-féle magyar, csaknem 80 külföldi folyóiratot járát, ami ugyan egyre nehezebb az évi egymillióhatszázharmincezes keretből, de hát ilyen nehézségekkel nem csak neki kell szembenéznie.

Vonzóak a könyvtár nem is olyan távlati tervei is: az új könyvek jegyzékét már most is C 64-en „futtatják”, a közeljövőben azonban sor kerülhet a központi könyvtár (és igazán távlatilag a másik két műszaki könyvtár, a főiskola óbudai és fehérvári könyvtára) állománynak PC-re kerülésére is.

A nem túl nagyszámú (négy és „felen” vannak) könyvtárosi munkatársi gárda szellemi kapacitása, felkészültsége átlagon felüli, munkájuk persze van bőven. Ezeregyszáz olvasót, főiskolást (!) ellátni nem kis munka, ezenkívül a számítógépesítést is meg kell „tanulni”, a központi könyvtári szerepkör is intenzív munkát jelent (főként a könyvtárigazgatónak, aki – közművelődési könyvtári szóhasználatnál élve – egyúttal a módszertanos is). A „hálózat” négy könyvtárat jelent, az óbudai és a fehérvári műszaki szakkönyvtárakat, valamint az ugyancsak óbudai kollégiumi könyvtárat. Az erős széttagoltság persze a főiskola kialakulásának, történetének ismeretében fölülte érthető, de ettől nem jelent kevesebb belső, hálózatban belüli munkát. Az együttműködés azonban egyébként is erős oldala az intézménynek: a könyvtárosok minden második évfolyamot elvisznek az OMIKK-ba, félnapos könyvtárhasználati ismerkedésre, oktatásra, és ez csak a kezdet...

A *Könyvtárosban* már nemegyszer jeleztük, szükség lenne az ilyenféle könyvtárak olyannyira fontos munkájának közelebbi szemrevételezésére. Reméljük, nemcsak egyre többnek a ténykedéséről számolhatunk majd be, de

Holmi

például – a számítógépesítés kapcsán – egy-egy kiemelkedő teljesítményt nyújtót, mint a most pertraktált is, alaposabban is megismerhetünk.

A Papír- és Nyomdaipari Műszaki Egyesület Restaurátor Szakosztálya, az Országos Széchényi Könyvtárral közösen *Könyv- és papírrestaurálás* címmel nemzetközi konferenciát rendez 1990. szeptember 4. és 8. között Budapesten, az Országos Széchényi Könyvtárban. A konferencia témái a címben megjelölt területek szinte teljességét átölelik, az állományvédelmi stratégiák kérdéseitől a restaurátorképzésig, az egyházi gyűjtemények védelmétől a festékek és tinták fixálásáig, a glóbuszok, dobozok, legyezők restaurálásától az archivális dokumentumokból rendezett kiállítások állományvédelmi szempontjaig. Az előadásokat a könyv- és papírrestaurálás magyarországi gyakorlatát és a magyar kézműves könyvkötést bemutató kiállítások, látogatások restauráló műhelyekbe, és szakmai kirándulások egészítik ki. A konferencia ideje alatt könyvkötési, restaurálási és mikrofilmzési anyagokat és eszközöket gyártó és forgalmazó hazai és külföldi cégek bemutatóját is megtartják.

Az *előadás* tartására vállalkozókat és a *kiállítani* kívánó gyarakat, vállalkozókat és kereskedő cégeket várják a konferencia rendezői. A tervezett előadás bejelentésének és a tömörítvény leadásának határideje *1989. december 31.* További információk és jelentkezési lapok kaphatók *Kastaly Beatrix*nál, Országos Széchényi Könyvtár, Bp. V. Rosenberg házaspár u. 6., levél-cím: Bp 1827., telefon: 112-3853.

Könyvtárosi alaposság és történelmi objektivitás

Beszélgetés a 75 éves Móra Lászlóval

Több mint tíz esztendeje, *dr. Móra László* nyugdíjba vonulása alkalmából, *dr. Héberger Károly* kérdezett rá könyvtárosi pályafutása állomásaira, addig végzett szakmai és publikációs tevékenységére (1978/8. sz. *Könyvtáros*). Immáron öt esztendeje az akkori „riporter” nincs közöttünk... De az akkori interjú talán felmenti a mai kérdezőt a részletes életrajzi adatok emlegetése alól.

– *Azért a születésnap pontos dátumát szögezzük le újra!* – fordulok az ünnepelthez, miközben a barátságos budai lakás ablakán besütő nap fénye megvillan a koccintásra emelt poharak üvegén.

– Erzsébetfalván, a mai Pesterzsébeten születtem 1914. július 23-án. S ha részletes életrajzra most valóban nem kell is sort kerítenünk, életutam főbb állomásait megemlíteném. Tehát: középiskolai tanulmányaimat a budai „Toldi”-ban és a soproni főreálban végeztem. Itt érettségiztem 1932-ben. Innen utam a katonai akadémiára vezetett, sikeres vizsgáim után hivatásos tüzértisztként szolgáltam a honvédségben, majd 1945 után a néphadseregben.

– *Mit emelnél ki későbbi pályád vonzásában ezekből a katonai évekből?*

– Egyrészt azt, hogy a pontosság lett életem egyik vezérfonala, a munkatársaimmal és ma-

gammal szemben megkövetelt fegyelem. Ez olykor kellemetlenséggel járt, de végeredményben mindig gyümölcsöző volt. Másrészt azt, hogy középiskoláim után felsőfokú képzésben is nagy helyet kaptak a reáliák: a fizika, matematika, kémia ismerete és a technika szeretete itt rögződött bennem.

– *1945 után – még katonaként – a Budapesti Műszaki Egyetemre kerültél.*

– Igen, az akkor felállított katonai tanszéken már oktatói tevékenységet folytattam. Amikor 1953-ban őrnagyi rendfokozattal tartalék állományba helyeztek, a BME Központi Könyvtárában helyezkedtem el. Itt a hálózati és módszertani munkát végezve, a tanszéki könyvtárak állományának központi feldolgozását irányítottam. 1969-ben mentem át az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központhoz; ott a könyvtár feldolgozó osztályát vezettem 1978-ig, nyugállományba vonulásomig.

– *Közben könyvtárosi diplomát is szereztél...*

– Éppen a gyakorlati munka színvonala-sabb, szakszerűbb elvégzése érdekében iratkoztam be az ELTE történelem–könyvtár szakára. Ezt azután kiváló minősítéssel, vörös diplomával végeztem el. 1961-ben bölcsész-doktorrá avattak: a BME Központi Könyvtárának 100 éves történetét írtam meg disszertációként. Ebből később önálló könyv lett, a BME KK tudománytörténeti sorozatában.

– *És kezdete egy tudománytörténeti életrajz-sorozatnak, amelynek köteteiben Wartha Vince, Zemplén Géza, Varga József és Korach Mór akadémikusok életművét tártad fel, elemezted és értékelted.*

– Ha életrajz-köteteimet említetted, amelyek a BME Központi Könyvtárának kiadásában jelentek meg, nem szerénytelenségből, hanem hogy az igazsághoz ragaszkodjam, meg kell említenem, hogy a várpalotai Magyar Vegyészeti Múzeum támogatásával további ké-

mikus-életrajzaim láttak napvilágot: 'Sigmond Elek, Pfeifer Ignác és Szebellédy László kémia-professzorokról.

– Említetted már, hogy tanulmányaid során fejlődött ki benned a reáliák iránti vonzalom. Ez azonban önmagában nem magyarázza meg, hogy miért éppen a vegyész-, és nem például a gépészprofesszorok pályáját rajzoltad meg?

– Ez közvetlenül abból a dolgozatomból, illetve könyvemből ered, amelyben a műegyetemi könyvtár történetével foglalkoztam. A könyvtár egyik legjelentősebb, ha nem a legjelentősebb igazgatója ui. Wartha Vince volt. Csaknem harminc éven keresztül állt a könyvtár élén. Az ő irányításával és bevezetőjével készült el a könyvtár első és második kötetkatalógusa. Az állomány gyarapításában jelentős szerepet játszott az a tény, hogy Wartha vegyészprofesszor volt. Én természetesen elsősorban a könyvtárigazgatói tevékenységét elemeztem, de persze közel kerültem szűkebb szakmájához, a kémiához is. Amikor azután a hatvanas évek elején a központi könyvtárban szép Wartha-kiállítás rendeztünk, Korach Mór, Wartha egykori tanítványa és kései utóda többször járt nálunk. Ő javasolta igazgatónk-nak egy Wartha-életrajz megírását, és Héberger Károly engem bízott meg ezzel a munkával. Ehhez Korach akadémikus azután sok adattal, dokumentummal járult hozzá.

– A Könyvtáros olvasóit bizonyára az is érdekelné: hogyan tudtál könyvtáros létedre ilyen mélységben közel kerülni a kémiához?

– Az életrajz megírását könyvtárosi munkám alapozta meg: levéltári kutatásokat folytattam, bibliográfiát állítottam össze, kicédláztam Wartha írásait, könyveit, tanulmányait. Ahol valamit nem értettem, segítségért fordultam mai vegyészeinkhez: Korach Mórhoz, Szabényi Imréhez és másokhoz. Polinszky Károly, az akkori művelődésügyi miniszterhelyettes, majd miniszter, mint a BME vegyészprofesszora nem csak a kötet (és a további kötetek) előszavának megírását vállalta el, hanem azok szakmai lektorálását is. Minthogy első és további életrajzi köteteimnél professzor „hőseim” kémikusi tevékenységét is jellemeznem kellett, meg kellett ismerkednem szűkebb szakterületük főbb tudományos és szakmai problémáival: az eoizingyártással, a talajkémiával, a cukorkémia, a műbenzinyártás kérdéseivel stb. Említett kémiai tanulmányaim ahhoz elegendők voltak, hogy a szakkifejezéseket megértsem; de a mélyebb elemzésekhez, természetesen, további tanulmányokra volt szük-

segem. Hiszen például az 1981-ben megjelent Szebellédy-kötetemben a műszeres mikroelektronika magyar úttörőjének munkásságát úgy kellett megírnom, hogy otthon legyek a coulometriás analízis nehéz kérdéseiben.

– A Szebellédy-könyvet már nyugdíjasként írtad...

– Valóban. Nyugdíjba vonulásom nem jelentette tudományos és publikációs tevékenységem végét. Minthogy előző munkahelyeim, a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára és az OMIKK nem tartottak igényt nyugdíjasként nekem megfelelő könyvtárosi munkálkodásomra, intenzíven kezdtem foglalkozni tudománytörténeti kutatásaimmal. Szebellédy László után, aki a budapesti tudományegyetemen tanított, ismét a műegyetem felé fordultam. Egyik híres professzorának, Varga Józsefnek, a BME KK már említett sorozatában korábban megjelent monográfiám alapján írtam egy tömör arcképét az Akadémiai Kiadó „A múlt magyar tudósai” sorozatában (1981). Majd utószót írtam és bibliográfiát állítottam össze Szathmáry László Magyar alkémisták című könyvének reprint kiadásához (1986).

– Ha jól tudom: a bibliográfiákon túl intézménytörténeti műveket is alkottál?

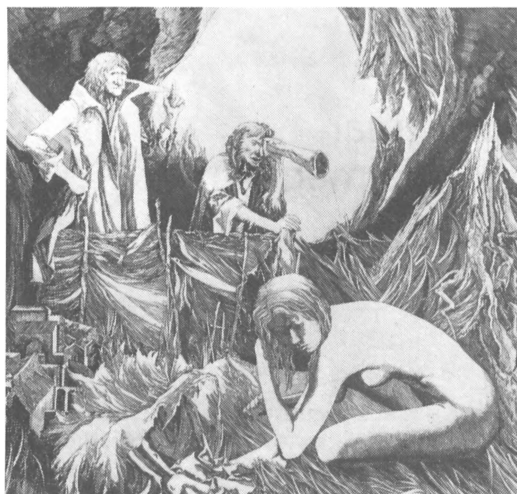
– A hazai kémiai és vegyipari kutatásokhoz forrásértékűek lehetnek a két jeles veszprémi kutatóintézet, a NEVIKI (Nehézvegyipari Kutató Intézet) és a MÁFKI (Magyar Ásványolaj- és Földgáz Kísérleti Intézet) történetét megörökítő monográfiáim. Ez az olvasó számára szerénytelen megállapításnak tűnhet, de nem magam mondom: kritikusaim jelentették ki. Az egyik könyvem 1984-ben, a másik 1986-ban jelent meg. És nem feledkeztem meg szűkebb szakmámról sem: legnagyobb műszaki könyvtárunk centenáriuma alkalmából megírtam az OMKDK, illetve elődintézményeinek történetét az alapítástól 1949-ig (1980).

– Jelentett-e valamiféle nehézséget az a tény, hogy az életrajzok után most ismét intézménytörténeteket írtál?

– A biográfiák esetében egy-egy tudós arcképét kellett megrajzolnom, s ha még oly összetetten is: egy ember munkásságát ismertettem. Az intézményekben azonban a munkatársak tevékenysége, érdeklődése és eredményessége szerteágazó volt. Ezért ezek a munkáim széles körű előtanulmányokat igényeltek.

– Különösnek találhatod a kérdést, mégis megkérdezem: melyik műveidet értékeled Te a legjobban?

– Könyvtárosi munkásságom sorában kétsé-

gen kívül a Műegyetemi Könyvtár és az OMKDK történetéről írottakat. Ezekhez olyan adatokat kellett összegyűjtenem, amelyeket előttem soha, senki nem talált meg. És mint az ismerősök kiemelték: az intézmény történetének megírása során sikerült olyan kiemelkedő könyvtárosi pályákat is bemutatnom, mint *Rados Gusztáv*, *Nagy Sándor*, vagy a méltánytalanul elfeledett *Káplány Gézá* volt.

– *Eddig nyugdíjas éveid önálló könyveiről szóltál. Azt hiszem azonban, hogy számtalan tanulmányod is született az elmúlt 10–11 évben?*

– Valóban, a kémiai és a könyvtári szakfolyóiratokban több tucat adatfeltáró vagy összegző tanulmányom jelent meg. Így megemlíthetem az első magyar kémiai technológiai munkáról, a Landerer nyomdában Budán, 1780-ban kiadott, a salétromfőzést ismertető könyvről írt tanulmányomat (*Magyar Kémikusok Lapja*, 1986. 11. sz.). De érdekes témát érintettem a *Technikatörténeti Szemle* 1983–1985. évi kötetiben megjelent tanulmányaimban is, amelyekben a hazai kísérletügy kezdeteire, a századforduló idején, valamint az ipari kutatásoknak a két világháború közötti helyzetére vonatkozó kutatásaimról számoltam be.

– *A magyar tudományos élet elismerte eredményes munkásságodat?*

– Igen, a Magyar Tudományos Akadémia keretében működő Tudományos Minősítő Bizottság 1985-ben kandidátusi fokozattal jutalmazott kémia-történeti munkásságom alapján. Ugyanebben az évben az MTA Tudomány- és

Technikatörténeti Komplex Bizottság tagjának is kineveztek.

– *A kémia-történész sohasem feledtette el Velled könyvtárosi hivatásodat; legalábbis erre utalnak a Könyvtáros hasábjain megjelent hosszabb-rövidebb írásaid.*

– Külföldi útjaim során mindig igyekeztem meglátogatni egy-egy híres könyvtárat. Az itt szerzett benyomásaimról beszámoltam a *Könyvtáros* hasábjain, a hazai tudományos életben, a könyvtárosiban is kevésbé ismert és méltányolt könyvtárak működéséről is. Mindenkor tisztelettel és szeretettel emlékeztem meg egy-egy kiváló (és sajnos: jórészt elfeledett) szakemberünkről. Bemutattam – a korábban már említettekén kívül – *Hubay Ilonát*, *Gáspár Margitot*, *Máté Károlyt* és másokat. A lap perszonália rovatának keretében pedig számos kortárs, munkatárs, kolléga érdemeit igyekeztem felvázolni.

– *Az olvasók is egyetérthetnek velem: ezekben az írásaiddban sikerült összegegyeztetned a könyvtárosi alaposágot a történészi objektivitással. Befejezésül engedj meg még egy kérdést: mivel foglalkozol most, hogy betöltötted 75. évvedet?*

– A *Klebsberg Kunó* által létesített Országos Természettudományi Tanács és Alap működését kutatom levéltári és egyetemi irattári források alapján. Tapasztalataimat a mai OTKA-val összevetve az MTA rangos folyóirata, a *Magyar Tudomány* ez évi 9. számában közölte.

– *Hallhatnánk valamit arról, hogyan töltöd szabadidődet, a hétvégeket?*

– Immáron húszesztendő „bogárhátú” Volkswagenemen ki-kimegyek Veresegyházára, ahol kis kert és faház vár tevékeny kikapcsolódásra.

*

A tárgyyszerű interjú itt nem válthat át lelkesítő hangú, de protokollárisan üresen csengő köszöntésbe. Mindenesetre a fentiekben azt igyekeztem éreztetni az olvasóval, hogy tisztelemem nem *dr. Móra László* 75. évének, hanem eredményekben gazdag életútja szerteágazó tevékenységének, tudományos munkálkodásának szól. Ezért, felemelve poharam, így fejeztem be a beszélgetést:

– *A magyar tudománytörténeti és könyvtári munkák értői, a Könyvtáros olvasói és – természetesen – a magam nevében is kívánok valamennyi tevékenységedhez további jó egészséget, sok sikert!*

Végh Ferenc

„Műveimet én már az árokparton is megcsinálom”

Hamvas Béla üzenete

Mottó: Mikor a szépet megismerik, / felbukkan a rút is; / mikor a jót megismerik, / felbukkan a rossz is. / Lét és nemlét szüli egymást, / nehéz és könnyű megalkotja egymást, / hosszú és rövid alakítja egymást, / magas és mély kulcsolja egymást, / korábbi és későbbi követi egymást. /

Ezért a bölcs / sürgés nélkül működik, / szó nélkül tanít, / nézi az áramlást és hagyja, nem erőlködik, / alkot, de művét nem birtokolja, / cselekszik, de nem ragaszkodik, / beteljesült művét nem félti, / s mert magának nem őrzi, / el se veszíti.

Tao Te King (Weöres Sándor fordítása)

Hamvas Béla (1897–1968) mintegy húsz kötetnyi életművének gyűjteményes kiadása még várat magára, javarészt kéziratban őrzött szellemi hagyaték. A Hamvas-kutatóknak külön feladatuk lesz a kivételes írói sors mellett a művek kivételes sorsának az elemzése, tanulmányozása, noha élet és írás Hamvasnál nem választható szét. Az is valószínűnek látszik, hogy *Hamvas Béla* igazi jelentőségét nem a hivatalos kultúrpolitikai állásfoglalás lesz képes feltárni, amely a bevált gyakorlatnak megfelelően majd megkísérlí valamilyen kategória-rendszerbe beilleszteni a szerzőt és roppant életművét. Az olvasókra gyakorolt hatásban lesz lemérhető a szellemi hagyaték értéke; azon, ahogyan a mindennapok életgyakorlatának alakító erejévé válik az egyes emberek élményeiben, segítve őket életük megvalósításában. Végül is nem elhanyagolható tény, hogy a páratlanul inspiratív erejű művek valóban csak a bennük őrzött szellemi szikra kioltatlansága folytán kerülhettek a sajtó nyilvánosságának vérkeringésébe. Az immár feltartóztathatatlan underground-forgalmazás és kalózsokszorosítás után a nyolcvanas évektől

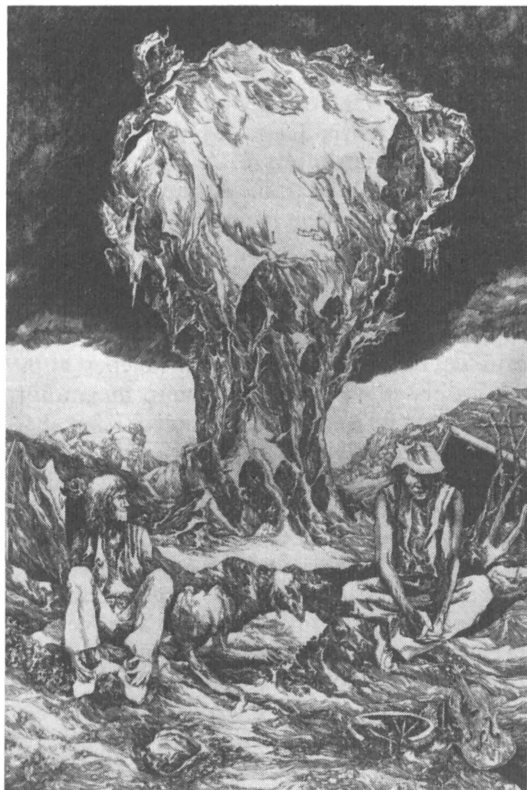
kezdve – néhány tanítvány becsületes küzdelmének hatására – a kiadók már nem zárkoztak el a művek sajtó útján való megjelentetésétől.

Volt már természetesen sok példa a világirodalomban művek posztumusz kiadására. De *Hamvas Béla* esetében sokkal többről van szó, mint művek megmentéséről. Ezek az írások olyan korban nyújtanak arkhimédieszi pontot a válságba jutott emberiség kizökkentéséhez, amikor a technikai civilizáció minden téren csődöt mond: gazdaságban, politikában, társadalomban, személyes kapcsolatokban, egyéni életvitelben. Ez a pont a személyes élet és egyetemes létezés kapcsolódásában van.

Méltó, hogy e lap hasábjain is helyet kapjon ez a szellemi üzenet, hiszen *Hamvas Béla* 21 éven keresztül (1927-től 1948-ig) volt könyvtáros a Fővárosi Könyvtárban, amint arra a későbbiekben majd még kitérünk. Írói ouvrejéből nem hiányzik a könyvtáros-portré sem. „Nagy könyvtárosi mű az egész világirodalomban tulajdonképpen csak kettő van: az egyik Lao-ce Tao-te-kingje, a másik Burton Anatómiája. Lao-ce hetven évig volt könyvtáros, hetven évig olvasott, szűrt, tisztított, desztillált, végül kapott egy csepp harmatot. Ez a harmatcsepp a Tao-te-king. Ennél a könyvnél tökéletesebb filozófia nincs” – írja A melankólia anatómiája című esszéjében. *Hamvas Béla* könyvtárosi és az azt követő alkímiájából, személyes sorskohójából és ötezer év bölcsességének párlatából az élet vizének kiapadhatatlan forrása bugyog. Műfaját, nyelvezetét, stílusintenzitását, de mindenekelőtt hitelességét tekintve ez az életmű az írások írása, a létező létének az elmondása. Kultúrtörténetileg azért helyezhető el nehezen, mert egy új korszak előfutára, a Vizöntő korszak értékrendjében kaphat helyet a hamvasi világlátás, de ez a korszak most épül. Egy körülbelül kétezer éves

ciklus legelején vagyunk most, belső vízőzönt élünk.

Küldetése életrajzi adataiból jól körvonalázódik: Evangélikus lelkészi családban született Eperjesen, 1897. március 23-án. Már az első világháborúban – érettségije után – katonai szolgálatot teljesített, és az orosz fronton megsebesült. 1919-ben a családot kitelepítették, mert apja nem tett szlovák hűségesküt. Pestre költöztek. Itt kezdte meg egyetemi tanulmányait. A Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészkarán szerzett magyar–német szakos tanári diplomát. Újságíróként dolgozott a *Budapesti Hírlap*nál, majd 1927-től könyvtáros. Közel húsz lapban publikálta esszéit, tanulmányait, recenzióit. 1935–1936-ban megalakította *Kerényi Károllyal* a Sziget-kört. 1937-ben házasságot kötött *Kemény Katalinnal*. Közösen írt könyvük, a *Forradalom a művészetben*, tíz év múlva jelent meg. 1940-től több ízben behívták hátországi szolgálatra. Közben elkezdte a *Scientia Sacra*-t, amely új alkotói periódust nyitott életében. Talán főművének mondható.

1945-ben egy bombatalálat folytán lakásuk leégett, könyvei, kéziratai odavesztek. Ezt alig élte túl. Szellemi barátság fűzte *Szabó Lajos*-hoz, *Tábor Bélához*, *Várkonyi Nándorhoz*, *Weöres Sándorhoz*, *Fülep Lajoshoz*, *Molnár Antalhoz*, és sorolhatnánk még. Töretlen lendülettel írt, de írásait *Lukács György* és *Keszi Imre* támadásai folytán visszautasították és sokat támadták. 1948-ban „B-listára” került, könyvtárosi állásából elbocsátották. Földműves munkát vállalt sógora szentendrei kertjében, és három év leforgása alatt hatalmas műveket írt: *Karnevál*, *Silentium*, *Mágia Sutra*.

1951-től Inotán raktáros, később Tiszapalkonyán és Bokodon segédmunkás volt, 1964-ben nyugdíjazták. Apja 1948-ban, anyja 1958-ban, ő 1968. november 7-én halt meg. Mint az Apokalyptikus monológ című írásában olvashatjuk, élete hét éves ciklusait mint beavatási állomásokat élte meg. Négyévesen szerzetes akart lenni, kisiskolásan zenét szerzett. Mint-hogy a „tanuljmegfiamaalóságnakengedelmekedni magatartást” képtelen volt elfogadni, környezete helyett saját belső világában kezdett tájékozódni. Az emberi mértéket messze túlszárnyaló tanulási szenvedélye folytán páratlan műveltségre tett szert. Abszolút jártasságot szerzett a lélektanban, filozófiában, történelemben, a művészetek, az irodalom, a zene, a néprajz, a szociológia, a nyelvek és az archeológia témakörében. Tájékozottsága zavarbaejtő. Elemi alkotói kényszer kerítette hatalmába, és végigkísérte egész életén. Időnként testileg formálisan belebetegedett: mérgezési tüneteket, allergiát produkált, neuraszténiát kapott alkímista lélekkohójában. Küzdelme a kifejezéssel, stílussal, élménnyel, mondanivalóval egy-egy állomása annak az útnak, amely a „Küszöbön való átjutás” éberségéhez kell. Egyik ilyen egyszerű és megismételhetetlen élménye az „irtózatos és fájdalmas gyönyör csipése pont a szívemen, olyan, mint a kígyómárás, de észvesztő kéj volt, olyan, mint egy arany villanás, mintha egy töredék másodpercre az üdvözültek kertjébe pillantottam volna” – írja. Ezután az ötezer év bölcsességéből épített bálvány szétzúzása következett. Az elidegenedett tudás kylkhort épít az ember köré, megkövesedett páncélt. Mindenkinek saját magának kell az egyedi élettervet megépítenie, a normális és egészséges élet technikáját. Majd jön az írás, amely a legmagasabb intenzitású élet Hamvas számára. Amikor 1945-ben kéziratjai elégték, megtanulta, hogy a művekhez nem szabad ragaszkodni, hagyni kell őket le-

válni és önálló életüket élni. Mert nem is a mű a lényeg, hanem a *létezés*. Az alkotás folyamatában énünk az egyetemes létezés felé tágul. A tehetségen való élőködés helyett az intenzív, effektív, autentikus létezésre kell törekednie minden embernek, a teljesség birtokbavételére. Az aranykort követő sötét időszakban újból meg kell tanulnunk, hogyan kell élni, *to live by living*.

Írói sorsának boncolgatásakor nem lehet elhallgatni a népéért vállalt „heroikus magányt”. Végére *Hamvas Béla* éppen úgy emigrálhatott volna, mint megannyi honfitársa, akiknek szintén nem mutatkozott lehetőség hazájukban az alkotói életforma megteremtésére. Ám látszólag az ő alkotói munkatempóját nem törte meg, hogy ötven éves korától kezdve fizikai munkából volt kénytelen fenntartani magát, és küldetéstudatában percig sem ingott meg, bármekkora elutasítással és társadalmi kirekesztettséggel is büntették nézeteiért, meggyőződéséért, írásaiért. 1948 őszén született a Bolond, aki nem az örök életre rendezedik be című írása, az *Unicornis* kötetben. Csontváry, Schumann, Van Gogh, Hölderlin, Pascal, Saint-Martin misztériumában éppen úgy ráismerhetünk a szerzőre, mint a poeta sacerben vagy az oxfordi könyvtáros *Robert Burton*ben. „...a könyvtáros pedig az az ember, akinek a könyv olyan táplálék, szenvedély, sors, szerelem, gyönyör, mámor, kaland és végzet, mint a tengerésznek a tenger, parasztnak a föld, a kertésznek a növény... Senki sem nyúl a könyvhöz úgy, mint a könyvtáros, oly csendesen és lassan, ahogy az ember csak örök dolgokhoz nyúl: tengerhez, asszonyhoz, földhöz...” Ám a könyvtáros *Burton* nemcsak „I am musing” lény, hanem „diabolikus filiszter” is. Nemcsak a múzsai állapotra jellemző oldott derű és gyönyör az osztályrésze, hanem a pokollal való elementáris kapcsolat is. A sors megértéséhez az alvilágba való leszállás nélkülözhetetlen. Pszükhé palotája őrzi azokat az ősképeket, amelyek a képzelet, emlékezet, gondolat képeinek valóságát jelentik, amelyek a tudattalan álmait és vágyait hordozzák. A lélekben olvad össze a mulandóság kinja a halhatatlanság boldog elragadtatottságával, a legmélyebb szenvedés a legmagasabb örömmel. A pokoljárás a valóság magasabb dimenzióit nyitja meg *Hamvas Béla* számára, és ez nem csupán személyes életének sorsmegoldási forogatókönyve, nem csupán a magyar nép ötrétű géniuszának felismerése, hanem az egész emberiség „láthatatlan történetének” metafizikai

koordinátája. Ezt a látásmódot az ötvenes évek politikai érdekeivel összhangba hozni, annak alárendelni vagy ahhoz hozzáhamisítani, teljességgel lehetetlen volt. Vállalván a társadalmon kívüli számkivetettséget, az „árokpartot” választotta, „mert arról, hogy a világot magammal húzzam, nem mondok le”. Az 1959 és 1966 között írt háromkötetes esszégyűjtemény *János* apostol száműzetésére célozván kapta a *Patmosz* címet. Ez harmadik alkotói periódusa.

„Csak aki lehetetlen feladaton munkálkodik, ahhoz száll le a művet befejező égi segítség, a csoda.” Nyugtalanságok, fenyegetettség, idegen idő, amelyet nem érezhetett magáénak, a halál atmoszférájában való létezés, a gyökerekből kitépve, kínlódva létezés borzalmi és az örömteli gyönyörök érlelték és tették fogékonyvá a személyes lét és az egyetemes létezés titkai iránt. A krízisélmény, a korábbi értékrend összetörése után, abszolút nullpontra jutva, amikor az őt megszólító hangokat meghallhatta, munkálhatta ki azt a metafizikai egzakt-ságot, amely írásainak alapvető jellemzője. Visszaadta a mértékét az emberi életnek.

Harminc év múltán, a nyolcvanas évektől egyre-másra jelenek meg *Hamvas Béla* írásai: A világválság, Karnevál, Silentium, Titkos jegyzőkönyv, *Unicornis*, Őt géniuszt, A bor filozófiája, *Scientia Sacra*, A láthatatlan történet, *Harminchárom* esszé. A legeredetibb és legegységesebb szerző. A műveket kísérő kommentárok tömege is jelzi azt a szinte már mozgalom mértékű érdeklődést, amely a méltatlanul mellőzött hatalmas magyar géniuszt övezi, aki itt élt és alkotott közöttünk.

A kínai szájhagyomány szerint *Vu Tao-ce* festő úgy tűnt el a világból, hogy belépett abba a tájképbe, amelyet ő maga festett, megindult az ósvényen felfelé, és ment a hegyek irányába, mígnem teljesen eltűnt a képét csodáló császár és a többi ember szeme elől. Ez az élő szájhagyomány kínálkozik a *Hamvas Béla* életéről, írói sorsáról és művészetéről szóló megemlékezés mellé. Nála található meg ugyanis az a határtalanban való feloldódás, amelyre a fenti példa utal. Ő valósította meg azt a művét élő és életét műbe transzferáló írói gyakorlatot, amely csak nagyon keveseknek sikerül, noha más írói feladat nem is létezik.

László Ruth

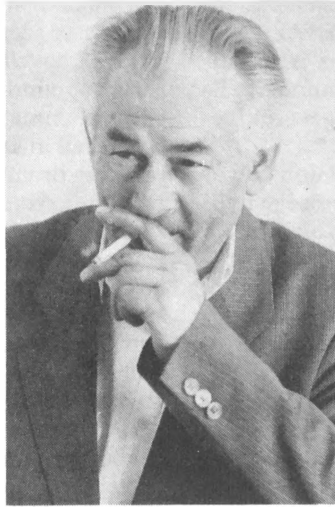
Ratkó József (1936–1989)

A magyar szellemi élet olyan kiemelkedő alakjától búcsúzunk, aki egyszerre volt költő, drámaíró, értékeket védő kritikus, könyvtáros és irodalom-szervező, a szűkebb haza népének „énekes-mindenes cselédje”. Ennyi különleges adottság egyetlen emberben ritkán van együtt. Rendhagyó az az élet is, amelyet megélt, megismert.

Ratkó József nagyon mélyről jött: árvaságból, éhező gyerekek, lelencként sanyargók közül. Izmokat és erkölcsöt edző nehéz munka tanította tisztelni, szeretni a szegénységet, a szegényeket.

Sorsa, élete s a véletlen hozta, hogy éppen e táj falvainak, tanyáinak szegényeiért, rajtuk keresztül minden szegényért kötelezte el életét. Példaértékű a szűkebb haza, Szabolcs-Szatmár megye iránti hűsége, elkötelezettsége. Bár nem itt született, fogadott szülőföldjének nevezte e tájat. Szorongásai, gyászai oldódtán, itt látta és csodálta meg először a bajain túli világot, s dühei is idevalósiak.

Csábították többször is e haza más, „civilizáltabb” vidékére, amely, úgymond, alkalmasabb közeg az írói munkára, de ő a legreménytelenebb helyzetben is ellenállt. Az oldás és kötés szorításában, a tehetetlenség érzésénél mindig a kötelességtudata volt az erősebb. Haláláig vallotta – *Veres Péterrel* együtt –, hogy „...mindenütt lehet élni. Mindenütt kell élni. Meg kell laknunk ezt a hazát, meglakni minden talpalatnyi földjét. Magunkévá kell lakni ezt a hazát.” S valóban otthona, hazája lett e táj, és a megye is fiává fogadta. Hűséges volt. Nem csak a megyéhez, hanem a most már várossá vált Nagykállóhoz, annak könyvtárá-

hoz, munkatársaihoz, barátaihoz. Egyénien, sajátos *Ratkó József-i* módon kötődött mindahhoz, akit és amit szeretett. A falun élést előnynek és munkából adódó kötelességének érezte. Előnynek tartotta azért, mert föld- és valóságközelben élhetett, elbúvási lehetőség nélkül, fegyelemre és munkára szorítva. Kötelességnek azért, mert elsősorban falusi szegények kenyérére nőtt fel, s hite szerint törlesztenie kellett. Úgy járt-kelt, jött hozzánk is, mint mindenkor és mindenhol: kibontott nyakú fehér ingben, lobogó indulattal, türelmetlen hevülettel. Jött hírhozóknak és számonkérőnek, jött

az istenhátamögötti települések gondjával-bajával, mély ember- és társadalmi valóságismerettel, s amikor szólt, érződött, hogy a népi és egyéni sors megpróbáltatásait mennyire a maga gyötrelmeként élte át. Talán éppen ezért volt türelme az elintézetlen aprócska ügyekkel is bibelődni, s keményen küzdeni országos érdeké, igaz dolgok megvalósításáért, felvállalva az egészségromboló ütközéseket is. Ellentétek vonzásában élt, s igazságérzetétől hajtva osztotta magát.

Szellemissége, költői tehetsége e táj gondjából táplálkozott, ugyanakkor költészetével, erkölcsi tartásával hatott is e táj népének formálódására, szellemi gazdagodására.

Olyanokkal vállalt közösséget, akiknek egyetlen védelmük a tisztesség, az emberi tisztaság. Hirdette, hogy hétköznapi cselekvésre, emberi tettekre van szükség, kitartó és szigorú erkölcsiségre. Nem könyvei számának mindenáron való gyarapítására törekedett, hanem élő lelkiismeretének megszólaltatására, hogy

szavai másban is felkeltsék a munka, a felelős cselekvés, a jövőért tevés parancsát.

Ő a közéletiséget sohasem tévesztette össze a harsánysággal, az öncélú retorikával. Nem kiabált, hogy meghallják, hanem halkán mondott fontos dolgokat, amikre nem lehetett nem odafigyelni. Tisztelte a rendet azzal, hogy szünet nélkül haragos volt érte. Sohasem tétovázott magára venni az elkötelezettség gyönyörű terhét. Foggal-körömmel kapaszkodott a múlt értékeibe, a jövő ígretébe, miközben bírálta a jelen minden hibáját.

Magánélete mindig megbízható háttér volt és támaszt nyújtott szerzeágazó és felelős társadalmi és közéleti tevékenységéhez. Az egész megye volt az íróasztala, a Nap az íróasztal-lámpája, amelynek világosságánál minden pillanatban egyidejűleg volt jelen az egész földkerekség.

Türelmetlenül küzdött egy irodalmi folyóirat megszületéséért, s amikor lehetősége nyílt egy rendhagyó rádiós irodalmi folyóirat, a *Hangsúly* indítására, nem csak az itthoni irodalmi, művészeti életet kívánta inspirálni, megismertetni, hanem ablakot nyitott, lehetőséget teremtett a határainkon túli magyarság és más nemzetiségiek irodalmi-művészeti életünk áramkörébe való bekapcsolására. Mindannyiunk vesztesége, hogy korai halálával nem valósulhatott meg régi álma, egy irodalmi-művészeti folyóirat indítása, így nem ismerhettük meg a folyóirat-szerkesztő Ratkó Jóskát.

Ez a sokoldalú és művelt ember sohasem dicsekedett saját érdemeivel, még a legszűkebb baráti társaságban sem. Szükszavúsága és szemérmessége visszatartotta ettől. Irodalmi közszereplésén sem a saját dolgaival hozakodott elő. Sokakkal ellentétben, távol állt tőle a sértődöttség, ha volt oka haragudni, az sem volt tartós, a hozzá legközelebb állók sem hallhattak tőle panaszt.

Haragvó indulatainak izzásában is csupa jószándék vezette.

Nagyrabecsültük Jóskát, aki köznapi élethelyzetekben is kifejező, érzelmekben, szenvedélyekben gazdag, emelkedett nyelven tudta közzétenni gondolatait.

Felsorolhatatlanul sok mindaz, amihez köze volt megyénk kulturális életének formálásában. Készséggel vállalt szerepet és feladatot megyei, nyíregyházi irodalmi, kulturális vállalkozásokban, irodalmi évfordulók előkészítésében, *Váci Mihály*, *Fábián Zoltán* tiszteletére rendezett emléküléseken, és készült az esedé-

kes *Galambos Lajos*-emlékezésre is. Rendszeres szereplője volt a tiszaszalkai Váci-napok és a vásárosnaményi beregi-napok eseményeinek. Tagja, tisztségviselője volt a Bessenyei, a Kőlcsey, a Móricz Társaságnak, a Hazafias Népfront országos elnökségének és megyei bizottságának. Rendszeresen jelen volt és hallatta szavát azokon a megyei társadalmi fórumokon, ahol közös dolgainkról esett szó. Széles körű ismertségével, kapcsolataival természetes módon segítette, hogy megyénk minél több szállal kötődjön az ország kulturális áramkörébe.

Tanácsaival, biztatásával formálta a megyei írócsoport szerveződését, műhelymunkáját, és különös figyelmet fordított a tehetségek felkarolására, elindítására. Az önálló színház alapítását örömmel fogadta, néhány évvel később egy páratlan szépségű és hatású, István királyról írott drámával ajándékozta meg a színházat, a megye, az ország művészetre fogékony közönségét. Az író és a színház művészeinek közös alkotó műhelymunkáját minősíti Jóskának az az elhatározása, hogy újabb drámát ír, amelynek tervezett bemutatóját már nem érhetette meg. Munkáját a megye vezetése, kulturális közéleté egyaránt segítette, figyelemmel kísérte és megbecsülte.

1979-ben Váci Mihály-díjat, 1985-ben a Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács Alkotói Díját vehette át. Az 50. születésnapjának tiszteletére rendezett nyíregyházi, nagykállói irodalmi esten a jelenlévő több száz barát és tisztelő gratulációjában az egész megye szeretetét érezhette.

Az utóbbi időben többet jött közénk. Ha bejött a könyvtárba, nemcsak hivatalos ügyeit intézte, hanem bejött magáért az emberi, baráti szóért is. Többet és kendőzetlenül beszélt személyes gondjairól, kultúráról, irodalomról, saját írói terveiről is.

Visszaemlékezve az együtt töltött évtizedekre, sokszor megesett, hogy Jóska hiányzott közülünk. Tudtuk, hogy elfoglalt, beláttuk, fontosabb munkán dolgozik, és ezért nem zavarunk elmélyült műhelymunkájának nyugalalmát. Jelenlétének hiánya ellenére sokszor ott éreztük közöttünk, és tudtuk, hogyha szólna, mit mondana.

Elevenen él bennünk utolsó találkozásunk emléke. Halála előtt egy héttel éppen a Nagykálló melletti Harangodon – a Jóska által is éltetett és gondozott olvasótábori terepemen – találkoztak a megye könyvtárosai. Őt is vártuk, hogy hallgassuk eligazító szavait a mai

magyar irodalmi és közélet kissé zilált állapotáról. A beszélgetésre betegsége miatt sajnos már nem kerülhetett sor. De mégis meglátogatt bennünket. Megható volt, ahogyan szinte mindenkit magához ölelve köszönt el tőlünk, a kollégáktól, a munkatársaktól. Akkor még nem sejtettük, hogy ez a találkozó és ez az ölelés már a búcsú volt.

Hívő ember volt *Ratkó József*. Miben hitt? A valóság értelmében, az értelem győzelmében, a szerelemben, a tehetségben, a fegyelmezett munka szigorúságában, mert csak értelmes léte tudott elfogadni önmagában és maga körül. Tisztességgel tette a dolgát. Jártában-keltében osztogatta magát, mindig tudta, hogy kinek kell odaadnia a remény hetedik krajcárját. Jó érzés volt vele találkozni, vele együtt lenni, barátnak tudni őt. Olyan szellemi örökséget hagyott ránk, amelynek törés nélküli folytatása csaknem lehetetlen. De ígérjük, hogy erőnkhez mérten ápolni, gondozni fogjuk.

Búcsúznak! Búcsúznak Tőled: Szabolcs-Szatmár-Bereg megye lakói, állami, társadalmi és tömegszervezeteinek dolgozói, a művelődési, művészeti, oktatási intézmények közösek, a szerkesztőségek és hírközlő szervek kollektívái, a társaságok és egyesületek tagjai, a megyei írócsoport, a Móricz Zsigmond és a Krúdy Gyula Könyvtár munkatársai, a megye könyvtárostársadalma.

Kedves Jóska! Tisztelt és szeretett Barátunk! Te, aki verseidben annyiszor viaskodtál a halállal, de mindig egy emberhez méltó élet nevében, immár megvittad utolsó csatádat. A váratlan veszteség fájalmától elszorult szívvel búcsúznak és kísérünk utolsó utadra. Isten Veled! Nyugodj békében!

Kovács Tibor

Elhangzott Ratkó József temetésén Nagykállóban, 1989. szeptember 22-én.

Visszhang

Helyreolvasás

Olvasásszociológiai közhely, hogy egy irodalmi műnek annyi olvasata van, ahány olvasója. Hogy ez az axióma szakmai írásokra, sőt egyazon céhbéli szakmai disputáira is érvényes, azt már régtől gyanítom, s e gyanúm *Halász Béla* cikke (*Könyvtáros*, 1989/8. szám) nyomán határozott megerősítést nyert.

A *Könyvtáros* 1988/9. számában megjelent cikkemmel kapcsolatban *Halász Béla* azt írja, „igen veszélyes dolog meggyőzni a fenntartót arról, hogy a könyvtárak növekvő anyagi gondjainak megoldása intézményi belügy, mindenki boldoguljon, ahogy tud”. Meglepetésemből felocsúdva előkerestem megdorgált írásomat, de újraolvasva sem találtam abban olyan passzust, amely a könyvtárak pénzügyi cserbenhagyására bujtaná fel a fenntartókat, az állami támogatás növelésének és hatékonyabbá tételének fontosságáról írtam. Igazolásként hadd idézzem azt a két mondatot, amelyben a cikk alap gondolatát próbáltam megfogalmazni:

„a... *kiegészítő* források megnyitásának lehetőségével messzemenően egyetértve, e sorok írója a legfontosabb finanszírozási innovációnak a *közművelődési könyvtárak állami támogatási rendszerének reformját* tartja. A nemzeti jövedelem hatvan százalékát újraelosztó államnak nem csak többet kellene költenie a közkönyvtári ellátásra, hanem ezt másként is kellene tennie, mint jelenleg.”

Halász Béla szerint „túl sokat beszélünk az anyagi nehézségekről, a gazdaságosságról, de gyakorlati munkánkban túl keveset teszünk szakmánk halaszthatatlan megújításáért”. Mai helyzetünkben, nekem úgy tűnik, egy ideig még kénytelenek leszünk anyagi nehézségeinkkel foglalkozni. S úgy gondolom, hogy szakmánk megújítását, az előrelépést anyagi gondjaink mellett az sem segíti elő, ha szaksajtónkban nem arról mondunk véleményt, amit olvastunk, hanem arról, amit olvasni vélünk...

Fekete Gábor

Tanácskozás a gyermekklinikákon folyó könyvtári tevékenységről

A közelmúltban ösztöndíjasként részt vettem egy konferencián a München melletti Herrschingben. A konferencia központi kérdései a következők voltak: Hogyan lehet bekapcsolni a könyvet a beteg gyerekek életébe? Hogyan könnyíti meg a gyermekirodalom a beteg gyerek napjait? Hogyan segítenek a könyvek a beteg gyerek szüleinek a nevelésben, a gondok elviselésében, megoldásában? Tulajdonképpen biblioterápiáról volt szó, annak alkalmazásáról, lehetőségeiről, hatásáról.

1981-ben rendeztek először ilyen tanácskozást a beteg gyerekek könyvszükségletéről, azóta minden év májusában összegyűlnek orvosok, ápolónővérek, szociálpedagógusok, kórházi könyvtárosok és gyermekkönyvtárosok, hogy segítséget nyújtsanak egymásnak, megbeszéljék a legelterjedtebb gyermekbetegségek tüneteit, hatását, valamint a könyvek adekvát alkalmazásának módját a beteg gyerekek esetében. Az elmúlt években minden alkalommal más betegségekkel, illetve a kapcsolatos terápiával foglalkoztak. Idén az asztmatikus és allergiás betegségekben szenvedő gyerekek terápiája volt a központi kérdés.

A konferencia három és fél napig tartott, ezalatt 12 előadás hangzott el, és filmet is vetítettek. Számomra az volt a legérdekesebb, hogy bármiről esett szó, először orvosok ismertették magát a betegséget, azután került sor a beteg gyerekek körében alkalmazható könyvek, a könyvek segítségével alkalmazható terápia kérdéseire. Ez az együttműködés orvosok, ápolónővérek és könyvtárosok között már évek óta kialakult gyakorlat, összehangolt tevékenység.

Az első előadás az ábécéskönyvvel, az olvasás tanítás kérdéseivel, a képeskönyvek kiadásával foglalkozott. Ezután dr. Mladen Bedelec és dr. Thomas Kress az allergiás gyerekek betegségképéről és annak pszichikai vonásairól

beszélt, majd az aktuális gyermekirodalom bemutatása, s az azzal kapcsolatos terápiaik ismertetése következett. *Lioba Betten* a díjazott gyermekkönyveket, *Hildegard Menzel* a gyermek- és ifjúsági irodalom újdonságait mutatta be. *Lisbeth Jacobson*, egy stockholmi gyermekklinika könyvtárának munkatársa pedig ismertette a klinikájukon folyó könyvtári tevékenységet. Elmondta, hogy a klinikán (192 ágyas) jelenleg 6700 könyv, 33-féle folyóirat,

1500 hanglemez és 58 kazetta áll a gyerekek rendelkezésére. Mivel nem csak svéd betegeket kezelnek, a könyvtárban 1200 idegennyelvű könyv, csaknem 500 lemez és kazetta, valamint hat folyóirat is van. Az előadás vetítettképes volt, így nemcsak magáról a könyvtárról szerezhattünk benyomásokat, de láthattuk azt is, hogyan történik a gyerekekkel való foglalkozás a kórtermekben, illetve a könyvtárban.

Számomra szokatlanul, de egyáltalán nem meglepően, több ízben felmerült a tanácskozás során a halál fogalma, mint téma. A mai német gyermekirodalomban ez – úgy látszik – visszatérő kérdés. Például az 1988-ban díjazott gyermekkönyv, a norvég *Marit Kaldhol* meséje arról szól, hogy Rune, a hatéves kisfiú vízbe fullad. Hogyan érinti ez az élmény barátjánét, játszópajtását? Nagyon szép, de szomorú könyv. Ugyancsak díjazott gyermekkönyv a *Tina Tiger*, amely a szexuális életről, illetve az AIDS-ről ad felvilágosítást gyerekeknek. Itt kell megjegyezni, hogy a német gyermekirodalom sokszínű, nagy választékot kínál, kicsi kortól egészen az ifjúvá válásig. A könyvek szép kiállításúak, színesek, esztétikusak, de meglehetősen drágák. Hallatlan előnye ennek a gyermekirodalomnak, hogy nagy választékban tudja közvetíteni a kortárs szerzők műveit.

A konferencia lezárásaképpen *dr. Edith Mundth* adott értékelést, majd a résztvevők

véleményét kérdezték a következő évi összejövétel témáinak kialakításához.

A konferencia befejezésekor meghívást kaptam annak egyik szervezőjétől, *Monika Meyer*-től, hogy látogassam meg könyvtárukat, és ismerkedjem meg tevékenységével. *Monika Meyer* a müncheni orvostudományi egyetem gyermekklinikáján vezeti a gyermekkönyvtárt. A klinika 120 ágyas, elsősorban rákos gyerekek vannak itt, csecsemőkortól egészen 14 éves korig. Kb. 3000 kötet könyv, néhány folyóirat és kazetta áll a rendelkezésükre. A könyvet itt szó szerint ágyhoz viszik. *Monika Meyer* minden délelőtt más osztályon látogatja meg a gyerekeket, s látja el őket olvasnivalóval. Emellett a könyvtár naponta fogad olvasókat, akik járóbetegek, s maguk akarnak tájékozódni az állományban.

Tapasztalataim alapján úgy ítélem meg, hogy rendkívül fontos feladat az, amit a kórházi könyvtárosok ellátnak. Meg kell jegyezni azonban, hogy ez a gyakorlat az NSZK-ban sem nagyon elterjedt, s az ilyen szervezett és alapos ellátás csak nagyon kevés gyermekkórházban és gyermekklinikán valósul meg. Ugyanakkor úgy vélem, ez nálunk is fontos feladat lenne, s talán megvalósítása sem ütközne különösebb akadályba.

Kovács Mária

Kérdezz – felelek

Egy könyvtáros kérdezi az utazási költségtérítésről:

„*Feleségem és én egy vidéki város könyvtárban dolgozunk. Ugyanitt albérleti szobában lakunk. Az innen 70 kilométerre levő megyeszékhelyen lakást vettünk. A hétvégeken oda utazunk. Kértük az utazások költségeinek megtérítését, de kérésünket elutasították. Azt hallottuk, hogy ilyen esetben jár a térítés. Helyes az értesülésünk?*”

Válasz:

A munkába járással kapcsolatos utazási költségek térítésére vonatkozó szabályokat a 87/1987. (XII. 29.) PM rendelettel módosított 6/1987. (II. 17.) PM rendelet tartalmazza. (Az előbbi jogszabály a *Magyar Közlöny* 1987. évi 65., az utóbbi pedig az 1987. évi 6. számában

jelent meg.) A rendelet 2. paragrafusának (1) bekezdése kimondja, hogy utazási költségtérítésre jogosultság szempontjából munkába járásnak minősül a napi munkába járás és a hétvégi hazautazás. Ez utóbbival kapcsolatban pedig a 2. paragrafus (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy *hétvégi hazautazásnak minősül*, ha a dolgozó – munkavégzési célból – ideiglenes munkahelyével azonos helységbe, illetve annak közelébe (napi munkába járással elérhető távolságra) költözik, és onnan hetente egyszer állandó lakhelyére utazik vagy onnan visszautazik. A levélíró és felesége hétvégi utazása azonban nem minősíthető ilyen jellegű hazautazásnak, így az utazási költségek megtérítésére nem jogosultak. Ők ugyanis nem abból a lakásból költöztek a munkahelyük szerinti városba, ahová most hetenként elutaznak.

Badacsonyi Sándor

A Rákóczi úti lakás nagyszobájában, az ablak elé állított festőállványon egy készülő Dali-emlékkép (ez év decemberétől a Múcsarnok soron következő téli tárlatán a nagyközönség is megtekintheti). A szobákban, a folyosón, körben a falakon képek sora a hosszú évek alatt elkészült legkedvesebbekből. A fiókok is tele kincssel: rajzokkal, metszetekkel. Köztük hatvan lap egy már elkészült, de még ki nem adott, gyermekeknek szóló könyvhöz. Elbűvölőek e rajzok. Bájosak a figurák, igazán kedvet ébresztenek a sakkjáték megtanulásához. De az *Utazás sakkországba* sorozatból eddig még csak az első füzet látott napvilágot. A többi itt vár kiadásra, mert a Polgár lányok világsikerének évében a terjesztők úgy ítélték meg, nem lenne keletjük. Bár – gondolom – ők is tudják, ilyen, gyermekeknek szóló képes kiadvány nincs. A szöveg *Bilek István* nagymester és *Bakcsi György* feladatszerkesztő szakember munkája. S az illusztrációkészítő *Badacsonyi Sándor* is ért a sakkhöz, hiszen nem is oly rég még OB I-es játékos volt. Úgy látszik, hiába. A mesés rajzok lapulnak a fiókban. Jelzik hosszúra nyúló szegénységünket.

Alkotójuk mégsem megkeseredett ember. Tud valamit, nem is akárhogy; hisz, s nem is akármiben. Megtalálta önmaga világát a reneszánsz és a barokk szépségideáljában, s nem rettentik a XX. század utolsó évtizedeinek disszonanciái. Őriz valamit, s felmutat.

Badacsonyi Sándor 1949-ben született Budapesten, lakatos apa és bedolgozó anya gyermekeként. A családi krónika feljegyzése szerint már négy éves kora óta rajzol rendszeresen. A Hernád Utcai Általános Iskolában a kitűnő szemű, remek pedagógus, *Vezér József* rajztanár irányította, bontakoztatta tehetségét. A képzőművészeti gimnáziumban már jobban bizott jövőjében. Tudta: grafikus lesz. Sokat jelentettek az osztálytársak, a barátok: *Balogh Péter, Lacza Márta, Kiss Zoltán, Nagy*

Gábor. Egymástól is sokat tanultak közös élmények, könyvek és kiállítások, beszélgetések kapcsán. Stúdiumként a nagy ideálok, *Rembrandt, Dürer* és *Leonardo* munkáit másolgatta, s nem sikertelenül. A kiírt iskolai pályázaton övé lett a festészeti első díj. A sikert azonban csalódás követte, mert a második, a harmadik, de még a negyedik helyezettet is felvették a Képzőművészeti Főiskolára, őt pedig nem.

Sok helyen dolgozott, és háromszor jelentkezett, mire bekerülhetett *Bernáth Aurél* festőosztályába. Érdeklődése, igyekezete akkor már végképp a grafika felé vonzotta. Elbűvölte a rézkarc, a rézmetszés technikája. *Ék Sándor* osztályába kérte magát, aki kitűnő tanár volt, s jó szemmel irányította képességeit. A főiskola elvégzése után tovább tanult. Még két évig csiszolta tudását, s csak 1974-től lett szabadúszó. Ekkor kapcsolódott be a *Rézkarcoló Művészek Munkácsy Alkotóközösségébe*.

Munkáit sokan ismerhetik. Önálló kiállítása volt 1979-ben *Hamburgban*, 1986-ban *Salgótarjánban*, s 1987-ben a *Vigadó Galériában*. Számtalan csoportos bemutatón szerepelt itthon és külföldön. Sikere volt – többek között – *Frankfurtban, Hamburgban, Torinóban, Koppenhágában, Oslóban, New Orleansban, Chicagóban* és *San Franciscóban*. Háromszor kapott nívódíjat s kétszer jutalmazták alkotásait az *Ezüst Gerely Pályázaton*.

Nem tartozik izmusokhoz, irányzatokhoz. A több száz évvel ezelőttiek nyomdokain kíván járni. A rézkarc művességet követel, s a metszéshez a véső már a leggyakorlottabb kéz munkáját igényli. Talán ezért is vállalkoznak rá kevesen. Ő igen. Amit szeretne, az a különleges hangulatok, összefüggések, érzések, tájak és emberek megformálása, s minél igényesebben: legnagyobb mestereinek példáján. A barokk és a romantika (a mai kor világtól oly távoli) formanyelvén. Ezért különleges és ezért varázslatos világ az övé.

Józsa Ágnes

Czine Mihály Köszöntő és bibliográfia

Czine Mihály irodalomtörténész, kritikus, egyetemi tanár, a magyar irodalom „vándor-prédikátora”, számos író-olvasó találkozó okán a könyvtárak és a könyvtárosok jó barátja az idén tavasszal töltötte be 60. életévét. Szűkebb pátriája, Szatmár, ennek képviselőjében a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár ebből az alkalomból tisztelte meg őt köszöntőjével és bibliográfiájával. A *Kovács Tiborné* által szerkesztett „alkalmi” bibliográfiát tárgyválasztása és feldolgozásának igényessége, módszeressége egyaránt országos érdekű, időtálló munkává emelte.

*

A rövid szerkesztői előszó után, amely az általános értékelésen túl a szülőfölddel és könyvtáraival való kapcsolatot méltatja, rangos tanulmányok, cikkek sora köszönti az ünnepeket. Sorrendben: *Király István*: Czine Mihály köszöntése (*Alföld*, 1989/4.), *Margócsy József*: Hihetetlen, de Czine hatvanéves..., *Sárdi Béla*: Czine Miska tanára voltam, *Görömbei András*: Czine Mihály küldetése (*Alföld*, 1989/4.). Közülük *Király István* „szubjektív jegyzete” tetszett a legjobban – problémagazdagsága, saját korlátain is felülemelkedni tudó kritikus-önkritikus hangvétele miatt. (Ezzel a meditatív tanulmánnyal *Király* tanár úr saját szellemi önarcképét is felvázolta.)

A bibliográfia szerkesztője eredetileg *teljeségre* törekedett, de a rendelkezésére álló idő rövidsége miatt az összeállítónak le kellett mondania néhány nehezen hozzáférhető külföldi folyóirat és a hazai napilapok (a *Népszava* kivételével) kézbevétele útján történő feltárásról. A korszak nemzeti és szakbibliográfiáira, repertóriumaira, időszaki kiadványaira kiter-

jedő és autopsziára törekvő gyűjtés-leírás eredményeként a hazai irodalom vonatkozásában teljesnek tekinthető az összeállítás. Az 1950–1988-as időszakot „fedezze le” a gyűjtés 542 számozott tétele.

A bibliográfia *felépítése* a hagyományos és jól bevált módszert követi: előbb Czine műveivel ismerkedhetünk meg hat műfaji szempontú fejezetben (1. Önálló művek és ismertetések; 2. Tanulmányok, esszék, ismertetések; 3. Sajtó alá rendezés, szerkesztés; 4. Bevezető és kísérő tanulmányok; 5. Viták, beszélgetések; 6. Interjúk, vallomások), majd – a 7. fejezetben – a róla szóló irodalmat találjuk. Valamennyi fejezet időrendi (az 1. rész recenzióinak kivételével, ahol a szerzők nevei betűrendben sorakoznak, nem egészen indokoltan), tehát a történeti fejlődést érzékeltetik. Megfontolandó lett volna a művek – formai megjelenésüktől független – szoros időrendi sorolása.

A *bibliográfiai leírások* pontosak, részletesek (például a napilapok hó- és napszámái is szerepelnek), analitikusak. A névjeleket lehetőség szerint feloldja, az utánközléseket az első megjelenés alatt megjegyzésszerűen írja le. Szükség szerint címkiegészítő megjegyzést és rövid annotációt is alkalmaz.

A kötet végén és szöveg közben is számos dokumentumértékű fényképfelvétel és több *Czine Mihálynak* dedikált könyv címlapjának hasonmása található. Ez az illusztratív rész esztétikailag is „földobja” a kis házi sokszorosítású kötetet. (*Nyíregyháza*, 1989. *Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár*. 137 l. 50 Ft.)

Kertész Gyula

Régi és új ritka könyveink

Régi és ritka könyveinek katalógusát tette közzé a *Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára*. Az 1800 előtt megjelent művekből – amint ezt *Lebovits Imre* főigazgató előszavából megtudjuk – 949-et őriz a könyvtár. Közöttük négy ősnymtatványt (az egyik a híres Schedel-féle Világkrónika egy szép példánya), harminchárom 16., százhatvan 17. és több mint hatszáz 18. századi kiadványt.

E módfelett hasznos jegyzék még azok számára is meglepetéssel szolgál, akik közelebbről ismerik a nagy múltú könyvtár állományát. A katalógust lapozgatva ugyanis nem várt gazdagságra talál számos szakterület kutatója: bibliográfusok, könyv- és könyvtártörténészek, tudománytörténészek, tágabb értelemben a hazai kultúra történetének valamennyi kutatója. Köszönet illeti a katalógus összeállítóját, *Spányi Balásznét*, aki az anyag közzétételével annak elérhetőségét nagymértékben előmozdította. Rangemelés ez a könyvtárnak is: régi állományának megbecsülése. A gyűjtemény mai továbbfejlesztése is arról tanúskodik, hogy az intézmény a műszaki haladás szolgálata mellett a múlt értékeinek megőrzését és gondozását is felvállalja.

A művek zöme természettudományi és műszaki, a dolog természetéből következően elsősorban külföldi. Nem hiányoznak az egyetemes tudománytörténet nagy nevei: *Arkhimédész*, *Eukleidész*, *Lucretius*, *Agricola*, *D'Alembert*, *Boyle*, *Descartes*, *Euler*, *Franklin*, *Galilei*, *Galvani*, *Gravesande*, *Hooke*, *Hume*, *Kant*, *Leibniz*, *Maupertius*, *Newton*, *Ortelius*, *Palladio*, *Torricelli* művei, hogy csak a legkiemelkedőbbeket említsem. Természetesen megvannak a magyar szerzők művei is: többek között *Bél Mátyás*, *Benkő Ferenc*, *Berzeviczy Gergely*, *Dugonics András*, *Hatvani István*, *Kempelen Farkas*, *Makó Pál*, *Maróthy György*, *Mátyus István*, *Mitterpacher Lajos* nevével találkozunk. A témák a csillagásztól, a matemati-

kától és a fizikától a kémiáig és a műszaki tudományokig terjednek. Sok az építészeti munka is, köztük nem egy szép metszetekkel illusztrálva, de vannak orvosi, közgazdasági, mezőgazdasági és földrajzi művek, sőt képviselve van a szakácsművészet is. A magyarországi kiadványok között megtalálhatók a korabeli tankönyvek, valamint a humán szakterület néhány hazai szerzőjének elsősorban Magyarország történetére vonatkozó munkái (*Székely István*, *Heltai Gáspár*, *Cornides Dániel*, *Bod Péter*, *Istvánffy Miklós*, *Katona István* művei). A teológiát néhány Biblia és *Pázmány Péter* Kalauza reprezentálja. A szótárak közül kiemelkedik *Calepinus* többnyelvű szótára (1605) és *Szenczi Molnár Albert* latin–görög–magyar szótára (1621).

A katalógus anyagát századonként, azon belül a szerzők vagy címek betűrendjében cso-

portositották. A címfelvételek után feltüntették a művek raktári jelzetét. A kötetet néhány gondosan kiválasztott címlap, illetve könyvoldali képe illusztrálja.

Kulturális javaink számbavételét és megismertetését szolgáló hasznos kiadványként értékeljük a műgyetemi könyvtár most közre-

adott katalógusát. Hiányoltunk azonban egy rövid összefoglalót a gyűjtemény kialakulásának történetéről, vagy legalább néhány érdekesebb mű provenienciájára való utalást. (Összeáll.: *Spányi Balázné. Bp. 1988. Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára. 81 l.*) **Somkuti Gabriella**

Események, krónika 1988 (II.)

MÁJUS

1. A Tiszavasvári Városi Könyvtár új igazgatója *Rozgonyi Gézáné*
2. Az Állami Gorkij Könyvtár megkezdte a beköltözést 165 m²-es új raktári részlegébe; e bővítéssel alapterülete 2848 m²-re nőtt
Az OPKM-nek a Tornavár u. 14-ben berendezett pótpéületében megnyílt a tankönyvek külön kezelt gyűjteményéből felállított tankönyvtár
- 2–4. Az ötödik RISM (Répertoire International des Sources Musicales = Zenei Források Nemzetközi Repertórium) tanácskozás Budapesten, az OSZK-ban. Tárgya: cédulacsere a zenei forrásinformációkról
3. A HNF olvasó népért mozgalmi bizottságának gyermek- és ifjúsági irodalommal foglalkozó munkacsoportja a 15 évesek érdeklődésének továbbfejlesztéséről tartott ülést a Veres Pálné Gimnáziumban
5. A Főiskolai Könyvtárvezetők Tanácsának teljes ülése az OSZK-ban az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága által megtárgyalt könyvtári helyzetelemzésről, valamint a könyvtári gazdálkodásról, a szolgáltatások árképzéséről. Az FKT új elnökévé *Vadászné Varnyú Anikót*, a Kaposvári Tanárképző Főiskola könyvtárvezetőjét választották
6. A HNF olvasó népért mozgalmi bizottságának olvasótábori munkacsoportja az olvasótábori pályázatokat értékelte a HNF OT székházában tartott ülésén
9. Ünnepi ülés a Műgyetemen a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának 140. alapítási évfordulója alkalmából
- 9–13. Az MTA Könyvtárának az akadémiai közgyűléshez kapcsolódó bemutatói számítógépes szakirodalmi információs szolgáltatásairól az MTA-nak a Várban levő kongresszusi központjában (9–10.), illetve az akadémiai székházban (11–13.)
10. *Podmaniczky-díjat* kapott *Kovács Emil*, a Devecseri Nagyközségi Könyvtár igazgatója
12. A húsipari ágazat műszaki könyvtárosainak tanácskozása együttműködési kérdésekről az Orsz. Húsipari Kutatóintézetben, az intézet és az AGROINFORM szervezésében
- 12–13. *Közgyűjteményi számítógépes konferencia* címmel az MM és a Békés Megyei Tanács országos rendezvénye Békéscsabán, a megyei könyvtárban
13. Az MKE műszaki könyvtárosi szekciójának keretében, az OSZK-ban tartott ülésen, *dr. Benda Mária* elnökletével megalakult az *orvosi könyvtárosok csoportja*
- 13–15. A Verseyhy Ferenc nyelveművelő verseny országos döntője a Szolnoki Megyei Könyvtárban
15. Új helyre, a Szárnyaskerek szálloda alagsorába költözött és lakóterületi feladatokat is vállalt Győrben a Vasutasok Szakszervezetének művelődési házához tartozó, 200 m²-re növelt alapterületű könyvtár
- 16–17. Az MTA Könyvtárának bemutatói számítógépes szakirodalmi információs

szolgáltatásairól saját hálózatának könyvtárosai, az MKE által szervezett könyvtáros csoportok, valamint kutatók számára a Roosevelti téri akadémiai székházban

17. A Magyar Rádió irodalmi osztálya által szervezett *Mosolygó Parnasszus* c. vetélkedő középöntőjének közvetítése a Szentesi Városi Könyvtárból és a Zalaegerszegi Megyei Könyvtárból a Kosuth rádió műsorában
- 17–18. A dunántúli agrárfelsőoktatási könyvtárak értekezlete a Keszthelyi Agrártudományi Egyetem kaposvári állattenyésztési karának könyvtárában együttműködési kérdésekről
18. Az MKE műszaki könyvtárosi szekciójának és az MTESZ OPAKFI (Optikai, Akusztikai és Filmtechnikai) szekciójának közös rendezvénye az OSZK-ban a könyvtári katalógusok mikrofilmezéséről
- 18–19. Az ipari szakkönyvtári hálózat alközpontvezetőinek országos értekezlete a dokumentumok hozzáféréséről Budapesten, a Magyar Szénhidrogénipari Kutató-Fejlesztő Intézet békásmegyeri telephelyén, az IPIK rendezésében
19. Befejeződött az OSZK KMK által 1987. szept. 1-jén indított egyéves gyermekkönyvtárosi tanfolyam
Konzervgyári műszaki könyvtárosok összejövetele az AGROINFORM-ban
A közgazdasági gyűjtőkörű könyvtárak megbeszélése a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárában tőkés folyóirataik megrendelésének összehangolásáról; a társadalomtudományi könyvtárak ötezer tőkés folyóiratának nyilvántartására szolgáló, MÁTRIX nevű program bemutatása
- 19–21. Az OSZK KMK vezetői-módszertanos tanfolyamán részt vett észak-dunántúli könyvtárosok továbbképzése a Vas megyei Velemben, a Szombathelyi Megyei Könyvtár szervezésében
20. Befejeződött a Jánoshidai Községi Könyvtár (Szolnok m.) bővítése, amely 100-ról 140 m²-re növelte az intézmény alapterületét
25. Az Iskolai Könyvtári Kollégium ülése az OPKM-ben a kettős funkciójú (ÁMK) könyvtárak és az iskolai pedagógiai munka kapcsolatáról, valamint az

- iskolai könyvtárak hálózati irányításáról
26. Könyvtárosok napja a Szovjet Kultúra és Tudomány Házában az ÁGK, az FSZEK, az MKE, az OSZK és a ház rendezésében. Fő témája: A Nemzeti Könyvtár szolgáltatásai
Nemzetiségi báziskönyvtárosok és olvasótábori vezetők országos értekezlete a HNF OT székházában, a HNF és az ÁGK rendezésében
27. Az Edelényi Városi Könyvtár által szervezett cigány-népfőiskola első évfolyamának záróünnepsége
- 27–28. Az MKE módszertani bizottságának továbbképzése Orosházán
30. A dél-dunántúli egészségügyi-orvosi könyvtárak folyóirat-rendeléseket egyeztető regionális tanácskozása a Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárában

JÚNIUS

1. A szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Központi Könyvtárának új igazgatója dr. Gábor Kálmánné. Elődje, Barátné dr. Hajdu Ágnes az ELTE könyvtártudományi tanszékének adjunktusa lett
A dél-alföldi egészségügyi-orvosi könyvtárak folyóirat-rendeléseket egyeztető regionális tanácskozása a szegedi Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárában
2. Az Egri Megyei Könyvtár ünnepélyesen felvette Bródy Sándor nevét
A Magyar Televízió *Cim-Cim* nevű gyermekműsorának keretében négy adás felvételét kezdték meg a móri Radó Antal Városi Könyvtárban
3. A Győri Városi Könyvtári Központ újabb, 233 m²-es bővítésének eredményeként 1612 m²-re nőtt az intézmény alapterülete
Ünnepi könyvhét 1988. Üdvözlét az olvasónak címmel irodalmi rejtvényműsor közvetítése élő adásban a gödöllői Juhász Gyula Városi Könyvtárból a Kosuth rádió hullámhosszán
- 3–10. Ünnepi könyvhét. Országos megnyitója Budapesten, a Vörösmarty téren
4. 130 m² alapterületű új otthonában, az 1987-ben épült ifjúsági házban megkezdte működését a Pitvarosi Községi Könyvtár (Csongrád m.)

6. Salgótarjánban megnyílt az olvasók számára a Balassi Bálint Megyei Könyvtár 5400 m² alapterületű új otthona

Az észak-alföldi egészségügyi-orvosi könyvtárak folyóirat-rendeléseket egyeztető regionális tanácskozása a debreceni Kenézy Kórház-Rendelőintézet Orvosi Szakkönyvtárában

- 6–10. A Jogi Könyvtárak Nemzetközi Szövetségének (International Association of Law Libraries = IALL) tizedik nemzetközi szemináriuma Budapesten, az Országgyűlési Könyvtár rendezésében. Témája: *A kelet-nyugati kereskedelem jogi kérdései és a jogi könyvtáros*

8. Az észak-magyarországi egészségügyi-orvosi könyvtárak folyóirat-rendeléseket egyeztető regionális tanácskozása Miskolcon, a B.-A.-Z. Megyei Tanács Kórház-Rendelőintézetének orvosi könyvtárában

9. 60 éves korában elhunyt *Dallos Antal*, az OPKM gazdasági igazgatója, aki a 60-as években az MM munkatársaként is sokat tett az egész könyvtárügy fejlesztéséért

Információ a változó világban címmel tudományos ülés az OSZK-ban, a FID Magyar Nemzeti Bizottság szervezésében

A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Könyvtári Koordinációs Tanács ülése

az AGROINFORM-ban a tőkés folyóiratok 1989. évi megrendelésének előkészítéséről, valamint az ágazati számítógépes információs rendszer fejlesztéséről

Az észak-dunántúli egészségügyi-orvosi könyvtárak folyóirat-rendeléseket egyeztető regionális tanácskozása Szombathelyen, a Markusovszky Kórház orvosi könyvtárában

- 17–18. A magyarországi szerbhorvát és szlovén nemzetiségi báziskönyvtárosok és olvasótábori munkatársak országos értekezlete Mohács-Báron, az Állami Gorkij Könyvtár rendezésében

A Debrecenben népművelés-könyvtár szakot végzett egykori hallgatók találkozója és szakmai összejövedele a tanítóképző főiskolán, a képzés megindulásának 25. évfordulója alkalmából

18. A *Széchenyi István* nevét viselő intézmények és közösségek *Gazdasági reform Magyarországon Széchenyi korában és most* címmel, a nagyeceni Széchenyi István Emlékmúzeum, a HNF és a SZOT által szervezett vetélkedőjének döntője az OSZK-ban

- 20–24. Szakkönyvtárosok számára rendezett, három részes vezetői-módszertani tanfolyam Pécelen az OSZK KMK szervezésében. (A tanfolyam második és harmadik részére okt. 4–6-án, illetve nov. 8–10-én került sor az OSZK-ban)

- 22–23. Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése a Keszthelyi Agrártudományi Egyetem Könyvtárában. Tárgya: Az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottsága által megtárgyalt, a könyvtárügy helyzetéről szóló előterjesztés; a könyvtári szolgáltatások árképzésének időszerű kérdései

- 22–24. Pest, Szabolcs-Szatmár és Szolnok megyék hálózati-módszertani könyvtárosainak tanácskozása a szolnoki Verseggy Ferenc Megyei Könyvtárban

23. Megnyílt a felújított és 800 m²-es bővítéssel 1550 m² alapterületűre növelt Ráday Könyvtár

Az OMIKK ifjúsági parlamentjén bejelentették az intézmény fiatal munkatársainak tudományos teljesítményeit jutalmazó *Káplány Géza-díj* megalapítását

- 28–29. A Főiskolai Könyvtárvezetők Tanácsának pedagógusképző tagozata által ren-

dezett ülés a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem tanárképző karának könyvtárában. Tárgya: az általános gyűjtőkörű pedagógusképző főiskolai könyvtárak szerepe a régió könyvtárügyében; együttműködési kérdések. A tagozat új vezetőjévé *Fleckenstein Sándorné dr. Cservenka Júliát* választották

29. *Dr. Zsidai József*, a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem Könyvtárának főigazgatója sikeresen védte meg *A könyvtárközi együttműködés elvi alapjai és meghatározó tényezői* c. kandidátusi értekezését
30. Nyugalomba vonult *Tóth Gyula*, az ÁGK főigazgatója
Az ipari szakkönyvtári hálózat értekezlete az OSZK-ban az Ipari Minisztériumhoz tartozó, önálló vállalati egységek központi szakirodalmi ellátásáról

JÚLIUS

1. A FID MNB (Magyar Nemzeti Bizottság) új elnöke *Juhász Gyula* akadémikus, az OSZK főigazgatója
A Szekszárdi Megyei Könyvtár új igazgatója *Elekes Eduárdné*, az eddigi megbízott igazgató
A Vasasszakszervezet (Vas-, Fém- és Villamosenergiaipari Dolgozók Szakszervezete) Központi Könyvtárának új igazgatója *Hegedüs Tiborné*. Elődje, *Söptei Jánosné* ugyanezen a napon nyugalomba vonult
Az FSZEK XVI. ker. (Sashalom) főkönyvtárának új igazgatója *Gál Tamás*
Az FSZEK központja birtokba vette a szomszédságában levő, Reviczky u. 3. sz. volt kollégiumi épületet, amelynek az alapterülete 1274 m²
3. Nyugalomba vonult *dr. Tóth Dezső*, a veszprémi Országos Oktatástechnikai Központ osztályvezetője, könyvtárszociológus, szakíró, az MKE audiovizuális munkabizottságának hosszú időn keresztül volt vezetője. Utóda július 3-tól *Jurics Imre*
- 4–8. A Műszaki Egyetemi Könyvtárak Nemzetközi Szövetségének (IATUL) szemináriuma az informális szolgáltatások fejlődéséről, Veszprémben, a VEAB székházában, a BMEKK és a VVE közös rendezésében
- 7– Az MKE XX. vándorgyűlése Szekszárd

8. don. Tárgya: Könyvtárpolitika és gazdaság
8. *Ki nyer ma?* címmel játék és muzsika közvetítése Debrecenből, a KLTE Központi Könyvtárából, a Kossuth Rádió műsorában
12. A Magyar Rádió irodalmi osztálya által rendezett *Mosolygó Parnasszus* c. vetélkedő döntőjének közvetítése a Szentesi Városi Könyvtárból, a Szombathelyi SZMT Könyvtárból és a Zalaegerszegi Megyei Könyvtárból a Kossuth rádió műsorában
13. A Bács-Kiskun Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának ülése jóváhagyta a Kecskeméti Megyei Könyvtár felépítendő új székházának beruházási célmányát és engedélyokiratát. Az 1992 decemberében megnyitandó épület alapterülete 6000 m² lesz
30. Megkezdődött az OMIKK által készített magyar nyelvű online adatbázisok kísérleti üzemeltetése
31. Nyugalomba vonult *dr. Takács József*, a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem tanárképző kari könyvtárának vezetője
- 31–aug. Az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók XV. tájértekezlete Egerben, az Ifjúsági Házban, az OIK és a Heves Megyei Tanács Kórház-Rendelőintézet orvosi szakkönyvtárának rendezésében az egészségügyi intézmények vezetői, az orvosi könyvtárosok és az olvasók együttműködéséről

AUGUSZTUS

1. A pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem tanárképző kari könyvtárának új vezetője *Kindl Jakabné*
2. Életének 63. évében Győrben elhunyt *Szabó Imre Flóris*, Szabó Ervin-émlékérmes (lásd aug. 19.) könyvtáros, a Pannónhalmi Főapátsági Könyvtár vezetője. (Utóda: *Bánhegyi Miksa*)
15. A Zala Megyei SZMT Központi Könyvtár igazgatójának Tatabányára távoztával az intézményt *Pörtl Tibor*, az SZMT Művelődési Központ igazgatója vezeti megbízott igazgatóként
A Komárom Megyei SZMT Központi Könyvtár új igazgatója *Kerekes Miklós*. Elődje, *Gyuró Gyuláné* szept. 1-jével a Tatabányai Városi Könyvtár igazgatóhelyettese lett

A Berettyóújfalvai Városi Könyvtár új igazgatója *Bodó István*. (A könyvtár megbízott igazgatója 1986. jún. 1. és 1988. júl. 31. között *Szűcs Ferencné* volt) Számítógépes, vonalkódos kölcsönzési rendszert vezetett be a Békéscsabai Megyei Könyvtár

16. A Kecskeméti Tanítóképző Főiskola könyvtárának új vezetője *Braunitzer Gabriella*. Elődje, *Tóth Józsefné* középiskolai könyvtárvezető lett
18. Felavatták az Isaszegi Nagyközségi Könyvtár 240 m² alapterületű új otthonát
19. A *Szabó Ervin-émlékérem* és a *Kiváló népművelő* kitüntetések átadása az Országházban. Szabó Ervin-émlékérmes könyvtárosok: *Gyimes Ferenc*; *Kéki Béla*; *dr. Kókay György*; *dr. Kondor Imréné*; *Szabó Flóriás* [posztumusz]; *dr. Takács József*; *Tóth György István*. *Kiváló népművelő* címmel kitüntetett könyvtárosok: *Bolevác József*; *Farkasné Dóczy Erzsébet*; *Kovács Emil*.
A debreceni KLTE melletti, 1987 szeptemberétől könyvtári raktárrezlegként működő egykori templomépületben új zeneműtárat avatott az egyetem központi könyvtára
20. Budapesten, az új Postaforgalmi Szakközépiskolában 100 m²-es könyvtár is létesült

121 m² alapterületű községi és iskolai könyvtárt avattak a Somogy megyei Kárádon, a felújított és kibővített Kodály Zoltán Művelődési Házban

- 22–25. A külföldi magyar intézetek könyvtárosainak és irodalmi referenseinek továbbképzése az OSZK-ban, az MM és az OSZK KMK rendezésében
- 22–26. Három részes vezetői-módszertani tanfolyamot indított Zsámbékon az OSZK KMK közművelődési könyvtárosok számára. A tanfolyam második és harmadik részére szept. 20–22-én és nov. 1–3-án került sor az OSZK-ban
- 25–26. Fejér, Győr-Sopron, Vas, Veszprém és Komárom megyék könyvtárkezelői tanfolyamot végzett munkatársainak továbbképzése Tatán
- 28–30. A FID 44. konferenciája és kongresszusa Helsinkiben *Információ – tudás – evolúció* címmel
- 29–30. Az MM, az OSZK KMK és a Jászberényi Tanítóképző Főiskola által az egyetemek, főiskolák oktatói és a képzésben érintett intézmények munkatársai számára rendezett tanácskozás Jászberényben az egyetemi és a főiskolai könyvtárképzés tantervének összehangolásáról
- 30–31. Az IFLA 54. konferenciája az ausztráliai Sydneyben az ember, a könyvtár és az információ együttéléséről

SZEPTEMBER

1. Nyugalomba vonult *dr. Benda Mária*, az OIK főigazgató-helyettese. Utóda – jún. 15-től – *Terebessy Ákos*
A Komáromi Városi Könyvtár új igazgatója *Dombiné Horváth Veronika*. Elődje, *Hegedűs Béla* aug. 15-én rokkantsági nyugdíjas állományba került
A százhalombattai Barátság Művelődési Központ és Könyvtár új könyvtárvezetője – intézményi igazgatóhelyettesi besorolásban – *Sinkáné Illés Livia*. Elődje, *Borbély Emma* febr. 15-ével lemondott
A TÉKA Könyvértékesítő, Könyvtárel-látó és Könyvkiadó Vállalat könyvtárel-látó főosztályának támogatására koordináló társadalmi testületként megalakult a *Könyvtárellátási Tanács*
Megnyílt a Jászberényi Tanítóképző Főiskola 272 m²-ről 450 m² alapterületűre bővített könyvtára
A budapesti, XIII. ker. Futár utcában

- felavatott új általános iskolában 160 m² alapterületű könyvtár kezdte meg működését
- Ózdon megkezdte működését az új ÁMK 413 m²-es könyvtára
- Megnyílt a Győri Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézetből kivált, önálló vendéglátóipari tagozat új, 123 m² alapterületű könyvtára
- Sopronban megnyílt a 403. sz., Pesti Barnabás Ipari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézetből kivált, önálló vas- és villamosipari tagozat új, 120 m²-es könyvtára
- 2– A dunántúli városi könyvtárigazgatók
3. *kaszinója* a mosonmagyaróvári Huszár Gál Városi Könyvtárban
5. A nagykanizsai Zrínyi Kollégiumban ideiglenesen elhelyezett városi könyvtár megkezdte működését, amely előreláthatólag öt évig – a könyvtár régi otthonának újjáépítéséig – tart majd ezen a helyen
- Szolnokon, a Széchenyi lakótelepen felavatták a városi könyvtárhálózat központjának új, 360 m² alapterületű otthonát
- Egy hazában* címmel a Kossuth rádió nemzetiségi riportja a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtárból
- 5– Országos bemutató a Békéscsabai Megyei Könyvtárban a számítástechnika
6. könyvtári alkalmazásáról, a helyi számítógépes kölcsönzés-nyilvántartó rendszerről
7. 213 órás könyvtárkezelői tanfolyamot indított Győr-Sopron, Komárom, Vas és Veszprém megyék közművelődési és iskolai könyvtáraiban dolgozók részére a Győri Megyei Könyvtár
8. 54 éves korában elhunyt *Jámbori Béláné*, a csongrádi városi könyvtár vezetője
- 12– Gyermekkönyvtárosok országos to-
13. vábbképzése Tatán a gyermekek művészeti és irodalmi neveléséről – a XVII. Komárom megyei könyvtári hét keretében
- 12– Az OOK médiatári tanfolyama Vesz-
15. prémekben könyvtárosok és médiatári dolgozók részére
- 12– *A XVII. Komárom megyei könyvtári hét*
16. rendezvényei Tatán, Esztergomban, Oroszlányban, Szönyben és Kesztölcön
- az MKE megyei szervezete, az SZMT Központi Könyvtár és a József Attila Megyei Könyvtár szervezésében
- Az OMIKK angol nyelvű informatikai szemináriuma (az OMIKK-ban) az NTMIK-tagországok információs szakembereinek részvételével
13. 78 éves korában elhunyt *Galambos Ferenc* bibliográfus, gyűjtő, művészeti szakíró
- Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának rendkívüli összejövedele az OSZK-ban az egyetemi könyvtárak könyv- és folyóirat-ellátásának időszerű kérdéseiről
15. Az MTA Állam- és Jogtudományi Intézet könyvtárának vezetését *Borsosné Zétény Angéla* vette át *Kürtös Lelle* megbízott könyvtárvezetőtől
16. A Zalaegerszegi Megyei Könyvtár új igazgatója *Balázs Béla*. – Márc. 11. és szept. 15. között *Bangó Béla* igazgatóhelyettes vezette megbízott igazgatóként az intézményt
- Az MTA Történettudományi Intézetének mb. könyvtárvezetője *Sándor Annamária*. Elődje, *Borsosné Zétény Angéla* az Állam- és Jogtudományi Intézet könyvtárának vezetője lett
18. *Játék a könyvtárban* címmel gyermekeknek szóló irodalmi matinét közvetített a Békéscsabai Megyei Könyvtárból a Petőfi rádió
- 20– A Megyei Könyvtárigazgatók Tanácsá-
21. nak ülése a Tiszafüredi Városi Könyvtárban a kétszintű államigazgatás bevezetésével kapcsolatos könyvtári hálózatfejlesztési és -gondozási kérdésekről. Az igazgatói tanács elnökevé *Szita Ferencet* választották
21. Nyugalomba vonult *Bertalan Sándorné*, a Bonyhádi Városi Könyvtár igazgatója, aki 1953 óta tevékenykedett könyvtárosként
22. 240 órás könyvtárkezelői tanfolyamot indított Heves és Nógrád megyei tanácsi, szakszervezeti, iskolai, honvédségi és közgyűjteményi könyvtári munkatársak számára az Egri Megyei Könyvtár
23. Az MKE iskolai könyvtárosi szekciójának ünnepi ülése a budapesti Kaffka Margit Gimnáziumban az OPKM megnyitásának 30. évfordulója alkalmából
26. 220 órás könyvtárkezelői tanfolyamot indított a nyiregyházi Móricz Zsigmond

vényműsor közvetítése tíz percben a Gödi Nagyközségi Könyvtárból a Petőfi rádió műsorában

OKTÓBER

1. A csongrádi városi könyvtár új vezetője *Surányi Mihályné*
A Komárom Megyei SZMT Központi Könyvtár megbízott igazgatója *Vojcsek Sarolta*
  3. Egyetemet végzett iskolai könyvtárosok számára 120 órás intenzív továbbképzés indult az ELTÉ-n
  5. Szolnokon, A Tudomány és Technika Házában *A közművelődési könyvtárak szerepe a mezőgazdasági információ és szakirodalom közvetítésében* címmel rendezett tanácskozást az OSZK KMK és a Verseghy Ferenc Megyei Könyvtár tiszántúli közművelődési és szakkönyvtárosok részére
Közművelődési és iskolai könyvtárakban dolgozók számára 200 órás könyvtárkezelői tanfolyamot indított a Baranya Megyei Könyvtár
  6. 200 órás könyvtárkezelői tanfolyam indult az OMIKK-ban, az OMIKK, az AGROINFORM, az MTA és az Ipari Minisztérium hálózatához tartozó könyvtárosok részére
A HNF olvasó népért mozgalmi bizottságának olvasótabori munkacsoportja a mozgalom IV. országos konferenciáját előkészítő tanácskozásán az olvasótáborokkal foglalkozott a HNF OT székházában
  7. *Ki nyer ma?* címmel játék és muzsika közvetítése tíz percben a Gödi Nagyközségi Könyvtárból a Kossuth rádió műsorában
  10. Az MTA Könyvtörténeti és Bibliográfiai Munkabizottságának ülése az Egyetemi Könyvtárban az 1990-re tervezett II. országos bibliográfiai értekezlet előkészítéséről és a kötéstörténeti kutatások helyzetéről
Felavatták a Veszprémi Megyei Könyvtár 110 m² alapterületű, új zenei és videorészlegét
200 órás könyvtárkezelői tanfolyamot indított a szegedi Somogyi Könyvtár Bács-Kiskun, Békés és Csongrád megyei tanácsi könyvtárosok, valamint néhány felsőoktatási könyvtáros részvételével
- Megyei és Városi Könyvtár Szabolcs-Szatmár megye tanácsi és iskolai könyvtárhálózataiban dolgozók számára 210 órás könyvtárkezelői tanfolyamot indított a zalaegerszegi Deák Ferenc Megyei Könyvtár tanácsi és iskolai könyvtárakban dolgozók részére
220 órás könyvtárkezelői tanfolyamot indított a Debreceni Megyei Könyvtár Hajdú-Bihar megyei tanácsi, szakszervezeti és egyetemi könyvtári munkatársak részére
- 26-29. Csoportfoglalkozások vezetésére felkészítő tanfolyamot rendezett gyermekkönyvtárosok számára az OSZK KMK a Bács-Kiskun megyei Solt-Kalimajorban
  27. A könyvtári helyismereti munkáról indított tanfolyamot az OSZK KMK. (Befejeződött dec. 1-jén)
  - 27-28. A Szakszervezeti Könyvtárigazgatók Tanácsának összejövetele az FSZEK-ban, illetve a SZOT módszertani intézményében *A könyvtári szolgáltatások korszerűsítésének lehetőségeiről* címmel
  - 28-29. Vegyipari szakkönyvtárosok országos értekezlete a sziráki kastélyszállóban
  29. Tatán új honvédségi közművelődési könyvtárt avattak, amely a réginél jóval nagyobb, 800 m² alapterületű
  30. *Könyvről könyvért* címmel irodalmi rejtvény

- 10– Fejér, Komárom, Vas, Veszprém és
11. Győr-Sopron megyék módszertani munkát végző tanácsi könyvtárosainak továbbképzése a Győr-Sopron megyei Mihályiban a kettős funkciójú és az ÁMK-szervezetben működő könyvtárakról
- 10– Német nyelvű informatikai szeminárium az OMIKK-ban az NTMIK-tagországok információs szakembereinek részvételével
14. 11. Féléves osztályozási és indexelési tanfolyamot indított az OSZK KMK szakkönyvtárosok részére
A Közalkalmazottak Szakszervezete által összehívott országos értekezleten a közgyűteményi szakszervezeti titkárok petíciót fogalmaztak meg a közgyűtemények dolgozóinak bérköveteléséről. A petíciót a megválasztott küldöttség okt. 25-én adta át a kormányt képviselő dr. Czibere Tibor művelődési miniszternek
- 11– A Főiskolai Könyvtárvezetők Tanácsának mezőgazdasági tagozati ülése a Debreceni Agrártudományi Egyetem szarvasi főiskolai karának könyvtárában a mezőgazdasági főiskolai könyvtárak gazdálkodásáról és a könyvtárusi forgalomba nem kerülő kiadványokhoz való hozzáférésről. A tagozat vezetőjévé ismét Szikszai Lászlónét választották meg
12. 12. A műszaki és közgazdasági könyvnapok megnyitója Miskolcon
- 12– Gyermekkönyvtárosok országos tanácskozása Leányfalun és Szentendrén. Tárgya: a történelem és a népi hagyományok a gyermekkönyvtári munkában. Rendezők: az MKE gyermekkönyvtárosi szekciója, az OSZK KMK és a Pest Megyei Könyvtár
13. 13. Az MKE műszaki könyvtárosi szekciójának összejövele az Orsz. Találmányi Hivatal Szabadalmi Információs Központ tanácstermében a szabadalmi információs tevékenységről
- 13– Az ipari szakkönyvtári hálózat alközpont-vezetőinek értekezlete a székesfehérvári Videoton Elektronikai Vállalatnál a hazai információs infrastruktúra fejlesztési programjáról
14. 14. Az olvasó népért mozgalom Budapesten és Pest megyében c. tanácskozás a HNF rendezésében, az MSZMP Budapesti Bizottságának oktatási igazgatóságán
16. 16. A Bonyhádi Városi Könyvtár új igazgatója Cseppentőné Pálfi Ilona
17. 17. Deák Ferenc születésének 185. évfordulóján a Zalaegerszegi Megyei Könyvtár felvette Zala megye nagy szülöttének nevét. A könyvtár megteremtette a közvetlen és rendszeres számítógépes kapcsolat lehetőségét a budapesti Államigazgatási Számítógépes Szolgálat adatbázisával és az OMIKK adatbázisaival Decs nagyközség (Tolna megye) új faluházában megnyitott a 210 m² alapterületű könyvtár
18. 18. Három konferenciából álló szervezés-módszertani tanfolyamot indított az OSZK KMK közművelődési és szakkönyvtárosok számára. (A további konferenciák dátumai: nov. 22–24., 1989. márc. 21–23.)
20. 20. Az MKE műszaki könyvtárosi szekciója és a szekció orvosi könyvtárosi csoportja az egyesület szervezetéről, alapszabályának módosításáról tanácskozott az OSZK-ban
- 20– Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése a Pécsi Orvostudományi Egyetem Könyvtárában és a Janus Pannonius Tud. Egyetem Könyvtárának új épületében. Fő tárgyköre: Egyetem és könyvtár. – A nyugállományba vonult dr. Walleshausen Gyula helyett dr. Hiller Istvánt választották a tanács elnökévé
- 21– Az MKE ifjúsági szekciójának és módszertani munkabizottságának közös összejövele Székesfehérváron, a 320. sz. szakközépiskola könyvtárában. Tárgy: Tehetséggondozás és könyvtár
22. 22. Őszi megyei könyvhetek. Megnyitó Szentgotthárdon
- 21– Az ipari szakkönyvtári hálózat gépipari alágazatába tartozó budapesti vállalatok szakkönyvtárosainak értekezlete a számítógépes információs rendszerekről a Budapesti Francia Műszaki és Tudományos Tájékoztató Központban
- 24– Pedagógiai szakkönyvtárosok és iskolai könyvtárosok részére szervezett továbbképzést az OPKM Budapesten, a Római parton
26. 26. A Főiskolai Könyvtárvezetők Tanácsának műszaki és gazdasági tagozata által a könyvtári szolgáltatások díjairól és szervezeti kérdésekről tartott ülés Budapesten, a Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskola Könyvtárában. Hatá-

rozat a két tagozat összevonásáról; az új elnök *Krasznai Mihályné*, helyettese *Ignác Józsefné* lett

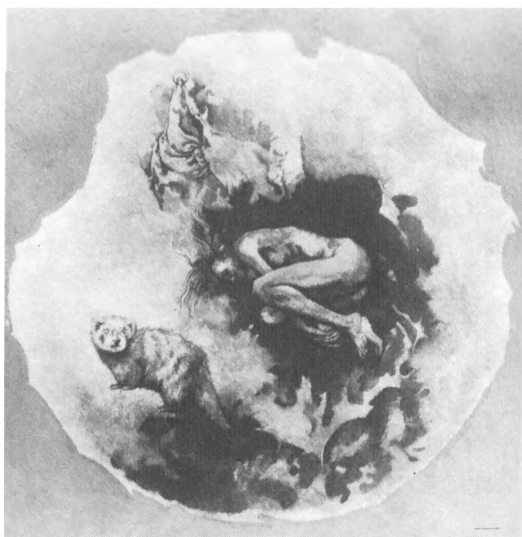
26. Második, bővített és javított kiadásban megjelent *Kiss Jenő Libraries in Hungary* c., az MKE és az OSZK KMK által közreadott könyve
200 órás könyvtárkezelői tanfolyamot indított a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár tanácsi, iskolai könyvtári és műszaki szakkönyvtári háložati dolgozók részére
- 26–27. A Szakszervezeti Könyvtárigazgatók Tanácsának értekezlete a Tolna megyei Tengelicen a könyvtáraknak a szakszervezeti megújulással összefüggő feladatairól, az új működési és gazdálkodási rendre való áttérésről
27. Az MKE múzeumi és művészeti könyvtárosi szekciójának ülése Budapesten, a Központi Múzeumi Igazgatóság könyvtárában és az OSZK-ban
- 27–28. Az FSZEK és a Pest Megyei Könyvtár által a családi könyvtárakról szervezett tanácskozás az FSZEK VII. ker. főkönyvtárában és az Isaszegi Nagyközségi Könyvtárban
28. Fitz József születésének 100. évfordulója alkalmából emlékülés az OSZK-ban az MKE és az OSZK rendezésében
Értekezlet a központi szolgáltatások osz-

tályozási gyakorlatáról az A típusú tanácsai könyvtárak munkatársai részére az OSZK-ban, az OSZK KMK szervezésében

NOVEMBER

1. Az Állami Gorkij Könyvtár új főigazgatója *Juhász Jenő*, aki 1979-től az MM könyvtári osztályának vezetője volt
A Barcsi Városi Könyvtár új igazgatója *Álmos Istvánné*, aki aug. 1-jétől megbízott igazgatóként vezette az intézményt
Felmentették tisztségéből *Varga Zoltánt*, a Nógrád Megyei SZMT Közpon-ti Könyvtár igazgatóját. Az intézmény megbízott igazgatója *Pádár Lászlóné* lett
A HNF olvasó népért mozgalmi bizottságának a mozgalom IV. országos konferenciáját előkészítő, memorandumot és ajánlásokat is megfogalmazó ülése a HNF OT székházában
3. Széchenyi István 1825-ös, az MTA alapjait lerakó felajánlásának évfordulóján felavatták az MTA Központi Könyvtárának 8000 m² alapterületű, a régi könyvtárhoz csatlakozó szárnyban felújított és könyvtári célra átalakított épületrészét
260 m²-ről 533 m²-re bővült a Keszthelyi Agrártudományi Egyetem kaposvári állattenyésztési karán működő könyvtár alapterülete
4. Országos számítógép-technikai tanácskozás a Szolnoki Megyei Könyvtárban
7. Életének 70. évében elhunyt *dr. Mándi Péter* olvasáskutató, a közgazdasági tudományok kandidátusa, az MKKE piackutató csoportjának megalapítója és haláláig munkatársa
9. 60 db IBM kompatibilis PC/XT számítógép átadása a Közművelődési Információs Intézetben (Selyemgombolyító) 31 művelődési háznak és 29 könyvtár-nak
Az Iskolai Könyvtári Kollégium ülése az OPKM-ben pedagógiai módszertani és hálózatfejlesztési kérdésekről; az OPKM fennállásának 30. és múzeumi feladatkörrel való bővülésének 20. évfordulójára emlékező ünnepség; az intézmény új évkönyvének megjelenése
- 9–10. Az MKE zenei szekciójának és audiovizuális bizottságának összejövedele a szegedi Somogyi Könyvtárban
- 9– Politikai könyvnapok. Országos meg-

14. nyitójuk 9-én Salgótarjánban, a megyei könyvtárban
11. A HNF olvasó népért mozgalmi bizottságának olvasótábori munkacsoportja a IV. országos konferenciát előkészítő ülésén, a HNF OT székházában ajánlásokat fogalmazott meg
- 14–18. Az OMIKK orosz nyelvű informatikai szemináriuma az NTMIK-tagországok információs szakembereinek részvételével az OMIKK-ban
15. Kettévált a SZOT kulturális, agitációs és propagandaosztálya; *Király István* vezetésével létrejött a *SZOT művelődési osztálya*
- 15–16. A Megyei Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése a Salgótarjáni Megyei Könyvtárban. Tárnya: a közművelődési és az iskolai könyvtárak ellátási rendszere, a könyvtárak gazdasági társaságának ülése
16. Az online-hozzáférés érdekében az OSZK átadta az MTA SZTAKI-nak a mintegy ezer hazai könyvtárban található kb. 20 ezer külföldi periodikum 1981–1986-os adatait tartalmazó NPA-adatbázist
Új helyén, a volt pártbizottsági épületben 820 m² alapterületen kialakított otthonában megkezdte működését a Körmen di Városi Könyvtár felnőtrészlege. (A könyvtár ünnepélyes avatása 1989. január 13-án volt.)
17. *Könyvtárosok Békésben* címmel a Békéscsabai Megyei Könyvtár a megyék közül elsőként megjelentette a könyvtárosok teljes körére kiterjedő névjegyzékét, illetve *Ki kicsoda?* jellegű életrajzi adattárát
- 17–18. *Információpolitika, információgazdaság* címmel a KSH és az OMIKK második tudományos tanácskozása, az OMIKK-ban. (Az első 1986. júl. 16–18-án a KSH-ban volt.)
18. *Ki nyer ma?* címmel játék és muzsika közvetítése tíz percben a Békéscsabai Megyei Könyvtárból a Kossuth rádió műsorában
A középfokú könyvtárkezelői tanfolyamok szervezőinek országos értekezlete az OSZK-ban, az OSZK KMK szervezésében
23. *Lukács György* nevét vette fel az MSZMP Politikai Főiskolájának Könyvtára, kiállítással és emléktábla-

avatással egybekötött ünnepség keretében

Az MKE műszaki könyvtárosi szekciójának beszámoló- és küldöttválasztó taggyűlése az OSZK-ban. A szekció új elnöke *Maurer Péter* lett

Győr-Sopron, Komárom, Vas, Veszprém és Fejér megyei tanácsi könyvtárak hálózati-módszertani tevékenységgel foglalkozó munkatársainak tanácskozása az együttműködésről a Székesfehérvári Megyei Könyvtárban

23– Videós továbbképzés a kőbányai

24. FSZEK-főkönyvtárban, *Video a tájékoztatási munkában* címmel, az OSZK KMK rendezésében

24. Az MKE társadalomtudományi szekciója, bibliográfiai bizottsága, valamint könyv- és könyvtártörténeti bizottsága által szervezett tanácskozás az OSZK-ban a XIX. századi egyleti és egyesületi könyvtárakról, valamint a II. országos bibliográfiai konferencia előkészítéséről

24– Az olvasó népért mozgalom IV. országos konferenciája a győri városházán

26. *Művelődés, politika, gazdaság, reform az olvasási kultúra szemszögéből*

25– A XI. országos gyermekkönyvhét.

dec. Megnyitója
2. Budapest

28– Nógrád, Szabolcs-Szatmár és B.-A.-Z. megyék szlovák nemzetiségi könyvtárosai, valamint Pest és Békés megyék szlo-

vák báziskönyvtárainak képviselői számára rendezett továbbképzést Mályiban a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár

29. Felavatták az Agrárinformációs Vállalat (AGROINFORM) keretében működő Károlyi Mihály Országos Mezőgazdasági Könyvtár 400 m² alapterületű új épületszárnyát
30. A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Könyvtári Koordinációs Tanács ülése az AGROINFORM-ban a szakirodalmi tájékoztatásban való ágazati együttműködésről
A TEXTAR számítógépes program bemutatója az FSZEK-ban a Könyvtárak Gazdasági Társaságának tagjai részére
Értekezlet a tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak részére az OSZK-ban a könyvtári statisztika időszerű kérdéseiről, az OSZK KMK rendezésében

DECEMBER

1. Nyugalomba vonult *Vasas Margit*, a Tatabányai Városi Könyvtár igazgatója
4. *Játék a könyvtárban* címmel irodalmi matiné közvetítése a Vattai Általános Iskola (B.-A.-Z. megye) könyvtárából a Petőfi rádió műsorában
5. A Magyar Néphadsereg kiemelt könyvtárainak tanácskozása Szolnokon
8. A TÉKA Könyvértékesítő, Könyvtárellátó és Könyvkiadó Váll. könyvtárellátó főosztálya által a könyvtárvezetők részére szervezett országos értekezlet az 1989. évi könyvtárellátási szerződések előkészítéséről
- 9–10. A Városi Könyvtár igazgatók Kaszinójának második összejövedele, Gödöllőn, a Juhász Gyula Városi Könyvtárban és az Isaszegi Nagyközségi Könyvtárban
10. *Könyvtári Minerva. (Fontosabb tudnivalók Győr-Sopron megye könyvtárainról és könyvtárosairól)* címmel életrajzi lexikoni és *Ki kicsoda?* jellegű adatokat is tartalmazó összeállítást bocsátott közre a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár
11. *Téli könyvvásár 1988. Üdvözlét az olvasónak* címmel irodalmi rejtvenyműsor közvetítése a Pilisvörösvári Nagyközségi Könyvtárból a Kossuth rádió hullámhosszán
13. Az MKE 1988. évi küldöttközgyűlése Budapesten, az Olimpia moziban

A Műszaki Könyvtári Koordinációs Kör kollégiumának összejövedele az OMIKK-ban a könyvtárak és a termelőüzemek együttműködéséről

14. Az Ózdi Városi Könyvtár új „információs bázishelyének” felavatása. A volt tanácsháza összesen 1480 m² alapterületű helyiségeit fokozatosan birtokba vevő könyvtár az első lépcsőben 600 m²-en alakított ki hírlapolvasót, prézens olvasószolgálatot, valamint kutató- és rendezvényi helyiségeket
A FID MNB ülése az OSZK-ban a bizottság újjáalakulásával és programjával összefüggő kérdésekről; beszámoló a FID 44. közgyűléséről és kongresszusáról
- 14–16. A megyei pedagógiai intézetek könyvtárvezetőinek és pedagógiaiinformációfelelőseinek szervezett továbbképzést az OPKM
15. Tanácskozás az olvasókörökről, az országos olvasóköri szövetség megalakításának lehetőségéről a szegedi Somogyi Könyvtárban a Csongrád megyei olvasókörökkel foglalkozók, valamint Bács-Kiskun és Békés megyei megbízottak részvételével
17. Betegsége miatt rokkantsági nyugállományba került *Somogyi Lajosné*, a Dorogi Városi Könyvtár igazgatója; utóda mb. igazgatóként *Cseródi Attiláné*
19. Kétmillió forintot rendkívüli támogatást kaptak állománygyarapítási célokra a szakszervezeti központi könyvtárak az állami kulturális alap tartalékkeretéből
20. Az MTA Pszichológiai Intézetének könyvtára a Lenin krt. 67. sz. épületben 155 m²-es új otthonhoz jutott
21. Nyugalomba vonult *dr. Rúzsás Lajosné dr. Faluhelyi Veronika*, a Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója
29. A budapesti *dr. Bajnai Klára* és *dr. Marton Gyula* ügyvédháaspár nemzeti értékű zenei gyűjteményét alapítványként, *Pécsi Hangtár (Marton-Bajnai gyűjtemény)* elnevezéssel a Baranya Megyei Könyvtárnak ajándékozta
31. Nyugalomba vonult *dr. Ballér Endréné*, a Fővárosi Pedagógiai Intézetnek Budapest iskolai könyvtáraival foglalkozó vezető szaktanácsadója
Nyugalomba vonult *Mezei György*, a Győri Városi Könyvtár igazgatója

Nyugalomba vonult *Tulok Magda*, az MTA Régészeti Intézetének könyvtár-vezetője
Nyugalomba vonult *Áts József*, a Mátészalkai Városi Könyvtár igazgatója

PÓTLÁSOK

1976.

MÁJUS

22. 84 éves korában Budapesten elhunyt *Fajczay János* művészettörténész, az FSZEK 1922 és 1949 közötti munkatársa

1983.

MÁJUS

1. A Szolnok megyei Jászszentandrásón megnyílt a 147 m²-re bővített községi könyvtár

1986.

MÁJUS

31. 77 éves korában Sopronban elhunyt *Pröhle Jenő*, a soproni Berzsényi Dániel Gimnázium országosan ismert ny. tanár-könyvtárosa

JÚLIUS

- 16– Az OMIKK és a KSH által Budapesten,
18. a KSH-ban szervezett tudományos ta-

nácskozás *Információpolitika, információgazdaság* címmel

SZEPTEMBER

18. A Verseyhy Ferenc Megyei Könyvtár megindította a kiegészítő könyvtár szakos képzést a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola Szolnokra kihelyezett tagozatán

DECEMBER

5. Életének 59. évében elhunyt *Egresi István*, az ismert, régi szakszervezeti könyvtáros, a Danuvia Gorkij Művelődési Központ és Könyvtár könyvtárvezetője

1987.

MÁRCIUS

21. 187 m²-re bővült az MSZMP Somogy Megyei Bizottsága Oktatási Igazgatóságának 1982. nov. 7-én felavatott könyvtára

MÁJUS

5. 250 m²-re bővült az Ácsi Nagyközségi Könyvtár alapterülete

AUGUSZTUS

17. A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára megteremtette a feltételeket a nagy nyugati szakirodalmi adatbázis-központok online használatára

SZEPTEMBER

28. Egyetemet végzett iskolai könyvtárosok részére egyéves továbbképzés indult az ELTE könyvtártudományi tanszékén

DECEMBER

14. Újból megnyílt az FSZEK 268-ról 348 m² alapterületűre bővített XVI. kerületi (Sashalom) főkönyvtára
23. Új helyén, egy 170 m² alapterületű faházban megkezdte a kölcsönzést a Felgyői Községi Könyvtár (Csongrád m.)

1988.

JANUÁR

26. A Magyar Rádió irodalmi osztálya által szervezett *Mosolygó Parnasszus* című vetélkedő elődöntőjének közvetítése a

Somogy Megyei Könyvtárból és a Hajdú-Bihar Megyei SZMT Központi Könyvtárból a Kossuth rádió műsorában

11. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárában megnyílt a lehetőség a külföldi számítógépes adatbázisok közvetlen használatára

ÁPRILIS

Gerő Gyula

Ezt mind mi írtuk

Harmincöt éve: „...visszatükrözödtek-e a folyóiratban azok a hibák, amelyek gazdasági és politikai életünket jellemezték a Központi Vezetőség tavalyi júniusi, illetve most októberi határozatai előtt. Úgy találta, hogy bizonyos mértékig igen. Ennek egyik megnyilvánulása a szakmai praktícizmus volt, de még kirívóbban az, hogy a folyóiratot az ember, az olvasó háttérbe szorítása jellemezte. Kevés cikk beszélt az olvasóval foglalkozásról, az olvasók ízlésének fejlődéséről, az irodalmi közvélemény problémáiról, az ellenséges szellemi befolyás elleni harc kérdéséről, pedig ezek a kérdések erősen foglalkoztatják a könyvtárosokat... Hibánkat tetteinkkel kell kijavítanunk. Így is lesz.” „A jelenlegi könyvtáros megkérdezte egyszer régebben az iparos iskola végzett tanulóit, milyen könyveket szeretnek, mit olvastak. Többségük bevallotta, hogy semmit... Ez viszont azt bizonyította, hogy a betűvel szemben nemcsak politikai jellegű az ellenállás... Ugyanakkor a könyvvel szembeni bizalmatlanságnak politikai háttere is volt és részben van ma is. A község ugyanis nemzetiségi, mégpedig német ajkú. A lakosság túlnyomó része többé-kevésbé tevékenyen részt vett a Volksbund-mozgalomban, és ezért annak idején kitelepítették. Miután az amerikai zóna nem vette át őket, lassan visszaszivárogtak. Egyrésztük lakását, földjét az ország különböző tájairól idetelepített újjazdák kapták meg...”

„A statisztika önmagában is világosan beszél: az 1930-as évek kedvencét, *Harsányi Zsolt*ot a megkérdezettek közül ma már csak ketten vallották legkedvesebb írójuknak, *Nyíró József*, *Zsigray Julianna*, *Földi Mihály* nevével ma már nem találkozunk, *Mitchell*, *Erdős Renée*, *Földes Jolán*, *Orczy Emma*, *Berend Miklósné*, *Tormay Cecil* népszerűségének szintén bealkonyult. A nagy realista írók az élre kerültek, és ma már a kitűnő szovjet

írókat is ismerik és szeretik az olvasók. A fejlődés tehát kétségtelen, de nem kielégítő. Mai magyar íróink közül még kevesen lopták be magukat az olvasók szívébe... A szovjet írók népszerűségével sem lehetünk megelégedve...”

„...egy harmadik gimnazista nem kapta meg Szerb Antal magyar irodalomtörténetét. Szerintem ez teljesen hibás eljárás. Azt hisszük talán, hogy az az érdeklődő diák másuttal nem szerzi meg ezt a könyvet? És ha nem szerzi meg, ment marad-e téves irodalmi értékelésektől? És ha mentes marad, azzal marxista értékelés birtokába jut már? És ha igen, megér

egy fél fillért az olyan »marxista nézet«, amely nem az ellenkező nézetekkel való vitában szilárdult meg?

Azt kérdezhetik, mi a biztosítéka, hogy ez a diák Szerb Antal befolyása után marxista álláspont hatása alá is kerül majd. De oly kevéssé bízunk talán az érdeklődő fiatalok heves öszinteségében, hogy azt hisszük, az a diák például az iskolában véka alá rejtí majd véleményét, ha az történetesen egyezik Szerb Antallal?... De ha még így is lenne, nem ér-e többet nekünk egy gondolkodó ember, ha pillanatnyilag nem is marxista módon gondolkodik, mint az olyan, aki bevágott valami marxista értékelést, de gondolkozni nem tud?» (*Könyvtáros*, 1954/12. sz.)

Huszonöt éve: „*A szovjet falusi könyvtárak...* – Néhány feltűnő jelenség hívta fel figyelmem a falusi könyvtárakra. Egyik az olvasók magas százalékaránya, a másik a könyvtárosokkal való ellátottság magas foka. A kalinyini megyei könyvtár módszertani munkáját nézegetve feltűnt Toprovszkaja község, ahol a lakosság 71%-a olvasója a könyvtárnak, azaz gyakorlatilag mindenki, aki írni-olvasni tud.”

„Ha már most a sokat emlegetett »Legyen az iskola második otthon« elvét hangoztatjuk, akkor az iskola a kívülmaradók problémáját oldhatná meg. Kerestem annak is az okát, hogy a 38% miért nem olvas, ám a legváltozatosabb kifogásokkal hártottak el minden megnyerési kísérletet. A fájó az, hogy a 38%-ban *igen tehetséges gyermekek* akadnak, akik szülői tiltakozás hatására maradnak a könyvtáron kívül. Például ilyen eset: a családban él egy sánta nagynéni, aki a könyvtár lelkes és igényes olvasója. Eljönni nem tud, a szomszéd kislány vizs részére könyveket. A családban élő VII. osztályos kislányt azért nem engedik olvasni, mert hátha még abból is *regényolvasó* lesz mint a nagynénjéből... A kislány kitűnő tanuló, mégis kételkedem, hogy *teljes értékű lesz-e tudása* az olvasmányigénynek ilyen elhanyagolása mellett? Mindig elegendő lesz-e, amit az iskola nyújt? Ha pedig tovább tanul, belenyugszik-e a későbbi iskolafajta a *szülők makacs ellenállásába?*...” (*Könyvtáros*, 1964/12. sz.)

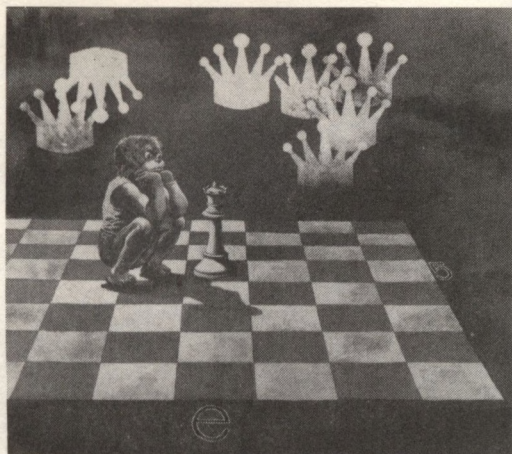
Tíz éve: „*Amilyen a könyvtárlátogató, olyan a könyvtáros!* Felháborodva olvastam a fiatal könyvtári dolgozókról. Az ő nevükben is visszautasítom azt a sértő állítást, miszerint az új munkaerők szemtelenek, lusták és a hivatástudatnak még csak a szikrája sincs meg bennük!

Én inkább azokról az olvasókról, azokról a

könyvtárlátogatókról beszélnek, akik fölényesen, szemtelenül, udvariatlanul viselkednek a fiatal dolgozókkal, letegezik őket, és bántó megjegyzésekkel kísérik kiforratlan mozdulataikat. Nem inkább az olvasókban van a hiba? Vajon nem ők az okai a fiatal pályakezdekő elbátortalanodásának, visszahúzóadásának? Nagyon sok könyvtárban megfordultam, magam is ilyen helyen dolgozom, de a fiatal lányok és fiúk mindig barátságosan, szolgálatkészen és udvariasan viselkedtek. A régi közmondást kicsit átváltoztatva: amilyen a könyvtárlátogató, olyan az őt kiszolgáló könyvtáros. Jó lenne, ha a szerző a következő alkalommal, hasonló jellegű cikk írásakor ezt is figyelembe venné.”

„...az új könyvtárakba nem kapunk elég szakképzett munkaerőt... Vajon találni annyi szakképzett könyvtárost, amennyire szükség volna manapság, amikor maga a könyvtárosképzés is teljes válságban – sőt legyünk öszinték – csődben van. Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen elég korlátozott a könyvtári szak létszáma, ráadásul a hallgatók valamilyen tanári szakkal párosítják a könyvtárszakot. A tanárképzőkben nemrég kezdték a könyvtárszakok indítását, szintén tanári szakkal párosítva. A tanárképzők korábbi népművelőkönyvtáros képzése megszűnt, illetve a levelező kihalóban van. Akik tanári diplomát kapnak – főként már a családalapítás után –, vagy iskolai könyvtárban helyezkednek el, vagy tanítanak. Ki vállalja a rendkívül rossz időbeosztás mellé a csekélyke fizetést, ráadásul az állandó megújulni tudás követelményeiből fakadó nehézségeket. A legegyszerűbb emberi ok tehát a szakemberhiány: mindenki a jobbat választja. Marad a levelező képzés...”

„*A nyelvi és nemzetiségi kisebbségek könyvtári szolgálata.* Szovjet előadó foglalkozott az őshonos nemzetiségiek könyvtári ellátásával és egy dán szakember a bevándorlókéval, illetőleg a vendégmunkásokéval. Nem véletlenül! Régóta megfigyelhető, hogy a nyugati, fejlett ipari országok könyvtárosait csak a betelepülő idegen ajkúak, az ideiglenesen ott tartózkodó munkavállalók foglalkoztatják, s nincs „fűlök” a számszerűen világszerte nagyobb tömeget képviselő nemzeti kisebbségeknek legalább olyan jogos, ha nem jogosabb igényeire. Érdekes volt azt is megfigyelni, hogy a fejlődő országok képviselői távol tartották magukat az előadásokat követő beszélgetésektől, pedig a kérdésben ők is közvetlenül érdekeltek...” (*Könyvtáros*, 1979/12. sz.)

BADACSONYI SÁNDOR műveiből
(Cikkünket lásd a 744. oldalon)

